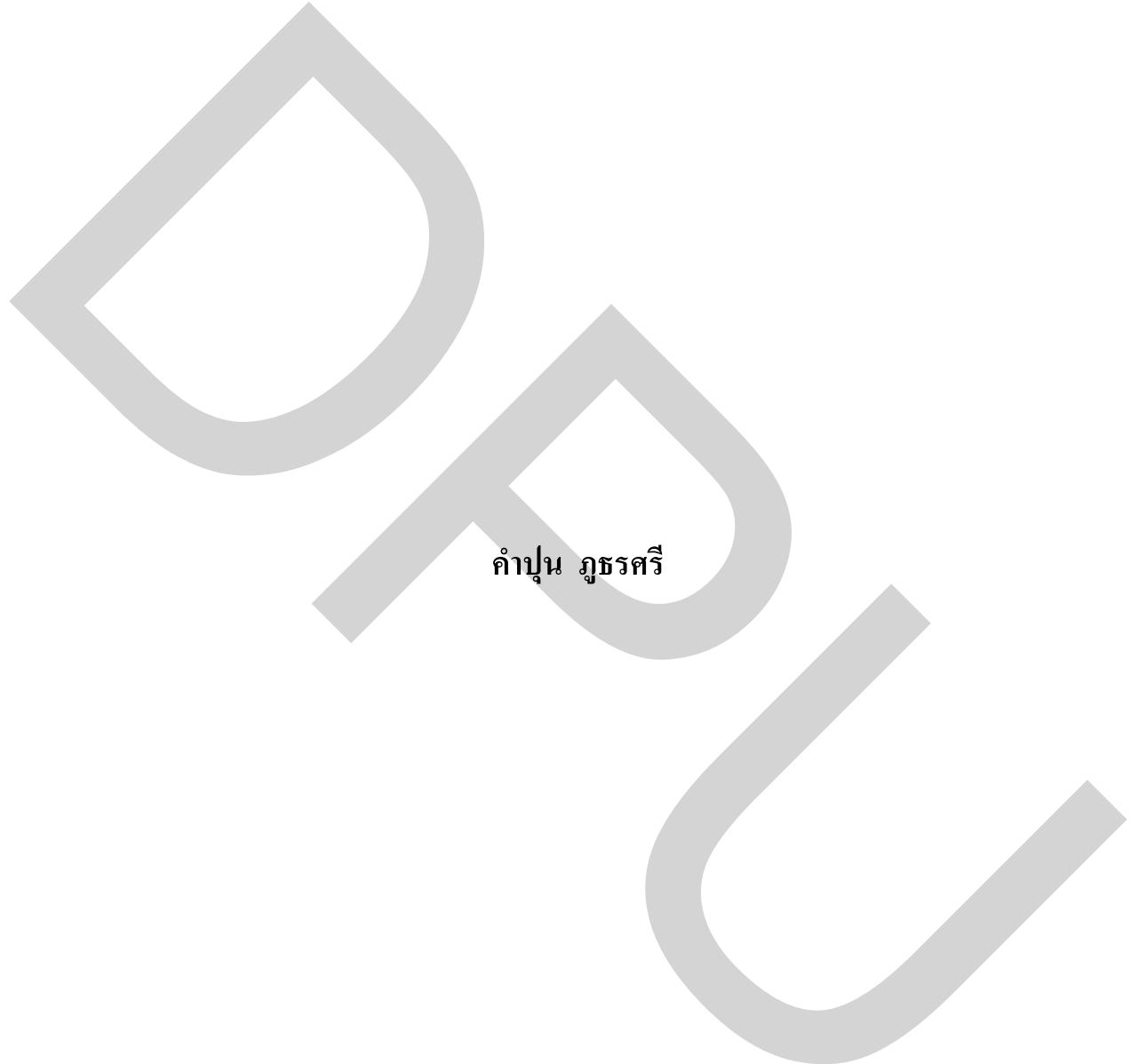

ปัญหากรณีจำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ในคดีอาญา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาดุษฎีศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2552

**Problem on Admission of the Prosecutor's Evidence by the Accused
in Criminal Case**

Khampun Phuthornsri

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2009

หัวข้อวิทยานิพนธ์
ชื่อผู้เขียน
อาจารย์ที่ปรึกษา
สาขาวิชา
ปีการศึกษา

ปัญหากรณีจำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ในคดีอาญา
คำปุน ภูษารควี
รองศาสตราจารย์ ดร. สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล
นิติศาสตร์
2551

บทคัดย่อ

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีวัตถุประสงค์ในการหาผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ บนหลักการค้นหาความจริงและคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหา โดยมีข้อสมมุติฐานว่าทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด (Presumption of Innocence) และเป็นหน้าที่องค์กรในกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องร่วมกันค้นหาความจริง ปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้เพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตรา 173/2 กำหนดหลักเกณฑ์ให้มีวันนัดตรวจพยาน โดยให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ ต่อจากนั้นให้คู่ความแต่ละฝ่ายแสดงแนวทางการเสนอพยานหลักฐาน และให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิงตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นการนำเอากระบวนการพิจารณา Pre-trial conference หรือ Pre-trial discovery ของประเทศสหราชอาณาจักรมาปรับใช้

การยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายถือว่าเป็นหลักเกณฑ์ใหม่ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของไทย ทางปฏิบัติในชั้นพิจารณาของศาลจะเรียกว่า “การรับข้อเท็จจริง” ซึ่งทางตำรวจ อธิบายเกี่ยวกับการให้ข้อมูลพยานหลักฐานของอีกฝ่ายเพียงขั้นตอนปฏิบัติว่า มีกระบวนการในวันนัดตรวจพยานที่คู่ความแต่ละฝ่ายมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่ออย่างไร เท่านั้น แต่ยังไม่มีการศึกษาถึงผลของพยานหลักฐานที่ถูกยอมรับดังกล่าวมีอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะกรณีจำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ศาลจะนำพยานหลักฐานดังกล่าวมารับฟังประกอบพยานอื่นๆ ได้เพียงได้ และจะเป็นการกระทบสิทธิของจำเลยหรือไม่

จากการศึกษาพบว่า การที่จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ส่งผลให้ไม่ต้องสืบพยานหลักฐานนั้นอีก ช่วยลดพยานหลักฐานที่จะต้องนำเข้าสืบได้เป็นจำนวนมาก เป็นการประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย และทำให้การพิจารณาคดีรวดเร็วขึ้น โดยพยานบุคคลของโจทก์ที่จำเลยยอมรับข้อเท็จจริงส่วนใหญ่เป็นพยานที่พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนและบันทึกคำ

ให้การไว้เป็นหลักฐาน ในวันตรวจพยานหลักฐานฝ่ายจำเลยได้รู้ถึงความสำคัญของพยานปากดังกล่าว ส่วนที่เป็นพยานเอกสารของโจทก์จะถูกจัดทำขึ้นโดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ มีน้ำหนังรับฟังในตัวเอง แม้จะนำเจ้าหน้าที่ผู้จัดทำพยานเอกสารเข้าสืบก้มกจะเบิกความรับรองตามพยานเอกสารดังกล่าว และศาลเป็นผู้ให้คุ้มครองความชอบด้วยกฎหมายหลักฐานของจึงเป็นหลักประกันในเบื้องต้นว่า ศาลได้ใช้คุลพินิจตรวจสอบแล้วว่าพยานหลักฐานนั้นๆ ไม่ใช่พยานหลักฐานที่สำคัญซึ่งมีน้ำหนักซึ่งให้เห็นว่าจำเลยได้กระทำการผิดหรือบริสุทธิ์ สำหรับจำเลยก็มีอิสระที่จะยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์หรือไม่ก็ได้ จึงไม่เป็นการบังคับให้จำเลยยอมรับพยานของโจทก์ทั้งไม่ถือว่าจำเลยถูกบังคับให้ปรึกประตามเองด้วย และเมื่อจำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์แล้วส่งผลให้พยานหลักฐานนั้น ถูกนำเข้าสู่สำนวนของศาลตามกฎหมายโดยโจทก์ไม่จำต้องนำเข้าสืบ แต่กฎหมายมิได้บังคับให้ศาลเชื่อพยานหลักฐานที่จำเลยยอมรับนั้น หากศาลมีความสงสัยก็มีอำนาจโดยผลการที่จะสืบพยานดังกล่าวเพิ่มเติมก็ได้ ข้อสำคัญศาลจะรับฟังว่าพยานหลักฐานที่จำเลยยอมรับว่ามีน้ำหนักมากน้อยเพียงใด ไม่ใช่เกิดจากเหตุผล เพราะจำเลยได้ยอมรับข้อเท็จจริงหรือ เพราะโจทก์กับจำเลยได้ตกลงรับกัน แต่เป็นเรื่องที่ศาลจะต้องใช้คุลพินิจในการชั่งน้ำหนักจากความน่าเชื่อถือที่ตัวพยานหลักฐานนั้นๆ การที่จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์จึงไม่ส่งผลกระทบต่อระบบ หรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญา และจำเลยผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นประisanในคดียังมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

แต่อย่างไรก็ตาม พยานหลักฐานของโจทก์ที่จำเลยยอมรับจะต้องไม่ใช่ประจักษ์พยานหรือพยานแวดล้อมกรณีที่ใกล้ชิด หรือพยานอื่นๆ ที่มีน้ำหนักซึ่งให้เห็นได้ว่าจำเลยกระทำการผิดหรือบริสุทธิ์โดยตรง เพราะพยานหลักฐานดังกล่าวเนี้ยงเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องนำเข้าสืบจนถึงความสงสัยตามหลักการค้นหาความจริงและคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหา ถือเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องควบคุมกระบวนการพิจารณาไม่ให้จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ที่มีน้ำหนักพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำการผิดหรือบริสุทธิ์ดังกล่าว และแม่จำเลยยอมรับพยานหลักฐานโจทก์ที่ซึ่งให้เห็นว่าจำเลยกระทำการผิดหรือบริสุทธิ์ ศาลก็ควรให้โจทก์นำเข้าสืบพิสูจน์ต่อไป ทั้งนี้ มาตรา 173/2 บัญญัติถึงการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายไว้เพียงสั้นๆ ว่า "...ให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิงตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง..." จึงควรแก้ไขในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายให้ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่กระบวนการพิจารณาคดีอาญาของไทย

Thesis Title	Problem on Admission of the Prosecutor 's Evidence by the Accused in Criminal Case.
Author	Khampun Phuthornsri
Thesis Advisor	Asst. Prof. Surasak Likhasitwathanakul
Department	Law
Academic Year	2008

ABSTRACT

The Penal Procedure Code aims to search for wrong-doers so that they are appropriately punished and ensure effective law enforcement on the basis of truth finding and protecting the accused. This is based on the principle of the presumption of innocence which assumes that everyone is innocent until he is ultimately sentenced by the court as a wrong-doer. It is the duty of organizations under the juristic system to cooperate in truth finding. At present, the Penal Procedure Code has added Article 173/2, stipulating measures in appointing the date for examining evidence, requesting both parties in the case to submit evidence in the form of documents and also submit objects which are still in their possession to the court to give a chance to the opposite party to examine them. Then, each party has to declare their methods of presentation of the evidence and the court will subsequently interrogate both parties concerning how relevant and necessary it will be to conduct an inquisitorial examination of the referred evidence as well as to accept the evidence provided by the opposite party. This is an adaptation of the Pre-trial conference or Pre-trial discovery system commonly used in the U.S.

Acceptance of evidence provided by the opposite party is a new measure in the penal procedure of criminal cases in Thailand. In practice, the court's consideration will be referred to as the "acceptance of facts." In legal texts, acceptance of evidence provided by the opposite party is explained only in terms of what both parties are required to do on the appointed date of the examination of the evidence. No study has been made of the results of the accepted evidence, especially in cases where the defendant accepts the evidence provided by the accuser, to what extent the court can use such evidence together with other forms of evidence and whether this will affect the defendants's rights.

In this study, it has been found that the fact that defendants accept the evidence provided by the accusers makes it unnecessary to re-examine the evidence. This contributes to a decrease in the number of pieces of evidence to be re-examined, resulting in the expenditure of less time and expense and a more speedy juristic process. Most of the accusers' witnesses who are accepted by the defendant are those who have been interrogated and whose interrogations have been recorded as evidence by the police. On the date of the examination of the evidence, the defendants will realize the significance of the witnesses. As for the documents provided by the accusers which have been collected and organized by the officials who are responsible for the cases, they are reliable in themselves. Whenever officials present them for re-examination, these documents are generally accepted when being submitted to the court. The court will also ask both parties to make their own decisions in the acceptance of the evidence. This initially ensures that the court is careful when considering examining evidence that is crucial to the point of its being able to be used to indicate whether the defendant is guilty or innocent. The defendant is free to make the decision whether or not he will accept the evidence provided by the accuser. He is not forced to accept the evidence provided by the accuser and it is not to be used to incriminate himself. After the defendant accepts the evidence provided by the accuser, the evidence will be legally filed and sent to the court and there is no need for the accuser to have it reexamined. Yet, there may be no legal enforcement imposed on the court to make it believe that the evidence has been accepted by the defendant. In cases of further inquiries, the court is given the authority to further reexamine the evidence. The important thing is how far the court will consider the weight of evidence accepted by the defendant and this is not because the defendant has accepted the evidence or because the accuser and the defendant have agreed to accept it. It is the court's duty to consider the evidence carefully and weigh to what extent the evidence is trustworthy. The acceptance of the evidence by the defendant will not affect the system or the aim of a criminal juristic procedure and the defendant, who is the key figure in the case, still has full rights to fight the case.

However, evidence provided by the accuser, which is accepted by the defendant, must not be treated as equal to the evidence of eyewitnesses or circumstantial witnesses or other forms of witnesses that has the power to directly indicate that the defendant is guilty or innocent. This is because the accuser is still obliged to take this evidence to the court for reexamination until all

suspicions are clarified according to the principle of truth finding and the protection of the accused. It is the court's duty to control the court procedure to ensure that the defendant does not accept evidence that has the potential to prove that the defendant is guilty or innocent. Even though the defendant accepts evidence that indicates his guilt or innocence, the court should make the accuser present the evidence in court for reexamination. In this respect, Article 173/2 has stipulated the acceptance of evidence provided by the opposite party, "...the court must interview both parties about the main issues and the necessity of reexamining the documents referred to and the acceptance of the evidence by the opposite party. ..." There should therefore be a change to the Penal Procedure Code relating to the acceptance of evidence provided by the opposite party in order to make it clearer and to benefit the criminal penal procedure in Thailand.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้รับความกรุณาจากท่านรองศาสตราจารย์ ดร. สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้แนวคิด ข้อมูล ทั้งยังให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ที่ถูกต้องอย่างเป็นระบบจนทำให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ในโอกาสนี้ ผู้เขียนได้รับขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งสำหรับท่านศาสตราจารย์ ดร. กนิต นนกร ที่รับเป็นประธานกรรมการ และท่านรองศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต ท่าน ดร.อุทัย ออาทิเวช ที่รับเป็นกรรมการในการสอบ อย่างให้คำแนะนำและตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ทั้งขอบคุณบรรดาเพื่อน น้องๆ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชามายอาญา รหัส 2549 ซึ่งมีส่วนสนับสนุนและเป็นแรงใจทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก่อให้เกิดคุณค่าและประโยชน์แก่การศึกษาและการนำไปปรับใช้กันอย่างกว้างขวาง ให้เกิดความเป็นธรรมอย่างให้คุณพ่อสุกัตร ภูษารศรี และคุณแม่บัวไหล ภูษารศรี ที่อุปการะผู้เขียน ตลอดจนคณาจารย์ทุกๆ ท่าน ที่ได้ประสิทิประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้เขียน ส่วนความผิดพลาดและข้อบกพร่องอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอรับคำวิจารณ์และพร้อมจะแก้ไขในโอกาสต่อไป

คำปุน ภูษารศรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๔
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๕
กติกิกรรมประการ.....	๖
บทที่	
 1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	4
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	5
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
 2. แนวคิดเกี่ยวกับการสืบพยานหลักฐานในคดีอาญา.....	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา.....	6
2.2 ระบบการดำเนินคดีอาญา.....	6
2.2.1 การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน (inquisitorial system).....	7
2.2.2 การดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา (accusatorial system).....	8
2.2.3 การดำเนินคดีอาญาระบบผสม (The Mixed system).....	10
2.3 การค้นหาความจริงในคดีอาญา.....	12
2.3.1 การค้นหาความจริงในประเทศ Common Law.....	12
2.3.2 การค้นหาความจริงในประเทศ Civil Law.....	13
2.4 สิทธิของจำเลยและหลักการดำเนินคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ.....	14
2.4.1 สิทธิที่จะนิ่ง.....	16
2.4.2 สิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปรปักษ์ต่อตนเอง.....	17
2.4.3 หลักการตรวจสอบในการดำเนินคดีอาญา.....	19
2.4.4 หลักความดุลจงในการดำเนินคดีแพ่ง.....	22

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.5 พยานหลักฐานในคดีอาญา.....	24
2.5.1 การแบ่งประเภทพยานหลักฐาน.....	24
2.5.2 การรับฟังพยานหลักฐานตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	26
2.5.2.1 การรับฟังพยานบุคคล.....	27
2.5.2.2 การรับฟังพยานเอกสาร.....	27
2.5.2.3 การรับฟังพยานวัตถุ.....	27
2.5.2.4 การรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญ.....	28
3. การพิจารณาคดีอาญาตามระบบกฎหมายต่างประเทศ.....	29
3.1 การพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยในระบบ Common Law.....	29
3.1.1 การพิจารณาคดีอาญาและการยอมรับพยานหลักฐานในประเทศไทย สหรัฐอเมริกา.....	29
3.1.2 การพิจารณาคดีอาญาและการยอมรับพยานหลักฐานในประเทศไทย อังกฤษ.....	35
3.2 การพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยในระบบ Civil Law.....	38
3.2.1 การพิจารณาคดีอาญาและการยอมรับพยานหลักฐานในประเทศฝรั่งเศส.....	38
3.2.2 การพิจารณาคดีอาญาและการยอมรับพยานหลักฐานในประเทศเยอรมนี.....	42
4. ปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหากรณีจำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ในคดีอาญา.....	47
4.1 การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย.....	47
4.2 หลักเกณฑ์และกระบวนการการยอมรับพยานหลักฐาน.....	49
4.2.1 หลักการและเหตุผลในการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่าย.....	49
4.2.2 หลักเกณฑ์การยอมรับพยานหลักฐาน.....	51
4.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับพยานหลักฐาน.....	52
4.2.3.1 แนวความเห็นของนักกฎหมาย.....	52
4.2.3.2 แนวคิดพิพากษาศาลฎีกา.....	54

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3 วิเคราะห์ปัญหากรณีที่จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ในคดีอาญา...	56
4.3.1 ประโภชน์ของการให้จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์.....	56
4.3.2 ผลกระทบที่เกิดจากการให้จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์...	58
4.3.2.1 ผลกระทบต่อระบบการดำเนินคดีอาญา.....	58
4.3.2.2 ผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญา.....	58
4.3.2.3 ผลกระทบต่อสิทธิจำเลยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.....	58
4.3.3 แนวโน้มที่โจทก์หรือจำเลยจะยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่าย.....	60
4.3.3.1 แนวโน้มในการยอมรับพยานบุคคล.....	60
4.3.3.2 แนวโน้มในการยอมรับพยานเอกสาร.....	61
4.3.3.3 แนวโน้มในการยอมรับพยานวัตถุ.....	61
4.3.3.4 แนวโน้มในการยอมรับพยานผู้เชี่ยวชาญ.....	61
4.3.4 เปรียบเทียบกับกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	62
4.3.5 เปรียบเทียบกับคำรับสารภาพของจำเลยในคดีอาญา.....	67
4.3.6 เปรียบเทียบกับการชี้สองสถานและคำท้าในคดีแพ่ง.....	68
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	74
5.1 บทสรุป.....	74
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	80
บรรณานุกรม.....	82
ภาคผนวก.....	87
ประวัติผู้เขียน.....	95

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำเนินคดีอาญาเมื่อพิจารณาตามประวัติความเป็นมา กล่าวได้ว่ามี 2 ระบบ กือ “ระบบไถ่สวน” (inquisitorial system) และ “ระบบกล่าวหา” (accusatorial system) ซึ่งการดำเนินคดีอาญาระบบไถ่สวนนี้ มีสาระสำคัญ กล่าวก็อ ไม่มีการแยกหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษาก็อกรจากกันแล้วให้องค์กรในการดำเนินคดีที่ต่างหากจากกันเป็นผู้รับผิดชอบ ดำเนินการ แต่การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดเป็นของผู้พิพากษาหรือศาล ผู้ถูกไถ่สวนไม่มีสิทธิอะไร มีสภาพเป็นวัตถุชั้นหนึ่ง ถือว่าเป็น “กรรมในคดี” (prozess-objekt) ส่วนการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา มีสาระสำคัญกล่าวก็อ มีการแยกหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษา อกรจากกัน โดยให้องค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่ต่างหากจากกันเป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสอง และยกฐานะผู้ถูกกล่าวหาซึ่งก็คือผู้ต้องหาหรือจำเลยจากการเป็นกรรมในคดี ขึ้นเป็น “ประชานในคดี” (prozess-subjekt) ลั่งผลให้กฏหมายไม่ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นวัตถุแห่งการซักฟอกหรือเป็นกรรมแห่งคดี แต่ถือว่าผู้กล่าวหาเป็น “คน” และเป็นส่วนหนึ่งของวิธีพิจารณาความอาญา กฏหมายจึงให้สิทธิ์ต่างๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหา เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และห้ามดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบ¹

โดยกฏหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีวัตถุประสงค์ที่จะการหาผู้กระทำความผิดมาลงโทษและเพื่อให้การบังคับใช้กฏหมายมีประสิทธิภาพขึ้น บนหลักการค้นหาความจริงและคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหา โดยมีข้อสมมุติฐานว่า ทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นี้เป็นผู้กระทำความผิด (Presumption of Innocence) การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนแยกจากกัน โดยเดี๋ขาด กือ ขั้นตอนก่อนฟ้องคดีซึ่งเป็นการสอบสวนและการฟ้องร้อง องค์กรที่มีอำนาจในการดำเนินการขั้นนี้ได้แก่องค์กรพนักงานสอบสวนและองค์กรพนักงานอัยการ และขั้นตอนหลังการฟ้องร้องของค์กรที่มีอำนาจคือองค์กรศาล ทั้งนี้ กฏหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้องค์กรต่างๆ ต้องร่วมกันทำหน้าที่ค้นหาความจริง แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติก็คือ องค์กรที่ทำหน้าที่ในคดีอาญา มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน ไม่ตรงตามที่กฏหมาย

¹ กนิต ณ นคร ก (2549). กฏหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 55-57.

บัญญัติไว้² ในการพิจารณาของหลักการค้นหาความจริงนั้น ศาลมีหน้าที่ตรวจสอบหาความจริงจน เป็นที่พอใจว่าจำเลยกระทำความผิดจริง โดยฟังพยานหลักฐานที่นำเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลเท่า นั้น จะรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวนมาลงโทษจำเลยไม่ได้ และการค้นหาความจริงต้องไม่ใช้การ ต่อสู้ระหว่างโจทก์และจำเลย

การดำเนินการค้นหาความจริงในคดีอาญาของไทยต้องยอมรับว่า ยังมีความไม่เท่าเทียม กันระหว่างพนักงานอัยการและจำเลยอยู่มาก และศาลมักจะวางตัวเป็นกลาง โดยปล่อยให้คู่ความต่อ สู้คดีกันเอง ระบบในการดำเนินคดีจึงเบี่ยงเบนไปตามแบบอย่างของประเทศที่ใช้คือระบบกฎหมาย Common Law โดยประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law มีหลักเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือเปิดเผย พยานหลักฐานเรียกว่า Discovery หรือ Disclosure ซึ่งกระบวนการตั้งกล่าวจะกระทำในชั้นก่อนการ พิจารณาคดี โจทก์และจำเลยจะต้องเปิดเผยพยานหรือนำเสนอพยานหลักฐานที่มีอยู่กับตนให้ออก ฝ่ายได้ทราบ เพื่อเป็นการลดหรือミニให้เกิดการโจมตีทางพยานหลักฐาน และผู้พิพากษาจะให้คู่ความ ยอมรับข้อเท็จจริงในประเด็นที่ไม่อาจโต้แย้งกัน เช่น ยอมรับเอกสารต่างๆ ปัจจุบันประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้นำเอาหลักเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือเปิดเผยพยานหลักฐาน ในระบบกฎหมาย Common Law ดังกล่าว มาปรับบังคับใช้ตามบทบัญญัติ มาตรา 173/1 และ 173/2 วรรคแรก โดยกำหนดให้มีวันนัดตรวจพยานหลักฐานก่อนสืบพยานและมีกฎหมายที่ชี้ตอนในการ เปิดเผยพยานหลักฐานในศาล ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการค้นหาความจริงในชั้นพิจารณาเพื่อให้ได้ข้อ เท็จจริงมาวินิจฉัยคดีและให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ หรือค้นคว้าความจริงมาพิสูจน์ความ บริสุทธิ์ของผู้ที่ตกเป็นจำเลย ทั้งนี้กระบวนการสืบพยานเพื่อให้ได้มา ซึ่งพยานหลักฐานจะ ต้องยึดหลักการค้นหาความจริง³ การกำหนดให้มีวันนัดตรวจพยานหลักฐานและให้คู่ความเปิดเผย พยานหลักฐานในคดีอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การค้นหาความจริงเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และส่งเสริมให้คู่ความเปิดเผยพยานหลักฐานและยอมรับข้อเท็จจริงมากขึ้น กล่าวคือ เมื่อคู่ความแต่ละฝ่ายได้ทราบถึงพยานหลักฐานของอีกฝ่ายล่วงหน้า ก็จะมีเวลาเพียงพอที่จะ ตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานนั้น อันเป็นการลดการ โจมตีทางพยาน หลักฐาน และช่วยให้การถามค้านเพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานอีกฝ่ายหนึ่งเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้เห็นความชัดเจ็บถึงข้อที่โจทก์ประสงค์จะให้ลงโทษและจำเลยจะ ได้ไม่หลงต่อสู้ รวมทั้งการยอมรับในความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงของอีก

² สรุศักดิ์ ลิบสิทธิ์วัฒนกุล ก (2539, ตุลาคม-ธันวาคม). “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย : ปัญหา และข้อเสนอแนะบางประการ.” ดุลพิธ, 4, 43. หน้า 3-12.

³ รายงานการเสวนาทางวิชาการ. (2539, มีนาคม). “เรื่องกระบวนการยุติธรรมจะร่วมมือกันค้นหาความ จริงในคดีอาญาได้อย่างไร.” บทบัณฑิตย์, 52, 1. หน้า 88.

ฝ่าย ซึ่งจะช่วยลดประเด็นข้อโต้แย้งและระยะเวลาในการพิจารณาคดี⁴ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายที่และขั้นตอนในการเปิดเผยแพร่หลักฐานในศาลโดยรวมยังจำกัดอยู่เฉพาะคดีบางประเภท ทั้งต้องกระทำเพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง เป็นธรรมด้วยและให้อำนาจศาลใช้คุลพินิจที่จะกำหนดให้มีการเปิดเผยแพร่หลักฐานก่อนการพิจารณาได้อย่างกว้างขวาง อาจเกิดจากการร้องขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือศาลมีเห็นสมควรเองก็ได้

จากบทบัญญัติของมาตรา มาตรา 173/1 และ 173/2 ดังกล่าว ก่อให้เกิดหลักเกณฑ์ขึ้นใหม่ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา โดยเฉพาะหลักเกณฑ์ที่ให้คู่ความฝ่ายหนึ่งยอมรับในความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงของอีกฝ่ายได้ แม้จะเป็นประโยชน์ทำให้กระบวนการพิจารณาให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม แต่การที่ให้ฝ่ายจำเลยยอมรับพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงของฝ่ายโจทก์ อาจก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ ได้แก่

ประการแรก อาจถือได้ว่าการที่ฝ่ายจำเลยยอมรับพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์เท่ากับใจที่อ้างจำเลยเป็นพยาน และศาลนำเสนอคำรับรองจำเลยเองมาฟังลงโทษทั้งๆ เป็นคดีที่จำเลยให้การปฏิเสธ

ประการที่สอง อาจส่งผลให้ระบบสิทธิของจำเลย เช่น สิทธิที่จะเงียบ (Right to silence) สิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปรปักษ์ต่อตนเอง (privilege against self-incrimination)

ประการที่สาม การให้จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์อาจเท่ากับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา นำ “หลักความตกลง” ของการดำเนินคดีเพ่งมานั้นกับ ซึ่งขัดกับ “หลักการตรวจสอบ” ของการดำเนินคดีอาญา

ประการที่สี่ การยอมรับพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติไว้เพียงสั้นๆ เนพะในขั้นตรวจพยานหลักฐานโดยไม่ได้กำหนดว่ายอมรับอย่างไร ได้แก่ “ให้น มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง ซึ่งทางปฏิบัติในขั้นพิจารณา แม้คดีที่อยู่ระหว่างสืบพยานโจทก์ จำเลยมิได้น้อยที่คู่ความฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะฝ่ายจำเลยได้ยอมรับพยานหลักฐานหรือรับข้อเท็จจริงของอีกฝ่าย ดังนี้ อาจส่งผลให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเสียหาย และอาจขัดต่อความยุติธรรมได้

⁴ สวัสดิการสำนักประธานศาลฎีกา. (2549). ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ.2548 และพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2548 . หน้า 132.

⁵ นานิค เกตเวย์ทักษิ. (2549) คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 (มาตรา 158-245) เล่ม 2. หน้า 238.

การยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายเป็นหลักเกณฑ์ใหม่ที่ทางปฏิบัติใช้กันมากแทนทุกคดีที่จำเลยไม่ให้การหรือให้การปฏิเสธ หากพิจารณาแล้วจะเป็นเรื่องที่กฎหมายบัญญัติเพื่อกำหนดขั้นตอนในทางปฏิบัติหรือวิธีการ ในขั้นพิจารณาหากว่าการคุ้มครองสิทธิจำเลยผู้ถูกกล่าวหาในฐานะประชานแห่งสิทธิ หรืออาจมองได้อีกแห่งว่าเป็นการนำกระบวนการพิจารณาการซึ่งสองสถานและคำทำในคดีเพ่งมาใช้ในคดีอาญา ซึ่งอาจส่งผลให้คดีดำเนินเป็นไปด้วยความรวดเร็วและต่อเนื่องแต่จะถูกต้องกับการคืนความจริงใน “หลักการตรวจสอบ” และจะเป็นธรรมโดยเฉพาะแก่จำเลยหรือไม่ยังมีข้ออันควรสงสัยอยู่ ทั้งขั้นเป็นเรื่องใหม่ที่ทางตำรวจล่าถึงแต่วิธีการและขั้นตอนในปฏิบัติในขั้นพิจารณาเท่านั้น แต่ผลของพยานหลักฐานที่ถูกความฝ่ายหนึ่งได้ยอมรับโดยเฉพาะพยานหลักฐานของโจทก์ที่ฝ่ายจำเลยยอมรับแล้ว ศาลจะนำมาปรับฟังซึ่งน้ำหนักลงโทษแก่จำเลยได้หรือไม่ เพียงใด ยังไม่มีการวิเคราะห์ในแวดวงนักกฎหมายไทย และประโภชน์ที่จะได้รับเปรียบเทียบกับผลกระทบที่เกิดขึ้นในกรณีที่จำเลยยอมรับพยานหลักฐานโจทก์มืออย่างไรบ้าง จึงควรทำการศึกษาปัญหารูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ในคดีอาญา ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการของกฎหมายเกี่ยวกับการที่โจทก์หรือจำเลยยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งในขั้นพิจารณาคดีอาญา

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงสิทธิของจำเลยฐานะผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นประชานแห่งสิทธิและ หลักการดำเนินคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ ตลอดจนการบังคับใช้สิทธิของจำเลยทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

1.2.3 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในกรณีที่จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ในขั้นพิจารณาคดีอาญา

1.2.4 เพื่อหารูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการยอมรับพยานหลักฐานของพยานโจทก์ในคดีอาญา

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การดำเนินคดีอาญาในขั้นพิจารณา ฝ่ายจำเลยอาจยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ได้โดยถือว่าพยานหลักฐานของโจทก์ดังกล่าวถูกนำเสนอเข้าสู่สำนวนศาลโดยชอบ แต่หากเป็นพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักรับฟังพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดหรือริสุทธิโดยตรง เช่น ประจักษ์พยาน หรือพยานแวดล้อมกรณีที่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ โจทก์ยังมีภาระหน้าที่จะต้องนำเข้าสืบพิสูจน์ความจริงจนถ้วนความสงสัยและเพื่อให้ปรากฏข้อเท็จจริงอย่างถ่องแท้ตาม “หลักการตรวจสอบ” ศาลไม่ควร

ให้ฝ่ายจำเลยยอมรับพยานหลักฐานที่มีนำหนักรับฟังพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดหรือบริสุทธิ์โดยตรงดังกล่าว

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตในการศึกษาจะมุ่งทำการศึกษาในเรื่องปัญหาการณ์จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ในคดีอาญาและระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย รวมถึงสิทธิของจำเลยซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาและเป็น “ประชานในคดี” ตลอดจนข้อบกพร่อง อุปสรรค ข้อสนับสนุนข้อคัดค้านของ การให้จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นการศึกษาค้นคว้าเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) จากตัวบทกฎหมายทั้งของไทยและต่างประเทศ บทความ วารสารกฎหมาย เอกสารวิจัย เอกสารประกอบการสัมมนา วิทยานิพนธ์ และข้อมูลที่เผยแพร่ทางสื่ออินเตอร์เน็ต (Internet) ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการวิเคราะห์และสรุปปัญหาอย่างเป็นระบบ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบแนวคิดและหลักการของกฎหมายเกี่ยวกับการที่โจทก์หรือจำเลยยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายในชั้นพิจารณาคดีอาญา

1.6.2 ทำให้ทราบสิทธิของจำเลยฐานะผู้ถูกกล่าวหาและเป็นประชานแห่งสิทธิว่าในชั้นพิจารณาจำเลยมีสิทธิอะไรบ้าง และทราบถึงหลักการดำเนินคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความตลอดจนการบังคับใช้สิทธิของจำเลยทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

1.6.3 ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในกรณีจำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ในคดีอาญา

1.6.4 ทำให้ทราบแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขข้อกฎหมายกรณีที่จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ในคดีอาญา

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับการสืบพยานหลักฐานในคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญา มีแนวคิดเกี่ยวกับการสืบพยานที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างจาก การดำเนินคดีแพ่ง โดยแบ่งระบบในการดำเนินคดีอาญาเป็น 3 ระบบ ได้แก่ “ระบบໄต่สวน” (inquisitorial system) “ระบบกล่าวหา” (accusatorial system) และ “ระบบผสม” (mixed system) มีการรับฟังพยานหลักฐานอยู่บนหลักคืนความจริงและคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องร่วมมือกัน โดยยกจำเลยในฐานะผู้ถูกกล่าวหาขึ้น เป็นประชานในคดีมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้เต็มที่ การดำเนินคดีอาญาจะต้องใช้ “หลักการตรวจสอบ” ไม่อาจนำ “หลักความตกลง” ในคดีแพ่งมาใช้บังคับ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีวัตถุประสงค์ คือ การหาผู้กระทำการผิดมาลงโทษ และเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพขึ้น บนหลักการคืนความจริงและคุ้มครอง ผู้ถูกกล่าวหา โดยมีข้อสมมุติฐานว่าทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด (Presumption of Innocence) การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน แยกจากกัน โดยเด็ดขาด คือ ขั้นตอนก่อนฟ้องคดีซึ่งเป็นการสอบสวนและการฟ้องร้อง องค์กรที่มีอำนาจในการดำเนินการขั้นนี้ได้แก่องค์กรพนักงานสอบสวนและองค์กรพนักงานอัยการและขั้นตอนหลังการฟ้องร้ององค์กรที่มีอำนาจ คือองค์กรศาล ทั้งนี้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนด ให้องค์กรต่างๆ ทำหน้าที่คืนความจริง แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติคือ องค์กรที่ทำหน้าที่ใน คดีอาญา มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน ไม่ตรงตามที่กฎหมายบัญญัติไว้⁶

2.2 ระบบการดำเนินคดีอาญา

ระบบในการดำเนินคดีอาญา มี 3 ระบบ ได้แก่ “ระบบໄต่สวน” (inquisitorial system) “ระบบกล่าวหา” (accusatorial system) และ “ระบบผสม” (mixed system) ซึ่งแต่ละระบบต่างมีแนว ความคิดและการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแตกต่างกัน ดังนี้

⁶ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก เล่มเดิม. หน้า 3-12.

2.2.1 การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน (inquisitorial system)

ระบบไต่สวนมีวัตถุการมาจากการบก烙าท่าสูกใช้แพรหลายในกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรป เช่น เยอรมัน เป็นต้น เป็นระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือประมวลกฎหมาย (Civil Law) ที่มาจากการบกกฎหมายโรมัน ระบบนี้ผู้เสียหายซึ่งเป็นรายภูจะเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาได้ แต่จะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐคือพนักงานอัยการทำหน้าที่เป็นโจทก์แทน

ทางทฤษฎีระบบไต่สวนมีที่มาจากการศึกษาดูงานคริสต์ศาสนานิกายคาಥอลิก ในสมัย古董 ซึ่งฝ่ายศาสนาจาริได้แก่ สันตะปาปาแห่งกรุงโรม มีอิทธิพลเหนือฝ่ายอาณาจาริซึ่งเป็นกษัตริย์หรือเจ้าผู้ครองนครต่างๆ โดยศาสนาจะพิจารณาคดีโดยการซักฟอกพยานในรูปแบบกรรมการที่เกี่ยวข้องกับคดีโดยตรง ก่อวากือ พระผู้ทำการไต่สวนกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้สูญเสีย ไต่สวนโดยไม่มีผู้พิพากษาเป็นคนกลาง ส่งผลให้การค้นหาความจริงกระทำโดยการทราบนำจำเลยด้วยวิธีการต่างๆ เช่น คุ่ความจะท้ากัน พิสูจน์คำน้ำ ลุยไฟ บวงสรวง สาบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือจำนวนพยานในการกว่ากัน เพื่อให้จำเลยรับสารภาพและเล่าข้อเท็จจริงทั้งหมดให้ผู้ช่วยความฟัง การพิจารณาอาจกระทำลับหลัง โดยจำเลยไม่มีโอกาสฟื้นฟ้องได้ ทั้งนี้ เพราะถือว่าผู้ช่วยความสามารถให้ความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิให้จำเลยอยู่แล้ว ครั้นเมื่อระบบการทราบนำจำเลยหมดไประบบไต่สวนเริ่มค้นหาความจริงโดยการสืบพยาน แต่ก็ยังคงเอกลักษณ์ที่สำคัญให้ศาลมีหน้าที่ค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานต่างๆ ทั้งที่คุ่ความเสนอต่อศาลและที่ศาลเห็นสมควรเรียกมาเอง ในระบบนี้ศาลมีบทบาทอย่างสูงให้การแสวงหาพยานหลักฐานและควบคุมกระบวนการพิจารณา คุ่ความจะซักถามพยานต้องได้รับอนุญาตจากศาลเสียก่อน การพิจารณาคดีไม่ใช่การต่อสู้คดีระหว่างคุ่ความแต่เป็นการต่อสู้กันระหว่างจำเลยและรัฐ ตามปกติการพิจารณาไม่ได้กระทำโดยเปิดเผยโดยจะพิจารณาจากเอกสารมากกว่าฟังจากคำเบิกความของพยานบุคคล ถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐในการแสวงหาข้อเท็จจริงและให้ความเป็นธรรมจำเลย การพิจารณาจึงทำลับหลังจำเลยได้คุ่ความ ทนายความและพนักงานอัยการมีบทบาทในคดีอาญาอย่างมาก ต่างจากระบบกล่าวหาซึ่งทนายความของเอกชนและพนักงานอัยการซึ่งเป็นทนายแผ่นดินจะมีบทบาทอย่างสูงในการดำเนินคดีและซักถามพยานในศาล⁷

การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนจึงมีสาระสำคัญที่ไม่มีการแยกหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน แล้วให้องค์กรในการดำเนินคดีที่ต่างหากจากกัน เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ แต่การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดเป็นของผู้พิพากษาหรือศาล ผู้สูญเสีย ไต่สวนไม่มีสิทธิอะไร มีสภาพเป็นวัตถุชิ้นหนึ่ง ถือว่าเป็น “กรรมในคดี” (prozess-objekt)⁸ ข้อเสียของการ

⁷ คุลพลด พลวัน. (2544). การบริหารกระบวนการยุติธรรม. หน้า 14-15.

⁸ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 55-57.

ดำเนินคดีอาญาระบบໄต่ส่วน คือ การให้อำนาจชี้ขาด ทั้งกระบวนการอยู่ในคุลพินิจของคนเพียงคนเดียว โดยไม่มีการตรวจสอบหรือค้านอำนาจหน้าที่ ดังนั้น อาจเกิดกรณีมีอคติต่อผู้ถูกไต่ส่วนได้ เพราะผู้ถูกไต่ส่วนหรือผู้ถูกกล่าวหาไม่ฐานะเป็นผู้ถูกซักฟอกจากศาล หรือตกเป็น “กรรมในคดี” (objekt) ทำให้ผู้ถูกไต่ส่วนไม่มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหา⁹ การดำเนินคดีอาญาที่รวมการสอบสวน ฟ้องร้อง และการพิจารณา ไว้ในองค์กรเดียวมีข้อบกพร่อง ดังนี้

1) ผู้ไต่ส่วนซึ่งหมายถึงศาลหรือผู้พิพากษามีอำนาจมากเกินไป และอาจมีอคติกับผู้ถูกไต่ส่วนทำให้ไม่มีความเป็นกลาง จนกลายเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ปราบปรามผู้กระทำความผิดอาญามากกว่าจะเป็นองค์กรที่อำนวยความยุติธรรม

2) ผู้ถูกไต่ส่วนมีสภาพเป็นผู้ถูกซักฟอกในคดีไม่มีสิทธิใดๆ ใน การต่อสู้หรือได้รับการช่วยเหลือในการค้นหาความจริง และมักถูกกระทำต่อเนื่อตัวร่างกายด้วยวิธีทรมาน เพื่อให้รับสารภาพ ซึ่งขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน¹⁰

สำหรับกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายลักษณะอักษรหรือระบบประมวลกฎหมายในการดำเนินคดีอาญา จะใช้หลักการค้นหาความจริง (Truth Theory) เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่รัฐโดยองค์กรของรัฐ อันได้แก่ศาล อัยการ และตำรวจ มีหน้าที่ร่วมมือกันและช่วยกันค้นหาความจริงตลอดจนทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหนึ่ง และทำคำชี้ขาดในเนื้อหา¹¹ จึงต้องถือว่าไม่ใช่การพิพากษานในศาล นิติสัมพันธ์จึงเป็นนิติสัมพันธ์สองฝ่าย คือ รัฐ(ศาล อัยการ และตำรวจน) กับผู้ถูกกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่ง

2.2.2 การดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา (accusatorial system)

ระบบกล่าวหาไม่วิวัฒนาการมาจากการแก้แค้นกันระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด โดยผู้เสียหายจะเป็นโจทก์ที่ของคดีอาญา รวมรวมพยานหลักฐาน นำสืบพิสูจน์ เพื่อให้ศาลพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง ศาลหรือผู้พิพากษาจะวางตัวเป็นกลาง โดยเคร่งครัด ระบบนี้แบ่งบุคคลออกเป็น 3 ฝ่าย ได้แก่ ผู้เสียหายซึ่งทำหน้าที่เป็นโจทก์ จำเลย และศาล โดยมีแนวคิดมาจากการพิจารณาคดีในสมัยโบราณซึ่งใช้วิธีทรมาน (trial by ordeal) และให้สองฝ่ายสู้กันเอง (trial by battle) ศาลทำหน้าที่คุณกลางหรือเป็นกรรมการ ภายหลังจึงเริ่มนำอาพยานมาพิสูจน์ความผิด

⁹ คณิต ณ นคร ข (2525, กันยายน). “ปัญหาการใช้คุลพินิจของอัยการ.” วารสารอัยการ, 5, 57. หน้า 32-33.

¹⁰ คณิต ณ นคร ค (2544, มกราคม-มิถุนายน). “บทบาทศาลในคดีอาญา.” วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์, 1, 1. หน้า 52.

¹¹ คณิต ณ นคร ง (2528, กันยายน). “วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติไม่ตรงกัน.” วารสารนิติศาสตร์, 15, 3. หน้า 6.

ของจำเลย โดยโจทก์กับจำเลยต่างกีดกันมาเป็นพยานในศาลจะตัดสินไปตามน้ำหนักพยานของแต่ละฝ่าย การที่ระบบกล่าวหาใช้วิธีการต่อสู้ส่งผลให้เกิดหลักเกณฑ์ที่สำคัญคือ หลักการสันนิษฐาน ไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ให้ศาลมีความเชื่อ โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริง จำเลยมีสิทธิ์นำสืบหักล้างพยานหลักฐาน โจทก์เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ถือหลักว่าโจทก์และจำเลยมีฐานะเท่าเทียมกัน แม้โจทก์เป็นพนักงานอัยการซึ่งทำหน้าที่ในนามรัฐก็มีฐานะเท่าจำเลยที่เป็นรายฎู ศาลหรือลูกขุน (Jury) จะว่างคุณเป็นกลางโดยเคร่งครัดทำหน้าที่เหมือนกรรมการตัดสินกิพากย์ความคุณให้ถูกต้องตามกฎหมาย ลักษณะพยานโดยเคร่งครัด การปฏิบัติผิดหลักเกณฑ์อาจถูกศาลพิพากษายกฟ้องได้ มีหลักคุ้มครองสิทธิของจำเลยอย่างเคร่งครัด การพิจารณาจะต้องกระทำการต่อหน้าจำเลย ให้สิทธิแก่จำเลยที่จะมีพนัย��າວມຄອຍช່າຍເຫຼືອໃນກາຣດຳເນີນຄົດ ສາລະຈະນິບທາຫາກັນຫາຄວາມຈິງເຮັດວຽກ ໂດຍຈະຄືວ່າເປັນໜ້າທີ່ໂຈທຸກຈຳເລີຍທີ່ຈະແສວງຫາພຍານຫລັກຈູານມາແສດງຕ່ອສາລ ໃນທາງວິຊາກາຣິຈຶງເຮັດວຽກ ກລວ່າຫາວ່າ ຮະບນຄູ່ຄວາມ (Adversary System) ສໍາຮັບຄົດອາຫຼາດຈະຈ່າຍຄົນຫາຄວາມຈິງເຮັດວຽກ ກຣົມທີ່ຈຳເປັນຢ່າງຍິ່ງເທັນນັ້ນ ເຊັ່ນ ຊັກຄາມພຍານເທົ່າທີ່ຈຳເປັນເພື່ອຄວາມເປັນຫຼົມແກ່ຈຳເລີຍ ຮູ່ອເພື່ອໃຫ້ຂ້ອເທິງຈິງຊັດເຈັນຍິ່ງນີ້ນ ແມ່ວ່າຄູ່ຄວາມພລັ້ງເໝດລ້ອມໄມ່ເສນອພຍານຫລັກຈູານໃຫ້ສາລທຣານ ສາລກີຈະວາງຕ້າວເປັນກາລາຈະໄມ່ແນະນຳຮູ່ອ່າຍເຫຼືອຊັກຄາມ ຮູ່ອເຮັດວຽກພຍານມາສືບເອງ ຮາຍງູ່ທີ່ເປັນໂຈທຸກຮູ່ອ່າຍ ພັນການອັນກາຣທີ່ເປັນໂຈທຸກຈະນິບທາຫາຍ່າງສູງໃນກາຣດຳເນີນຄົດ ເພຣະເປັນຜູ້ທຳໜ້າທີ່ຫາພຍານຫລັກຈູານຕລອດຈົນນຳພຍານຫລັກຈູານເຂົ້າສົ່ງໃນສາລແຕ່ຕົ້ນຈົນຈົນ ຜົ່ງຮະບນກລວ່າຫາມີທີ່ມາຈາກປະເທດອັງກຸມແລະກຸ່ມປະເທດທີ່ໃຊ້ກຸ່ມປະເທດ Common Law ເຊັ່ນ ສາຫະລູອເມຣິກາ ນິວເຊີແລນດ໌ ແກ່ນາດາ ລວມທີ່ກຸ່ມປະເທດອາມານິຄມ¹²

การດຳເນີນຄົດອາຫຼາດຈະນິບທາຫາມີສາຣະສຳຄັນ ກລວ່າຄືວ່າ ມີກາຣແຍກໜ້າທີ່ສອບສວນພ້ອງຮ້ອງ ແລະໜ້າທີ່ພິຈານາພິພາກຍາອອກຈາກກັນ ໂດຍໃຫ້ອັນກົດໃນກາຣດຳເນີນຄົດອາຫຼາດທີ່ຕ່າງໆກາຈາກກັນເປັນຜູ້ທຳໜ້າທີ່ທັ້ງສອງ ແລະຍກຈູານຜູ້ຄູກກລວ່າຫາຊື່ງກີ່ຄືວ່າຜູ້ດຳອ່ານຫາຮູ່ອ່າຍຈາກກາຣເປັນກຣົມໃນຄົດ ບື້ນເປັນ “ປະຮານໃນຄົດ” (prozess-subjekt) ສ່ວນໃຫ້ກຸ່ມປະເທດໄມ່ຄືວ່າຜູ້ຄູກກລວ່າຫາເປັນວັດຖຸແໜ່ງກາຣຊັກໂກກຮູ່ອ່າຍເປັນກຣົມແໜ່ງຄົດ ແຕ່ຄືວ່າຜູ້ກລວ່າຫາເປັນ “ຄນ” ແລະເປັນສ່ວນໜຶ່ງຂອງວິທີພິຈານາຄວາມອາຫຼາດ ກຸ່ມປະເທດຈິງໃຫ້ສີທີ່ຕ່າງໆ ແກ່ຜູ້ຄູກກລວ່າຫາເປີດໂອກາສໃຫ້ຜູ້ຄູກກລວ່າຫາສາມາດຕ່ອສຸກຄົດໄດ້ອ່າງເຕັມທີ່ແລະໜ້າມດຳເນີນກຣົມພິຈານາທີ່ໄມ່ຂອບ¹³ ໂດຍຄືວ່າເປັນໜ້າທີ່ອັນຜູ້ກລວ່າຫາແລະຜູ້ຄູກກລວ່າຫາທີ່ຕ່າງໆດ້ວຍຫາມາສັນນັບສຸນັບຝາຍຂອງດົນ ສາລນອກຈາກຈະກຳທຳໜ້າທີ່ເປັນກາລາແລ້ວຢັງນິບທາຫາສຳຄັນອີກປະກາຣີ ກາຣວາງຫລັກເກັນທີ່ເກີຍວັກພຍານຫລັກຈູານ

¹² ກຸລພດ ພລວັນ ເລ່ມເດີມ. ໜ້າ 14-15.

¹³ ຄມືດ ພ ນຄຣ ກ ເລ່ມເດີມ. ໜ້າ 55-57.

โดยความคุณให้ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัด มีบทตัดพยานที่ได้ขาดเพื่อมิให้พยานหลักฐานที่ต้องห้ามเข้าสู่สำนวน มิให้อ่อนประนึกกันและกันในการต่อสู้คดี และมีหลักเกณฑ์การค้นหาความจริงโดยการถามค้าน (Cross Examination) เนื่องจากศาลไม่มีอำนาจที่จะแสวงหาพยานหลักฐานได้เอง จึงเป็นหน้าที่คุ้มครองทั้งสองฝ่ายที่จะระหว่างรักษาผลประโยชน์ของตนเอง ดังนั้นรูปแบบของการดำเนินคดีอาญา จึงมีลักษณะเดียวกับคดีแพ่งและเป็นนิติสัมพันธ์สามฝ่าย¹⁴

จะเห็นได้ว่า ระบบกล่าวหาเป็นระบบที่แยกอำนาจหน้าที่ สอบสวน ฟ้องร้อง และพิจารณาพิพากษาออกจากกัน เพื่อป้องกันการมีอคติของผู้ชี้ขาดตัดสินคดี ยกฐานะของผู้กล่าวหา เป็นผู้ร่วมค้นหาความจริง และให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะต้องสู้คดีได้เต็มที่¹⁵

2.2.3 การดำเนินคดีอาญาระบบผสม (mixed system)

เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่ส่วน (Inquisitorial system) และระบบกล่าวหา (accusatorial system) นั้น ต่างมีข้อดีและข้อเสียของตนเอง จึงก่อให้เกิดระบบผสมขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การดำเนินคดีอาญาระบบผสมเป็นการนำข้อดีของระบบไต่ส่วนและระบบกล่าวหามาใช้ โดยตัดข้อเสียออกไป ภายหลังจากปฏิริวัติใหญ่ ก.ศ.1789 ประเทศไทยรัตนโกสินทร์เป็นประเทศแรกที่เอาข้อดีของสองระบบเดิมมาผสมใช้ด้วยกัน ต่อจากนั้นประเทศไทยฯ ในภาคพื้นยุโรปก็ได้เจริญรอยตาม¹⁶

ระบบกล่าวหาไม่ข้อดีที่ให้หลักประกันแก่ผู้ถูกกล่าวหาอย่างเต็มที่ เพราะนอกเหนือจาก การที่ศาลจะต้องพิจารณาคดีโดยเปิดเผยแล้ว การนำสืบพยานหลักฐานต่างๆ ของผู้กล่าวหาจะต้องเสนอในศาลด้วยว่าจ้า และต้องให้โอกาสแก่ผู้ถูกกล่าวหาต่อสู้ข้อกล่าวหาโดยอิสระเท่าเทียมกับ ผู้กล่าวหา แต่มีข้อเสียว่าระบบนี้ผู้พิพากษาต้องวางแผนตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัด ในกรณีที่มีการกระทำ ความผิดแต่ผู้เสียหายไม่ดำเนินการฟ้องร้อง หรือฟ้องแต่ไม่สามารถหาพยานหลักฐานมาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าบุคคลใดกระทำการผิดนั้นๆ กลไกของรัฐไม่อาจแสดงบทบาทเป็นตัวแทน สังคมในการฟ้องร้อง หรือแสวงหาข้อเท็จจริงออกหน้าที่ผู้กล่าวหานำเสนอในศาล สังคมย่อมขาดการคุ้มครอง และไม่สามารถนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ตามกฎหมาย ในทางกลับกัน ระบบไต่ส่วนให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสังคม สังคมมีตัวแทนประจำหน้าที่ฟ้องร้อง

¹⁴ คณิต ณ นคร จ (2524, มิถุนายน). “วิธีพิจารณาความอาญา กับความคิดตามกฎหมายแพ่ง.” สาร อัยการ, 4, 42. หน้า 55.

¹⁵ ออมรเทพ เมืองแสน. (2549). อิทธิพลของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีต่อกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาของไทย. หน้า 12.

¹⁶ อารีย์ รุ่งพรทวีวัฒน์. (2527). การบังคับใช้กฎหมายอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย. หน้า 81.

และดำเนินคดีในศาล ศาลฟังข้อเท็จจริง โดยพิจารณาจากเอกสาร ไม่จำต้องฟังคำโต้แย้งของผู้ถูกกล่าวหา ผู้พิพากษาทำหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐานด้วยตนเอง จึงเป็นระบบที่สังคมมีการปรับปรุงการกระทำการที่ความผิดอย่างรวดเร็วและอาจริงอาจจัง มีข้อเสียในแต่ที่จำกัดสิทธิของอุปกรนที่จะได้ແยັງຂ້ອກລ່າວຫາອັນບົດຕ່ອທິກວາມຍຸດທະຮົມ ຄາລມີກວາມເລີ່ມທີ່ຈະພິພາກຢາລັງໄທຢູ່ນຸ້ມຄລທີ່ມີໄດ້ກະທຳກວາມຜິດ

การดำเนินคดีอาญาในยุคปัจจุบันจึงเป็นการนำวิธีปฏิบัติที่ให้ผลดีของห้องระบบกล่าวหา และระบบไถ่สวนมาร่วมอยู่ด้วยกัน และมักมีผู้เรียกระบบนี้ว่าการดำเนินคดีอาญาระบบผสม ประเทคโนโลยีและศรีสเป็นตัวอย่างของรัฐที่นำระบบนี้มาใช้ ดังจะเห็นจากการที่รัฐเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินคดีอาญาเพื่อลดໄທຢູ່ກະທຳກວາມຜິດ โดยทั่วไปพนักงานสอบสวนและอัยการทำหน้าที่เป็นผู้สืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริง แม้กฏหมายเบ็ดຂອງໃຫ້อุปกรนเป็นผู้เสียหายเริ่มคดีเองได้ แต่ทุกคดีต้องมีอัยการเป็นตัวแทนสังคมเข้าเป็นคู่ความด้วยเสมอ สำหรับผู้พิพากษามีอำนาจค้นหาและรวบรวมพยานหลักฐานด้วยตนเอง การวินิจฉัยเพื่อสั่งคดีถือการพิจารณาจากเอกสารและดำเนินการพิจารณาเป็นการลับ ซึ่งทີ່ກ່າວມາແລ້ວແຕ່ຈົດອູ້ໃນระบบไถ่สวนแทนทີ່ສິ້ນ แต่การพิจารณาของศาลในชັ້ນຕັດສິນຄະດີກຸ່ມາຍາວງຫຼັກທີ່ໄປໃຫ້ຄາລໃຫ້ວິທີພິຈາລະນາກວາມໃນระบบกล่าวหา โดยປຶດໄທ້ຈໍາເລຍມີສິຫຼືທີ່ເຖິ່ງມັນກັນຜູ້ລ່າວຫາໃນການນາສິ່ນຂ້ອເທິ່ງຈົງຕ່າງໆ ເພື່ອຕ່ອສູ້ຂ້ອກລ່າວຫາ ข້ອເທິ່ງຈົງທີ່ຄາລຈະຮັບຝຶກໄດ້ຕ້ອງເປັນຂ້ອເທິ່ງຈົງທີ່ມີການນາສິ່ນດ້ວຍວາຈາໃນຄາລແລະການພິຈາລະນາດ້ອງກະທຳໂດຍເປີດເຜີຍ¹⁷

อย่างไรก็ตาม กີ່ຍັງມີແນວຄວາມເຫັນເກີ່ວກັນການดำเนินคดีอาญาระบบผสมວ່າ เป็นการເປີດໂອກາສໃຫ້ຜູ້ພິພາກຢາຫຼືຄາລເຂົ້າມານີບທຸນາທີໃນການຄົ້ນຫາຄວາມຈິງມາກີ່ນເທົ່ານັ້ນ ซົ່ງເປັນການນາເອາຫັກການຂ້ອດີຂອງຮະບົນໄຫ້ສິ່ນມາໃຊ້ກັບຮະບົນກ່າວຫາ ดັ່ງນີ້ ຮະບົນການดำเนินคดีอาญาກີ່ກົງມີເພີຍ 2 ຮະບົນ ຂີ່ອ ຮະບົນການดำเนินคดีอาญาແບບໄຫ້ສິ່ນ ທີ່ສິ່ນເປັນຮະບົນແບບເກ່າ ແລະຮະບົນການดำเนินคดີແບບກ່າວຫາທີ່ເປັນຮະບົນແບບໃໝ່ເທົ່ານັ້ນ ສ່ວນການดำเนินคดีอาญาແບບພໍມເປັນເຮືອງການໃຊ້ດ້ວຍຄຳທີ່ໜ່າຍຄົງ ການເອວິທີການดำเนินคดีอาญาຮະບົນໄຫ້ສິ່ນກັບຮະບົນກ່າວຫານາປະຍຸກຕີເຫັນດ້ວຍກັນເພື່ອປະໂຍນນີ້ໃນການຄົ້ນຫາຄວາມຈິງໃນທາງພຍານຫຼັກຈູານເທົ່ານັ້ນ¹⁸

¹⁷ อุดม ຮັບອຸນຄຸດ. (2533, ມកຣາມ). “ການພິຈາລະນາກີ່ໂດຍເປີດເຜີຍ : ພັດແລະຂ້ອຍກເວັ້ນຄານກຸ່ມາຍາວິທີພິຈາລະນາກວາມອາຍາຟັ້ງເສດ.” ວາරສານນິຕິສາສຕ່ຽ, 20, 1. ນ້າ 68-70.

¹⁸ ອມຮເທັບ ເມື່ອງແສນ. ເຄີມເດີມ. ນ້າ 13.

2.3 การค้นหาความจริงในคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญา มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การค้นหาความจริง ทุกองค์กร ในกระบวนการยุติธรรมจึงต้องช่วยกันค้นหาความจริงในคดีเพื่อให้ข้อเท็จจริงปรากฏชัดที่สุด ศาลถือว่ามีบทบาทมากในการค้นหาความจริง เพราะเป็นผู้พิจารณาข้อเท็จจริงทั้งหลายให้เกิด ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย ในระบบกฎหมาย Common Law และ Civil Law มีวิธีการค้นหาความจริง แตกต่างกัน ดังนี้

2.3.1 การค้นหาความจริงในประเทศ Common Law

ระบบกฎหมาย Common Law มีวิธีการค้นหาความจริงแบบต่อสู้คือระหว่างคู่ความ เนื่องจากการฟ้องคดีเป็นการฟ้องโดยประชาชน (Popular prosecution) ซึ่งเป็นการต่อสู้ระหว่าง ฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย ศาลวงศ์ตัวเป็นกลางหรืออوانเฉย (Passive) ปล่อยเป็นหน้าที่ฝ่ายโจทก์และ ฝ่ายจำเลยในการตีแผ่พยานต่อศาล

การค้นหาความจริงของระบบนี้ถูกพัฒนาขึ้นในกลุ่มประเทศ Common Law เริ่มจาก ประเทศอังกฤษต่อจากนั้นได้พัฒนาไปยังสหรัฐอเมริกา และประเทศในเครือจักรภพ โดยศาลจะวาง ตัวเป็นกลางทำหน้าที่เป็นความคุมการพิจารณาคดีให้เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวกับพยานหลักฐาน อย่างเคร่งครัดเพื่อมิให้มีการเอรัดเอาเปรียบกัน ศาลไม่มีหน้าที่ในการสืบพยานและ ไม่มีหน้าที่ กำหนดประเด็นข้อกฎหมายที่ได้แจ้งกัน¹⁹ การพิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นหน้าที่คู่ความซึ่งต้องปฏิบัติตาม ที่กฎหมายกำหนดไว้หรือตามคำสั่งศาล ฝ่ายใดไม่พิสูจน์ตามหน้าที่ตน ก็ย่อมแพ้ในประเด็นข้อนั้น โดยมีหลักว่าบุคคลใดฟ้องร้องกล่าวหาว่าบุคคลอื่นว่ากระทำการผิด บุคคลผู้กล่าวอ้างต้องนำสืบ ให้ได้ตามที่กล่าวหาและบุคคลที่ถูกกล่าวหานำสืบหักล้างได้ โจทก์และจำเลยมีฐานะเท่าเทียมกันและ สามารถนำเสนอพยานได้เช่นเดียวกับคดีแพ่งที่ใช้ “หลักความตกลง” คู่ความเป็น ผู้กำหนด คดีโจทก์มีอิสระที่จะกำหนดว่าทำอะไร ฟ้องอย่างไร และใช้พยานหลักฐานอะไรบ้าง ส่วนจำเลยสามารถยอมรับหรือปฏิเสธคำฟ้องและอาจตกลงยอมความกับโจทก์ได้ สำหรับศาลจะ จำกัดตัวเองอยู่ในประเด็นแห่งคดีที่มีคำพิพากษากินคำขอ

ในคดีอาญาศาลจะมีบทบาทที่เป็นกลางหรืออوانเฉย (Passive) คู่ความถูกตัดสินต่อเมื่อ ได้ให้การต่อศาลแล้วหรืออย่างน้อยที่สุดเมื่อมีโอกาสเสนอข้อเท็จจริงของตนต่อศาล ซึ่งเป็นหลักที่ เรียกว่า “หลักฟังความทุกฝ่าย” ที่มีสาระสำคัญบนหลักเสรีภาพในการดำเนินคดี คู่ความจะ กระตือรือร้น (Active) ในการดำเนินคดีและมีความเป็นอิสระในการเสนอพยานที่เห็นว่าเป็น ประโยชน์ฝ่ายตนต่อศาล ศาลจะพิจารณาจากหลักฐานเท่าที่คู่ความเสนอเท่านั้นจะค้นหาพยานหลัก

¹⁹ สมทรพย์ นำอ่านฯ. (2541). บทบาทศาลในชั้นพิจารณาค้นหาความจริงในคดีอาญา. หน้า 7

ฐานด้วยตนเอง อันเป็นประโยชน์ในการค้นหาความจริงมิได้ แต่ต้องรับฟังตามที่คุ่งความตกลงกัน เรียกว่า ความจริงตามรูปแบบ²⁰ การสืบพยานระบบนี้มีข้อดีคือ ความไวเนื้อเชื่อใจ (Reliabilling) แต่ ถ้าเป็นการต่อสู้กันมากเกินไปอาจเป็นการขอบคุ้ยกฎหมายแต่ผิดเพี้ยนหรือปิดบังซ่อนเร้นข้อเท็จ จริงที่พิจารณา²¹ และอาจเรียกได้ว่าเป็นการต่อสู้เชิงแบ่งขั้นส่งผลให้คุ่งความมีบทบาทในการดำเนิน กระบวนการพิจารณาที่เด่นชัดยิ่งกว่าบทบาทศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณา²²

2.3.2 การค้นหาความจริงในประเทศ Civil Law

ระบบกฎหมาย Civil Law มีวิธีการค้นหาความจริงแบบระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง การฟ้องคดีอาญาเป็นการฟ้องโดยรัฐ (public prosecution) ซึ่งรัฐจะเป็นผู้ดำเนินการค้นหา ความจริงในกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ส่งผลให่องค์กรต่างๆ ของรัฐต่างทำหน้าที่ อำนวยความยุติธรรม ชั้นก่อนฟ้องพนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทเป็นผู้รับผิดชอบค้นหาความจริง ในการสอบสวนและฟ้องร้อง โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ช่วยรวบรวมพยานหลักฐาน ในชั้นพิจารณาพิพากษาศาลมีหน้าที่และมีบทบาทในการค้นหาความจริง ประเทศในระบบนี้จะใช้ ประมวลกฎหมาย จากการที่เป็นระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง ศาลจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการ พิจารณาคดี²³ ซึ่งต้องระดือรือร้นในการค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานด้วยตนเอง และกระบวนการพิจารณาคดีสืบพยานในศาลต้องกระทำการโดยเปิดเผยแพร่²⁴ ประชาชนมีโอกาสรับรู้การ ดำเนินกระบวนการพิจารณาเข้าไปฟังการพิจารณาของศาลได้ ศาลจะเป็นผู้ซักถามพยานให้ได้ความจริง เอง เพราะความน่าเชื่อถือของพยานเป็นสิ่งสำคัญและจะเชื่อถือได้ก็ต่อเมื่อไปเห็นตัวหรือสังเกตจาก การกระทำเท่านั้น²⁵ และการรับฟังพยานหลักฐานศาลเปิดโอกาสให้คุ่งความทุกฝ่ายทั้งโจทก์และ จำเลยได้มีโอกาสต่อสู้กันได้อย่างเท่าเทียม²⁶ ในการรับฟังพยานหลักฐานทุกชนิดศาลต้องใช้คุลพินิจ ในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งสิ้น โดยศาลจะใช้เหตุผลทางตรรกวิทยาและศาสตร์ต่างๆ ประกอบการใช้คุลพินิจพิจารณาพยานหลักฐานอย่างเต็มที่

²⁰ ปทุมพร กลัดอ่า. (2533). การนำวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับในวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 46-50.

²¹ ณรงค์ ใจหาญ. (2544). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. หน้า 28.

²² แหล่งเดิม. หน้า 14.

²³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ข (2548). การนำรูปแบบการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการ เมืองมาพัฒนารูปแบบการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป. หน้า 11-12.

²⁴ หลักการพิจารณาโดยเปิดเผยแพร่

²⁵ หลักพยานโดยตรง

²⁶ หลักฟังความทุกฝ่าย

ระบบนี้จะเน้นความเป็นอิสระของผู้พิพากษา²⁷ ในการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อกันหาความจริงโดยไม่จำเป็นต้องขึ้นกับความเชี่ยวชาญของคู่ความในการนำเสนอสืบพยานให้ประจำกษัยแก่ศาล และไม่มีระเบียบกฎหมายที่เคร่งครัดในการรับฟังพยานหลักฐานมากนัก แต่ให้ศาลสามารถใช้คุลพินิจได้อย่างกว้างขวางและยืดหยุ่นได้มาก เพื่อศาลจะได้ใช้คุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานที่จำเป็นต่อการพิจารณาพิพากษาดี ผู้พิพากษาระบบนี้เป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการค้นหาความจริงจากการสืบสวนพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงของการกระทำความผิด คู่ความไม่มีบทบาทหลักในการค้นหาความจริง เพราะระบบนี้มีเจตนาที่จะค้นหาความจริง ไม่ใช่ค้นหาความผิด

ระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง เรียกอีกอย่างว่าวิธีการค้นหาความจริงแบบ ไม่ต่อสู้กัน (Non-Adversary System) หรือ การค้นหาความจริงในเมือง死 (Das Inquisitionsprinzip)²⁸ ไม่มีลักษณะต่อสู้กันระหว่างคู่ความสองฝ่าย หากแต่เป็นหน้าที่โดยตรงของผู้พิพากษาที่จะพิจารณาคดีและเป็นผู้รับผิดชอบในการค้นหาความจริงจากการสืบสวนพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงของการกระทำความผิด และองค์กรในการดำเนินคดีอาญาของรัฐทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริง ในชั้น เจ้า พนักงานนั้นเจ้าพนักงานมีหน้าที่ค้นหาความจริงโดยไม่ผูกมัดกับคำขอหรือคำร้องขอของผู้ใด และในชั้นศาลทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องกระตือรือร้น (Active) ในการค้นหาความจริงจะง่ายไม่ได้ ศาลสามารถค้นหาความจริงโดยไม่ผูกมัดกับคำขอหรือคำร้องขอของผู้ใด ศาลมีหน้าที่ค้นหาความจริงจนเป็นที่พอใจ²⁹ ทึ้งมีอำนาจค้นหาความจริงได้ทุกวิถีทางและวินิจฉัยข้อเท็จจริงเอง

2.4 สิทธิของจำเลยและหลักการดำเนินคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (2) ให้นิยาม “จำเลย” หมายถึงบุคคลซึ่งถูกฟ้องขังศาลแล้วโดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด เป็นการกล่าวหาที่ยังต้องมีการพิสูจน์ว่า จำเลยได้กระทำความผิดจริงตามฟ้องหรือไม่ จำเลยคงอยู่ในสภาพเป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา เช่น เดียวกับผู้ต้องหา ปัจจุบันผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี มีสิทธิต่างๆ ในอันที่จะต่อสู้คดีได้เดิมที่ ผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาได้รับการสันนิษฐานว่า เป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ว่ามีความผิดโดยศาล ข้อสันนิษฐานดังกล่าวมีปรากฏอยู่ในหลายแห่ง กือ

- 1) ปฏิญญาสาคัญว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights) กล่าวว่า

²⁷ หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา

²⁸ ปทุมพร กลัดอ้ำ. เกมเมม. หน้า 6-7.

²⁹ เกมเมม ชุติวงศ์. (2538). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 14-15.

“ข้อ 11 (1) บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำการใดตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ก็บัญญัติเกี่ยวกับข้อ สันนิษฐานดังกล่าวว่า “ให้ศาลใช้คุลpinijnวินัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงอย่างพากษาลง โทษจนกว่าจะแน่ใจว่า มีการกระทำการใดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำการใดนั้น เมื่อมีความสงสัย ตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำการใดหรือไม่ ให้ยกประโภชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

เห็นได้ว่า ผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ ตามกฎหมาย³⁰ สำหรับการเป็นประชานในคดี ก็คือ การเป็นผู้มีสิทธิต่างๆ ในคดี และสิทธิ ผู้ถูกกล่าวหาที่กฎหมายรับรองมีทั้ง “สิทธิในทางกระทำ” (active Recht หรือ active Right) และสิทธิในทางอยู่เฉย (passives Recht หรือ passive Right)

สำหรับสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในทางกระทำที่สำคัญ ก็อ “สิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการดำเนิน คดี” “สิทธิที่จะมีหมายความช่วยเหลือในคดี” และ “สิทธิในการแก้ข้อกล่าวหา” ซึ่งสิทธิที่จะอยู่ ร่วมด้วยในการดำเนินคดีที่กฎหมายปัจจุบันบัญญัติไว้ชัดเจนนั้นเป็นสิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการ ดำเนินคดีในชั้นศาล ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาลต้องกระทำการโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย” และสิทธิที่จะมี หมายความช่วยเหลือในคดี ซึ่งเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 242 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ด้วยการจัดหาทนายความให้ตามที่กฎหมายบัญญัติในกรณีที่ผู้ถูกควบคุมหรือคุมขังไม่อาจหาทนาย ความได้ รัฐต้องให้ความช่วยเหลือโดยจัดหาทนายความให้โดยเร็ว...” ต่อมาเมื่อการแก้ไขประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8, 134/1, 134/2 ขยาย “สิทธิที่จะมีหมายความช่วยเหลือใน คดี”

ส่วนสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในทางอยู่เฉย หรือสิทธิผู้ต้องหาในทางไม่กระทำ ก็อ สิทธิที่จะ ตัดสินใจในคดีด้วยตนเอง ทั้งนี้ในชั้นศาลกฎหมายก็ให้สิทธิแก่จำเลยที่จะอยู่เฉยหรือไม่ให้การก็ได้ เช่นเดียวกัน และเพื่อประกันสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การของจำเลยในชั้นศาล รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 243 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา

³⁰ คณิต ณ นคร ณ (2529, มิถุนายน) “ฐานะของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา” บทบัญชิด, 2. หน้า 10-14.

ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการรุนแรง ไม่คำนับสัญญา ญี่ปุ่น หลอกลวง ลูกธรรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้”³¹

โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจกรไทย พ.ศ.2550 ก็ยังคงรับรองสิทธิมีสิทธิไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองไว้ ตามมาตรา 40 (4) ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งลิขิตในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง”

หลักการดำเนินคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความนั้น ในการดำเนินคดีอาญาจะใช้ “หลักการตรวจสอบ” ศาลจึงเป็นผู้รับผิดชอบและหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงของเรื่องทั้งหมด ใน การพิสูจน์ความจริงในคดีอาญาต้องพิสูจน์จนถ้วนความสงบสันติ ส่วนการดำเนินคดีเพ่งจะใช้ “หลักความตกลง” คู่ความเท่านั้นที่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในเรื่องข้อเท็จจริงทั้งปวงและเป็นความรับผิดชอบของคู่ความโดยลำพังตนเอง ศาลมีอำนาจชี้ขาดคัดสินคดีเฉพาะในสิ่งที่คู่ความนำเสนอเข้ามา ในการดำเนินคดีโดยพิจารณาเพียงว่าพยานหลักฐานของฝ่ายใดมีน้ำหนักมากน้อยกว่ากันเท่านั้น

2.4.1 สิทธิที่จะนิ่ง

ในชั้นพิจารณาจำเลยมีสิทธิในทางว่างเฉย (Passive) เป็นการแสดงให้เห็นว่า ผู้ถูกกล่าวหาที่ตกเป็นจำเลยได้รับหลักประกันว่า เป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดและผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การ โดยสมควรใจ ซึ่งสอดคล้องกับ หลักประกันที่ว่าบุคคลจะไม่ถูกบังคับเพื่อให้ถ้อยคำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ในทางปฏิบัติจะมี มาตรการที่จะทำให้สิทธิของจำเลยดังกล่าวเป็นไปได้ โดยการกำหนดห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานที่ เกิดจากการบังคับ ญี่ปุ่น หรือให้สัญญาให้เข้าให้การโดยไม่สมัครใจ โดยถือว่าเป็นพยานที่ได้มາ โดยไม่ชอบฝ่าฝืนต่อหลักประกัน ซึ่งเป็นหลักประกันอยู่ในมาตรฐานสากลกฎหมายต่างประเทศ รวมทั้งกฎหมายไทย นอกจากนี้ในกฎหมายบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส เป็นต้น กำหนดให้เจ้าพนักงานและศาลเป็นผู้แจ้งแก่ผู้ต้องหาและจำเลยแล้วแต่กรณีว่าบุคคล ดังกล่าวมีสิทธิไม่ให้การหรือให้การอย่างใดๆ ได้³²

สิทธิที่จะนิ่งถือว่าเป็นสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในทางอยู่เฉย หรือสิทธิผู้ต้องหาในทางไม่ กระทำ คือ สิทธิที่จะตัดสินใจในคดีด้วยตนเอง ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสอง บัญญัติว่า “...เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้วและ

³¹ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 135-143.

³² คณึง ภาษาไทย และคณะ. (2540). สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา. หน้า 185-186.

ศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถ้ามีการต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การ ก็ให้ศาลฯ รายงานไว้และดำเนินการพิจารณาต่อไป”

ในชั้นศาลกฎหมายก็ให้สิทธิแก่จำเลยที่จะอยู่เฉยหรือไม่ให้การก็ได้ เช่นเดียวกัน และเพื่อประกันสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การของจำเลยในชั้นศาล รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 243 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา

ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการรุนแรง มีความลับส่วนตัว บุคคลนี้จะหลอกหลวง ถูกทราบใช้กำลังบังคับ หรือกระทำการโดยมิชอบประการใดๆ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้”³³

2.4.2 สิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

สิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง (privilege against self-incrimination) เป็นหนึ่งในสิทธิของผู้ต้องหาที่สำคัญ และเป็นสิทธิที่ถูกยอมรับว่า เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมวลมนุษย์ (fundamental to human liberty) โดยมาจากการยิ่งลักษณ์ว่า nemo tenetur prodere seipsum แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า no one bound to betray himself ที่หมายความว่า “บุคคลไม่อาจถูกบังคับให้ปรักปรำตนเอง”

ประเทศไทยยอมรับสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง โดยมีบัญญัติไว้ครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 มาตรา 35 ภายหลังมีบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2534 มาตรา 33 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 243 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา...”

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 จะถูกยกเลิกแล้วก็ตาม แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ก็ยังคงบัญญัติรับรองสิทธิดังกล่าวไว้ในส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40 ซึ่งบัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง

(2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณาซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจสอบสารอ้างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ

³³ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 135-143.

การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

(3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

(4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

(6) เด็ก เยาวชน สารวี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม ในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

(7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้องรวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

(8) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ กรณีเป็นผู้ต้องหาที่อยู่ระหว่างขั้นตอนการถูกสอบสวนสิทธิดังกล่าวนี้ถูกกระทบกระเทือนมากที่สุด จึงต้องมีหลักประกันด้วยการบัญญัติกฎหมายรับรองไว้ชัดแจ้งว่าต้องมีการแจ้งสิทธิ์ต้องมีผู้พิทักษ์สิทธิ์ดังกล่าว กับมีสภาพบังคับของการละเมิดสิทธิ์ดังกล่าวด้วย”

สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีบทบัญญัติมาตราใดบัญญัติรับรองถึงสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ไว้ชัดแจ้ง แต่ที่พอเทียบเคียงได้ คือมาตรา 232 ที่บัญญัติว่า “ห้ามมิให้โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยาน” เพราะ โจทก์เป็นผู้กล่าวหาเมื่อนำมาที่พิสูจน์ให้เห็น การกระทำความผิดของจำเลย และจำเลยเป็นประธานในคดี ดังนั้น จึงไม่อาจแสวงหาพยานหลักฐานจากตัวจำเลย³⁴ ซึ่งถือว่าเป็นการป้องกันมิให้จำเลยให้ถ้อยคำเป็นปฏิบัติที่ต่อตนเองในคดีอาญา

นอกจากนี้ จำเลยยังมีสิทธิที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ สิทธิจะไม่ให้การ (right to silence) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง กล่าวคือ เป็นสิทธิของผู้ต้องหา หรือจำเลยที่จะไม่เปิดเผยความเหตุเพราะผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีหน้าที่ต้องตอบคำถามเข้าพนักงาน

³⁴ สูรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ๑ (2549). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง. หน้า 344.

ตัวราชหรือคำตามของศาล รวมถึงสิทธิจะไม่เป็นพยานหรือส่งมอบเอกสารใดๆในความครอบครองของตน สิทธิจะไม่ให้การนี้เป็นส่วนประกอนของการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ และภาระการพิสูจน์ (the burden of proof) ของรัฐ ที่ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด แทนที่จะมาหาหลักฐานหรือบังคับเอา กับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย³⁵

2.4.3 หลักการตรวจสอบในการดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญา³⁶ กล่าวได้ว่าเป็นการใช้ “หลักตรวจสอบ” เรียกในภาษาเยอรมันว่า Untersuchungsmaxime หรือ Untersuchungsgrundsatz ซึ่งจากถ่ายทอดเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า examination principle³⁶ โดยศาลจะเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องข้อเท็จจริงทั้งหมด ซึ่งการตรวจสอบข้อเท็จจริงของเรื่องเป็นหน้าที่ของศาลโดยไม่มีข้ออุบัติความและศาลต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องอย่างถ่องแท้ กล่าวก็อ เกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่จำเป็นสำหรับการวินิจฉัยคดี และพยานหลักฐานต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการวินิจฉัยคดี ย่อมตกเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องดำเนินการเองทั้งสิ้น ดังนั้น ในการดำเนินคดีตามหลักการตรวจสอบ ศาลจึงเป็นผู้รับผิดชอบเองโดยลำพังในส่วนนี้ทั้งหมด³⁷ หลักการตรวจสอบทำให้การพิสูจน์ความจริงในคดีอาญาต้องพิสูจน์จนสิ้นความสงสัยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ที่บัญญัติว่า “ให้ศาลใช้คุณพินิจวินิจฉัยชั่งนำ หนักพยานหลักฐานทั้งปวง อายพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแนใจว่ามีภาระกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำการหรือไม่ ให้ยกประ โยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

จากบทบัญญัติตามตรา 227 ดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดหลักเกณฑ์การพิสูจน์จนสิ้นความสงสัยโดยเป็นการแสดงให้ศาลมีนื้อที่ของข้อเท็จจริงจนปราศจากการกระทำการที่จะต้องยกประ โยชน์เพื่อให้ศาลมีผลต่อการพิจารณาความอาญา ตามที่บัญญัติไว้ “ให้ศาลมีคุณพินิจวินิจฉัยชั่งนำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อายพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแนใจว่ามีภาระกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น” โดยคดีอาญาสามารถที่จะรับฟัง

³⁵ สุกี สมสวัสดิ์วิบูลย์. (2541). เอกสิทธิ์จะไม่ให้การเป็นปฏิบัติที่ต่อตนเอง. หน้า 7.

³⁶ คณิต ณ นคร ก เล่มเดียว. หน้า 48.

³⁷ คณิต ณ นคร ช (2548). กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคการดำเนินคดี. หน้า 169.

พยานหลักฐาน ได้ทุกชนิด แต่จะเชื่อถือพยานหลักฐานนั้นเพียงใด เป็นเรื่องการของ การชั่งน้ำหนัก พยานหลักฐาน³⁸

การตรวจสอบความจริงของเรื่องตาม “หลักการตรวจสอบ” ศาลจะกล่าวอ้างเพียงลำพัง คำรับของคู่ความและข้า烛ตัดสินคดียื่มไม่ได้ โดยคำรับของคู่ความนั้น หมายถึง ผลของการแสดง เจตจำนงของคู่ความฝ่ายหนึ่งว่าขอกล่าวอ้างเกี่ยวกับข้อเท็จจริงของคู่ความฝ่ายตรงข้ามนั้นถูกต้อง แล้ว หรือการแสดงเจตจำนงของคู่ความฝ่ายหนึ่งว่าตนไม่ได้แย่งข้อเท็จจริงที่อีกฝ่ายกล่าวอ้างมาหนึ่น ทั้งนี้อาจเป็นคำรับของโจทก์หรือคำรับของจำเลยก็ได้ และกรณีจะถือว่าเป็นคำรับของคู่ความได้ ก็ต่อเมื่อข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นไทยแก่คู่ความอีกฝ่าย และคู่ความฝ่ายที่ข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างเป็นไทยกับตนนั้นได้ยอมรับข้อเท็จจริงนั้น ซึ่งการดำเนินคดี ที่ใช้ “หลักตรวจสอบ” ถูกความจะรับกันไม่ได้ ตัวอย่าง เช่น ในคดีล้มละลาย การที่ศาลจะพิพากษา ให้บุคคลใดเป็นบุคคลล้มละลายได้ จะต้องปรากฏข้อเท็จจริงเป็นที่แน่ชัดว่า บุคคลนั้นมีหนี้สินล้น พื้นดัว³⁹

ตาม “หลักตรวจสอบ” ศาลมีหน้าที่ตรวจสอบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริง การค้นหา ความจริงในคดีถือเป็นบทบาทและหน้าที่หลักของศาล โดยศาลเองมีหน้าที่ดำเนินการ ได้อย่างกว้าง ขวาง เพื่อให้ได้มาซึ่งความจริง แต่การ ได้มาซึ่งความจริงจากการสืบพยานหลักฐานนั้น ศาลต้องทำการตรวจสอบพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงนั้นด้วยว่ามีความน่าเชื่อถือ หรือมีความ ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากน้อยเพียงใด โดยตรวจสอบได้จากสำนวนการสอบสวนของพนักงาน อัยการ ที่ส่งมาพร้อมกับคำฟ้องได้ เมื่อจากในสำนวนการสอบสวนจะปรากฏข้อเท็จจริงที่ได้จาก การสอบสวนหลายๆ อย่าง แต่มีบางประเภท เช่น ประเทศไทย เป็นต้น ที่ไม่มีการส่งสำนวนการสอบ สวนมาพร้อมคำฟ้องแต่กฎหมายให้อำนาจศาลเรียกสำนวนการสอบสวนเพื่อประกอบการพิจารณา พิพากษาได้⁴⁰

การค้นหาความจริงเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้การดำเนินคดีอาญา มีความถูกต้องและ เป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็นชั้นที่จะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง และการพิพากษาก็ต้องลงโทษจำเลยหรือ ยกฟ้อง ล้วนอาศัยการรู้รายละเอียดและพฤติกรรมนั้แห่งคดีอย่างแท้จริง การสืบพยานในชั้นศาล ระบบการดำเนินคดีของไทยจึงดำเนินไปตามแนวคิดระบบการตรวจสอบข้อเท็จจริง (examination System) ในชั้นศาลทุกฝ่ายมีหน้าที่ต้องกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง ศาลเองจะงดงามไม่ได้

³⁸ ปรัมศักดิ์ ชื่นชวน. (2550). การปิดเผยแพร่พยานหลักฐานและข้อเท็จจริงก่อนการพิจารณาในคดีอาญา. หน้า 30.

³⁹ คณิต ณ นคร ช เล่มเดิม. หน้า 287.

⁴⁰ สมชาย วิมลสุข. (2549). บทบาทของศาลชั้นต้นในการค้นหาความจริง. หน้า 19, 24-28.

โดยศาลไม่ผูกมัดกับแบบหรือคำขอของผู้ใด เช่นเดียวกับศาลเมืองน้ำที่ค้นหาความจริงจนเป็นที่พอใจ เรียกว่า “หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา” สำหรับการค้นหาความจริงของศาลนั้น ศาลเมืองอาจค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวางตามหลักเกณฑ์ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งในศาลชั้นต้นการค้นหาความจริงเกิดขึ้นเมื่อโจทก์นำพยานหลักฐานเข้าสืบพิสูจน์ถึงความผิดจำเลย การค้นหาความจริงเป็นเรื่องที่คู่ความนำเสนอพยานหลักฐานที่จะสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตนเองให้มากที่สุด การค้นหาความจริงของศาลจะเกิดก่อนที่จะมีคำพิพากษา เมื่อลังที่ปรากฏต่อศาลไม่ชัดเจน ศาลเมืองอาจสั่งให้มีการสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติม โดยพฤติการหรือตามคำร้องของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ศาลอาจสืบเองหรือส่งประเด็นไปสืบก็ได้ และศาลเป็นผู้สืบพยานหลักฐานจะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้ แล้วแต่เห็นควรตามลักษณะของพยาน⁴¹ การใช้อำนาจของศาลในการค้นหาความจริงโดยพฤติการอีกประการคือ การเรียกสำนวนการสอบสวนเมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว เพื่อประกอบการวินิจฉัยเพื่อพบข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยคดี เพราะสำนวนการสอบสวนมีลักษณะสำคัญที่ว่าทำขึ้นหลังเกิดเหตุใหม่ๆ พนักงานสอบสวนจะบันทึกไว้ในสถานที่เกิดเหตุโดยความทรงจำของพยานบุคคลเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นยังสอดคล้อง โอกาสของพยานที่จะได้ตระหนักรู้ต่อจากผู้ใดไม่ให้การบิดเบือนความจริงยังมีอยู่น้อย การนำมาวินิจฉัยประกอบคำพยานในชั้นศาลย่อมทำให้ได้ความจริงชัดเจนขึ้นว่า จำเลยทำผิดจริง หรือถูกกลั่นแกล้ง⁴² และในระหว่างพิจารณาเมื่อศาลเห็นสมควร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 235 ให้อำนาจศาลตามโจทก์ จำเลย หรือพยานได้ ศาลเมืองสามารถโจทก์หรือจำเลยได้แม้ว่าจะไม่ได้อ้างตนเองเป็นพยาน หรือถูกอ้างเป็นพยานก็ตาม ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง ไม่จำกัดเฉพาะพยานหลักฐานที่มีการนำเสนอในบัญชีรับพยานเท่านั้น จากการที่ศาลต้องค้นหาความจริงในเนื้อหาแห่งคดี ศาลเมืองอาจเข้าแทรกแซงในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความ โดยการซักถามและแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม หน้าที่ของศาลดังกล่าวเรียกว่า หน้าที่ในการสอบสวนอย่างอิสระและหน้าที่จะให้ความกระจงชัด⁴³

⁴¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228, 229

⁴² สมทรัพย์ นำอำนวย. เล่มเดิม. หน้า 42.

⁴³ สมชาย วิมลศุข. เล่มเดิม. หน้า 33 .

2.4.4 หลักความตกลงในการดำเนินคดีแพ่ง

ในการดำเนินคดีแพ่งจะใช้ “หลักความตกลง” เรียกในภาษาเยอรมันว่า Verhandlungsmaxime หรือ Verhandlungsgrundsatz ซึ่งอาจถ่ายทอดเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า negotiation principle⁴⁴ ซึ่งเป็นหลักตรงข้ามกับหลักการตรวจสอบ ตาม “หลักความตกลง” คู่ความเท่านั้นที่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในเรื่องข้อเท็จจริงทั้งปวงและเป็นความรับผิดชอบของคู่ความโดยลำพังตนเอง การดำเนินคดีตามหลักนี้ศาลมีอำนาจเข้าดัดตัวสินค้าเฉพาะในสิ่งที่คู่ความนำสืบมาในคดีเท่านั้น ศาลไม่มีอำนาจตรวจสอบหาข้อเท็จจริงใดๆ เพิ่มเติมโดยลำพังตนเอง⁴⁵ โดยผลของการดำเนินคดีแพ่งการตรวจสอบความจริงนี้คือ การฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติคือจึงเป็นเรื่องของการพิจารณาเพียงว่าพยานหลักฐานของฝ่ายใดมีน้ำหนักมากน้อยกว่ากันเท่านั้น และคู่ความสามารถที่จะทำการตกลงกัน มีการประนีประนอมความกันเมื่อไรก็ได้ หากไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย เพราะเป็นเรื่องที่คู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นเอกชน

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยถือ “หลักความตกลง” เป็นเกณฑ์สำคัญ แต่ก็ไม่ละเลย “หลักการตรวจสอบ” ไปเสียที่เดียว เช่น ในคดีล้มละลายศาลจะพิพากษาให้บุคคลใดเป็นบุคคลล้มละลายไม่ได้ เว้นแต่จะฟังได้ว่าบุคคลนั้นมีหนี้สินล้นพื้นด้วยอย่างแท้จริง ซึ่งแสดงว่าคดีล้มละลายเป็นไปตามหลักตรวจสอบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 198 ทวิ วรรคหนึ่งและวรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งข้อหาให้โจทก์เป็นฝ่ายชนะคดีโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การมิได้ เว้นแต่ศาลมเห็นว่าคำฟ้องของโจทก์มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย ในกรณีศาลจะยกขึ้นอ้างโดยลำพังซึ่งข้อกฎหมายอันเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ได้

เพื่อประโยชน์ในการพิพากษาหรือมีคำสั่งข้อหาคดีตามวรรคหนึ่ง ศาลอาจสืบพยานเกี่ยวกับข้ออ้างของโจทก์หรือพยานหลักฐานอื่นไปฝ่ายเดียวตามที่เห็นว่าจำเป็นก็ได้ แต่ในคดีเกี่ยวด้วยสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัวหรือคดีพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ให้ศาลอ้างโดยลำพังข้อหาไปฝ่ายเดียว และศาลมอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้ลงตามที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม”

ในกรณีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลมั่นใจว่าตามนัยหลักการตรวจสอบ ซึ่งเป็นการสมมติ “หลักการตรวจสอบ” เข้ากับ “หลักความตกลง” เพราะกฎหมายเห็นว่าสิทธิแห่งสภาพบุคคลก็คือ สิทธิในครอบครัวก็คือ หรือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ก็คือ เป็นเรื่องสำคัญที่ไม่พึงปล่อยให้เป็นเรื่องจำเลยที่จะรักษาผลประโยชน์ของตนเท่านั้น การที่กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยวางพื้นฐานอยู่บน “หลักความตกลง” นี้ ก่อให้

⁴⁴ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 48.

⁴⁵ คณิต ณ นคร ช เล่มเดิม. หน้า 169.

เกิดผลที่สำคัญสองประการ คือ ประการแรก ศาลต้องวินิจฉัยชี้ขาดตามข้อเท็จจริงที่คู่ความเสนอ เท่านั้น กล่าวคือ ศาลไม่มีหน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ประการที่สอง ข้อเท็จจริงที่คู่ความได้นำเข้ามาเท่านั้นที่ศาลจะทำการสืบพยาน และข้อเท็จจริงที่ต้องนำสืบด้วยพยานหลักฐาน คือข้อเท็จจริงที่จำเลยโต้แย้งเท่านั้น ข้อเท็จจริงที่ไม่มีการโต้แย้งหรือที่ยอมรับแล้วก็ไม่ต้องมีการสืบพยานกันอีก ศาลจะถือว่าความจริงเป็นไปตามนั้น ดังนั้น ศาลจึงมีหน้าที่ต้องตรวจสอบความจริงเพียงเท่าที่อยู่ในกรอบที่คู่ความกำหนด

การที่กฎหมายกำหนดให้คู่ความมีหน้าที่รับผิดชอบในความสมบูรณ์ของข้อเท็จจริงนี้ ส่งผลในทางปฏิบัติดังต่อไปนี้ คือ

1) ศาลมีหน้าที่ต้องตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำฟ้องโจทก์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 172 วรรคสาม ที่บัญญัติว่า "...ให้ศาลมีอำนาจฟ้องนั้นแล้วสั่งให้รับไว้ หรือให้ยกเสีย หรือให้คืนไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 18" กล่าวคือ ศาลต้องตรวจสอบว่าคำฟ้องของโจทก์ตามที่บรรยายมาดังนั้นเป็นคำฟ้องที่ถูกต้องชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และเป็นฟ้องที่มีมูลหรือไม่ การตรวจสอบความสมบูรณ์และมูลคดีของคำฟ้องเป็นหน้าที่ของศาลที่ต้องกระทำ ถ้าศาลเห็นว่าฟ้องของโจทก์ไม่มีมูล ศาลมีอำนาจที่จะสั่งไม่ประทับฟ้องหรือจำหน่ายคดีนั้น หรือพิพากษายกฟ้องคดีนั้นได้ทันที

2) ถ้าศาลเห็นว่าฟ้องสมบูรณ์ครบถ้วนและมีมูล ศาลก็มีหน้าที่ตรวจสอบต่อไปว่า ข้อต่อสู้ของจำเลยมีน้ำหนักหรือไม่ หรือเป็นข้อต่อสู้ที่ฟังขึ้นหรือไม่ และข้อต่อสู้ของจำเลยย่อมมีน้ำหนักและฟังขึ้น ถ้าปรากฏว่าหากกรณีเป็นจริงตามคำให้การของจำเลยแล้วคำฟ้องนั้นต้องเป็นคำฟ้องที่ศาลต้องไม่รับไว้พิจารณาพิพากษา และหากศาลเห็นว่าข้อต่อสู้ของจำเลยไม่มีประโยชน์ที่จะต้องฟังพยานหลักฐานอีกต่อไป ศาลย่อมพิพากษากดันนี้ไปเลยทีเดียว

3) ในคดีแพ่งความสมบูรณ์ครบถ้วน มูลฟ้อง น้ำหนักและการรับฟังขึ้นของข้อต่อสู้ บ่อยครั้งที่ถูกละเลยจากศาล กรณีจึงทำให้มีการสืบพยานจนเกินความจำเป็น ทำให้คู่ความต้องเสียค่าใช้จ่ายเกินสมควร และทำให้คำพิพากษาร้าวออกไป เหล่านี้ย่อมนำความเสียหายมาสู่คู่ความ การที่จำเลยต่อสู้ในเรื่องอำนาจฟ้อง ซึ่งเป็น “เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี” อันเป็น “เงื่อนไขที่ต้องพิจารณา ก่อน” (Pre-requisite) ซึ่งศาลต้องชี้ขาดก่อนตามมาตรา 27 แต่บ่อยครั้งที่ศาลไม่ชี้ขาดในเรื่องนี้

4) ความจำเป็นที่คำฟ้องต้องสมบูรณ์ครบถ้วนและมีมูล และความจำเป็นที่ข้อต่อสู้ต้องมีน้ำหนักและฟังขึ้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าคำพังความจริงที่ได้จากการสืบพยานไม่ได้เป็นประโยชน์ อะไรแก่คู่ความ แต่คู่ความเป็นผู้รับความเสียหายเต็มๆ ทั้งๆ ที่ความเสียหายนั้นในทางปฏิบัติมีความสำคัญต่อคู่ความน้อยมาก

กรอบของหลักความตกลงนี้ตามวิธีพิจารณาความแพ่งสมัยใหม่จะไม่ปล่อยให้ “หลักความตกลง” ครอบงำในการดำเนินคดีจนเกินเหตุ จนศาลไม่แสดงบทบาทในการรักษาความยุติธรรมได้ แต่กฎหมายจะกำหนดให้ศาลมีโอกาสได้ตรวจสอบเพิ่มเติมได้ด้วย ทั้งนี้ โดยการขยาย “หน้าที่การถามและตรวจสอบ” (Frage- und Aufklärungspflicht) ของศาลให้มากขึ้น ตามวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 86 บัญญัติว่า

“เมื่อศาลมีเห็นว่าพยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้ก็ต้อง หรือเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้แต่ไม่ได้ยื่นฝ่ายต่อหน้าบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ให้ศาลมีภูมิเขตไม่รับพยานหลักฐานนั้นไว้

เมื่อศาลมีเห็นว่าพยานหลักฐานใดฟุ่มเฟือยเกินสมควรหรือประวิงให้ชักข้าหรือไม่เกี่ยวแก่ประเด็น ให้ศาลมีอำนาจการสืบพยานหลักฐาน เช่นวันนั้นหรือพยานหลักฐานอื่นต่อไป

เมื่อศาลมีเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่นอันเกี่ยวกับประเด็นในคดีมาสืบเพิ่มเติม ให้ศาลมีอำนาจสืบพยานหลักฐานต่อไป ซึ่งอาจรวมถึงการที่จะเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ด้วยโดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ”

ดังนี้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลมีหน้าที่ต้องกระทำการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้นี้ แม้กฎหมายจะกล่าวว่าศาลจะกระทำการเมื่อ “เป็นการจำเป็น” แต่ก็ต้องตีความว่า ศาลต้องช่วยในการทำความจริงให้ปรากฏออกมาย และต้องช่วยเหลือคู่ความทั้งสองฝ่ายด้วยความเป็นกลาง (impartial) และมีความเป็นภาวะวิสัย(active)ในการทำหน้าที่ตรวจสอบคืนหาความจริง⁴⁶

2.5 พยานหลักฐานในคดีอาญา

พยานหลักฐาน คือ สิ่งที่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่มีการกล่าวอ้าง ซึ่งการดำเนินคดีแพ่งหรือคดีอาญาคู่ความแต่ละฝ่ายจะอ้างข้อเท็จจริงต่างๆ เพื่อสนับสนุนข้อกล่าวหาและข้อกล่าวแก้ของตน จึงมีความจำเป็นต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงยืนยันข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้าง

2.5.1 การแบ่งประเภทพยานหลักฐาน

พยานหลักฐานอาจจัดแบ่งออกเป็นประเภทได้หลายลักษณะตามแต่วัตถุประสงค์ของผู้แบ่งและกฎหมายที่ใช้แบ่ง ดังนี้

1) พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุและพยานผู้เชี่ยวชาญ

⁴⁶ คณิต ณ นคร ช เล่มเดิม. หน้า 170-174.

พยานบุคคล คือ บุคคลที่มาเบิกความต่อศาลถึงข้อเท็จจริงที่ตนได้ประสบพบเห็น หรือทราบมา พยานเอกสาร คือ ข้อความใดๆ ในเอกสารที่มีการอ้างความหมายของข้อความเป็นพยาน พยานวัตถุ คือ วัตถุสิ่งของที่คู่ความอ้างเป็นพยาน การอ้างสถานที่ให้ศาลตรวจก็อยู่ในความหมายของพยานวัตถุด้วย ส่วน พยานผู้เชี่ยวชาญ คือ บุคคลซึ่งเป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในวิชาการ หรือกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง และมาเบิกความโดยการให้ความเห็น

การแบ่งพยานหลักฐานตามวิธีนี้เป็นการแบ่งตามวิธีการนำพยานหลักฐานเข้าสืบ ซึ่งมีกฎเกณฑ์ต่างกันระหว่างพยานหลักฐานทั้ง 4 ประเภทนี้ วิธีนี้เป็นวิธีการแบ่งประเภทของพยาน หลักฐานที่ใช้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2) พยานชั้นหนึ่งและพยานชั้นสอง

พยานชั้นหนึ่ง หมายถึง พยานหลักฐานชิ้นที่ดีที่สุดในบรรดาพยานหลักฐานทั้งหลายที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงข้อหนึ่ง ส่วน พยานชั้นสอง หมายถึง พยานหลักฐานในลำดับรองลงมา

การแบ่งประเภทของพยานหลักฐานวิธีนี้เป็นการเปรียบเทียบระหว่างพยานหลักฐานหลายชิ้นที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงเดียวกัน มิที่มารจากหลักของกฎหมายอังกฤษที่เรียกว่า กฎแห่งพยานที่ดีที่สุด (Best evidence rule) ซึ่งวางหลักว่า ถ้ากรณีจะต้องนำพยานที่ดีที่สุดมาพิสูจน์ โดยหลักนี้ทำให้ศาลไม่ยอมรับฟังพยานบอกเล่าถ้ายังมีประจำษพยาน ไม่ยอมรับฟังสำเนาของเอกสารถ้ายังมีต้นฉบับ และไม่รับฟังการสืบลายมือในเอกสารโดยผู้เชี่ยวชาญถ้าตัวผู้เขียนยังมีอยู่ แต่ต่อมาความเห็นของนักกฎหมายก็เปลี่ยนไปปัจจุบันลายเป็นหลักว่าพยานชั้นที่สองให้รับฟังได้ แต่การที่ไม่นำพยานที่ดีที่สุดมาสืบนั้นเป็นเพียงแต่กระบวนการระเทือนต่อน้ำหนักแห่งพยานหลักฐานนั้นเท่านั้น ในกฎหมายลักษณะพยานของไทยมีบทบัญญัติหาราบที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับกฎหมายแห่งพยานที่ดีที่สุด เช่น การอ้างพยานเอกสารต้องอาศัยต้นฉบับ หรือการห้ามรับฟังพยานบอกเล่าเป็นต้น แต่โดยทั่วไปแล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 นิได้ห้ามรับฟังพยานชั้นสอง บางกรณีศาลจึงอาจรับฟังพยานชั้นสองได้เท่าที่จำเป็น เช่น พยานชั้นหนึ่งตาย หรือไม่อาจหาตัวได้ เป็นต้น

3) พยานโดยตรงและพยานประพฤติเหตุแวดล้อมกรณี

พยานโดยตรง (Direct Evidence) หมายถึง พยานหลักฐานที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นประเด็นพิพาทในคดีโดยตรง ดังนั้น ถ้าศาลเชื่อพยานโดยตรง ศาลก็สามารถสรุปได้ว่าข้อเท็จจริงที่พิพาทกันเป็นดังที่พยานพิสูจน์โดยไม่ต้องค้นคว้าเหตุผลลัพธ์ฐานอะไรอีก เช่นประเด็นพิพาทในคดีมีว่า ก. ใช้มีดแทง ข. หรือไม่ พยานที่เห็น ก. กำลังใช้มีดแทง ข. เป็นพยานโดยตรงถ้าศาลเชื่อว่าพยานคนนี้พูดจริง ศาลก็สรุปได้เลยว่า ก. แทง ข. ส่วนพยานประพฤติเหตุแวดล้อมกรณี (Circumstantial Evidence) หรือพยานแวดล้อมนั้น หมายถึง พยานหลักฐานที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จ

จริง ซึ่งมิได้เป็นประเด็นพิพาทในคดีโดยตรง หากแต่พิสูจน์ข้อเท็จจริงอื่นที่บ่งชี้ว่า ข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นพิพาทน่าจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น เช่น คดีมีประเด็นพิพาทว่า ก. แหง ข. หรือไม่ ค. เป็นพยานที่เบิกความว่า เวลาเกิดเหตุเห็น ก. วิ่งผ่านไป มือถือมีดซึ่งมีโลหิตสุดๆ และได้ยินเสียงร้องของ ข. ดังนี้ แม้ศาลจะเชื่อว่า ก. พุดจริงก็ยังไม่อาจสรุปได้ทันทีว่า ก. แหง ข. เพราะอาจมีความเป็นไปได้เมื่อจะเป็นส่วนน้อยว่า ก. ถือมีดวิ่งมาในขณะนั้น โดย ก. ไม่ได้แหง ข. ค. เป็นเพียงพยานที่บ่งชี้ว่า ก. น่าจะเป็นคนแหง ข. เท่านั้น ศาลจะต้องพิจารณาปักนิรนามกับพยานอื่นๆว่าเพียงพอหรือไม่ที่จะสรุปว่า ก. แหง ข.

การแบ่งประเภทของพยานหลักฐานวิธีนี้พิจารณาจากความใกล้ชิดของข้อเท็จจริงที่พยานมุ่งพิสูจน์กับประเด็นพิพาทในคดี กล่าวคือ ถ้าข้อเท็จจริงใกล้ชิดจนเป็นอันเดียวกับประเด็นพิพาท พยานที่มุ่งสืบข้อเท็จจริงนั้นก็เป็นพยานโดยตรง แต่ถ้าข้อเท็จจริงมิได้เป็นอันเดียวกับประเด็นพิพาทพยานที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นเป็นพยานแวดล้อม

4) ประจักษ์พยานและพยานบอกเล่า

ประจักษ์พยาน (Eyewitness) หมายถึง พยานบุคคลที่ได้สัมผัส (perceive) ข้อเท็จจริงที่จะเบิกความมาด้วยตนเอง เช่น แคนเบิกความว่าเห็น ก. แหง ข. ดังนี้ แคนเป็นประจักษ์พยาน ส่วนพยานบอกเล่า (Hearsay) หมายถึง พยานบุคคลที่มิได้สัมผัสข้อเท็จจริงที่เบิกความมาด้วยตนเองแต่รับทราบจากการบอกเล่าของบุคคลอื่น หรือจากบันทึกที่บุคคลอื่นทำไว้ เช่น คำเบิกความว่าแคนเล่าให้ฟังว่า เห็น ก. แหง ข. ดังนี้ คำเป็นพยานบอกเล่า

การแบ่งประเภทของพยานหลักฐานตามวิธีนี้พิจารณาจากความใกล้ชิดระหว่างพยานหลักฐานกับข้อเท็จจริงที่พยานมุ่งพิสูจน์ ถ้าพยานได้สัมผัสข้อเท็จจริงมาด้วยตนเองก็เป็นประจักษ์พยานแต่ถ้าพยานรับทราบข้อเท็จจริงมาจากบุคคลอื่นก็เป็นพยานบอกเล่า⁴⁷

2.5.2 การรับฟังพยานหลักฐานตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้แบ่งแยกพยานหลักฐานออกตามวิธีการนำเสนอเป็น 4 ประเภท พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ และพยานผู้เชี่ยวชาญ โดยมีหลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานแต่ละชนิดดังกล่าวแตกต่างกัน พิจารณาได้ดังนี้

2.5.2.1 การรับฟังพยานบุคคล

⁴⁷ เข็มชัย ชุติวงศ์. เล่มเดิม หน้า 7-10.

พยานบุคคล มีนิยามแรกหมายถึง บุคคลที่มาให้การด้วยปากต่อหน้าศาล ซึ่งก็คือตัวคนที่รู้เห็นเหตุการณ์อันเป็นข้อเท็จจริงในคดี และได้มานบิกความต่อหน้าศาลในฐานะ พยาน ซึ่งเป็นความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไป แต่มีนักกฎหมายอีกส่วนให้นิยามว่าพยานบุคคล หมายถึง ถ้อยคำของบุคคลที่มาให้การต่อหน้าศาล และศาลได้จดบันทึกข้อความไว้ในสำนวนความ⁴⁸ โดยนิยามหลังนี้มุ่งหมายถึง “ถ้อยคำที่ศาลจดลงไว้ในสำนวนความ” เป็นหลักมิ ได้มุ่งถึงตัวคน เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า ความเห็นของนักกฎหมายดังกล่าวถูกต้องทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ ถ้ามองตาม ความเข้าใจของคนธรรมดายังคงคิดว่า “คน” ที่รู้เห็นเหตุการณ์ แต่ถ้ามองตาม ความเข้าใจของศาลที่กำลังจะตัดสินคดี ว่าจะจำแนกพยานที่อยู่ต่อหน้าเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ พยานบุคคลก็ต้องหมายถึงถ้อยคำของบุคคลซึ่งศาลจดลงไว้ใน สำนวนความ ไม่ใช่ตัวคน เพราะขณะนั้นตัวคนซึ่งมาบิกความมิได้อยู่ต่อหน้าศาลแล้ว

2.5.2.2 การรับฟังพยานเอกสาร

พยานเอกสาร หมายถึง ข้อความใดๆ ในเอกสารที่มีการอ้างอิงเป็นพยาน โดยอาศัยการสื่อความหมายของข้อความนั้นพิสูจน์ความจริง แต่การอ้างเอกสารเป็นพยานมิใช่ หมายความว่าจะเป็นพยานเอกสารเสมอไป การอ้างข้อความตอนหนึ่งในเอกสารเพื่อพิสูจน์ว่าข้อ เห็นใจจริงเกิดขึ้นตามข้อความนั้น ดังนี้ เป็นพยานเอกสาร แต่ถ้าอ้างลงลายมือชื่อในเอกสารเพื่อพิสูจน์ ว่าเป็นลายมือที่จำเลยทำปลอมขึ้นในความผิดปลอมเอกสารหรืออ้างหนังสือทึ่งเล่มเพื่อแสดงว่าเป็น การทำซ้ำงานอันมีลักษณะของโจทก์ ดังนี้เป็นการอ้างในฐานะวัตถุพยาน

2.5.2.3 การรับฟังพยานวัตถุ

พยานวัตถุคือ สิ่งของใดๆ ที่ถ่อมความอ้างอิงให้ศาลมตรวจเพื่อประโยชน์แก่คดี ของตนเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับพยานเอกสารแล้วจะเห็นได้ว่า เอกสารฉบับหนึ่งอาจเป็นพยาน เอกสารหรือพยานวัตถุก็ได้สุดแต่วัตถุประสงค์ของการอ้าง ถ้าเป็นการอ้างเพื่อให้ศาลมีข้อความใน เอกสารก็เป็นพยานเอกสาร แต่ถ้าเป็นการอ้างเพื่อให้ศาลมรับถูกต้องของเอกสารก็เป็นพยานวัตถุ โดยพยานวัตถุมีความสำคัญมากในคดีอาญา เพราะเป็นพยานที่ดีที่สุดในการพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริง บางประเด็นได้เกิดขึ้น เช่น ยาเสพติด หรือไม้ของกลางในคดี ปลอกกระสุนปืน บาดแผลที่ถูกทำ ร้าย สถานที่เกิดเหตุ สำหรับในคดีแพ่งส่วนมากอาจเป็นการไปตรวจดูที่ดินพิพาทเพื่อดูหลักเขตที่ ฟ้องร้องกัน

การรับฟังพยานวัตถุ ไม่มีข้อจำกัดโดยกฎหมาย ดังนั้น พยานวัตถุที่มีการอ้าง อิงในบัญชีพยานโดยถูกต้องตามระเบียบแล้วก็สามารถนำเข้าสืบได้เสมอ และไม่มีข้อบังคับว่าข้อ

⁴⁸ ประมูล สรุรรณศร. (2525). กฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 12.

เท็จจริงได้จะต้องพิสูจน์ด้วยพยานวัดถุ หรือห้ามพิสูจน์ด้วยพยานวัดถุ จึงอยู่ในคุลพินิจของคู่ความที่จะพิจารณาว่าการนำสืบข้อเท็จจริงด้วยพยานวัดถุหรือไม่

2.5.2.4 การรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญ

พยานผู้เชี่ยวชาญถือเป็นพยานบุคคลประเภทหนึ่ง แต่มาเบิกความในลักษณะแสดงความเห็น มิใช่เบิกความจากการประสบพบเห็นข้อเท็จจริงแล้วนำมาเล่าให้ศาลฟัง เช่น แพทย์ซึ่งตรวจบาดแผลของผู้เสียหายมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ความเห็นว่าบาดแผลเกิดจากอะไร ดังนั้น พยานผู้เชี่ยวชาญจึงไม่มีปัญหาว่าจะได้พบเห็นข้อเท็จจริงมาด้วยตนเองหรือไม่ดังเช่น พยานบุคคล โดยเนื่องในในการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญมีดังนี้

(1) ประเด็นข้อพิพาทเป็นปัญหาซึ่งคนธรรมดามิอาจตัดสินใจได้โดยใช้ความรู้ ความสามารถ หรือประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของวิญญาณ เพาะประเด็นนั้นเกี่ยวข้อง กับความรู้ทางวิทยาศาสตร์หรือวิทยาการเฉพาะแขนง ซึ่งจะตัดสินใจได้ก็แต่เฉพาะ โดยผู้เชี่ยวชาญ เท่านั้นกล่าวอีกนัยหนึ่ง ศาลจะไม่ยอมรับฟังความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในปัญหาที่สามารถตัดสินได้โดยความรู้ของคนธรรมดามั้ย⁴⁹

(2) พยานผู้เชี่ยวชาญจะต้องมีความรู้ความชำนาญในสาขาวิชาการแขนงที่เป็นปัญหาความรู้ความชำนาญนี้ อาจจะได้มาจากศึกษาเล่าเรียนจนได้ปริญญา หรือประสบการณ์บัตร หรือหนังสือรับรองอื่นๆ หรืออาจได้จากการทำงานในสาขานั้นมาเป็นเวลานานจนมีความชำนาญก็ได้ ปัจจุบันก็มีการใช้พยานผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ อุปกรณ์ เช่น ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อ เงินตราปลอม ยาเสพติด อาวุธและกระสุน เป็นต้น

⁴⁹ แหล่งเดิม. หน้า 131.

บทที่ 3

การพิจารณาคดีอาญาตามระบบกฎหมายต่างประเทศ

กฎหมายของนานาประเทศแยกเป็นระบบกฎหมาย Common Law ซึ่งมีวิธีการค้นหาความจริงแบบต่อสู้คดีกันภายใต้หลักคู่ความมีสิทธิเท่าเทียมกัน และเป็นระบบกฎหมาย Civil Law ซึ่งมีวิธีการค้นหาความจริงแบบไม่ต่อสู้ โดยรัฐจะเป็นผู้ดำเนินการค้นหาความจริงเอง การดำเนินคดีอาญาเพื่อกันหากความจริงของทั้งสองระบบ มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยในระบบ Common Law

ระบบกฎหมาย Common Law เป็นระบบกล่าวหาที่ให้คู่ความทั้งสองฝ่ายนำพยานเข้าสืบหักด้วยต่อสู้กัน แนวคิดพื้นฐานของระบบจึงเป็นกระบวนการพิจารณาภายใต้หลัก “คู่ความมีสิทธิเท่าเทียมกัน” พนักงานอัยการมีฐานะเป็นคู่ความเท่าเทียมกันแล้ว ศาลเมืองทากเพียงเป็นผู้ตัดสินคดีเท่านั้น มีหลักชี้ดือกันเป็นสำคัญว่าศาลจะต้องฟังพยานหลักฐานจนปราศจากความสงสัยอันควรว่า จำเลยได้กระทำความผิดจริงจังลงโทษจำเลยได้อีกทั้งยังมีหลักว่าจำเลยจะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำผิด ในการนี้มีข้อสงสัยต้องยกประโภชน์ให้กับจำเลย หลักคดีอาญาดังกล่าวเนี้ยเรียกว่า “หลักการตรวจสอบ” โดยมีประเทศไทยสหรัฐอเมริกาและประเทศไทยอังกฤษเป็นประเทศต้นแบบใช้ระบบนี้มานาน⁵⁰ แต่ทั้งสองประเทศก็มีการพิจารณาคดีอาญาและการยอมรับพยานหลักฐานที่แตกต่างกัน

3.1.1 การพิจารณาคดีอาญาและการยอมรับพยานหลักฐานในประเทศไทยสหรัฐอเมริกา

การพิจารณาคดีในศาลของประเทศไทยสหรัฐอเมริกา ไม่ว่าศาลมีลักษณะใด (State Court) หรือศาลของสหพันธรัฐ (Federal Court) จะเป็นการพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่องต่อ กันไป โดยอาจใช้เวลาทั้งวันหรือสองสามวันติดต่อกัน ศาลจะไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีไว้นแต่เมแทถูจำเป็นอย่างยิ่งขาดทิ้งมีธรรมเนียมปฏิบัติในการทนายความประเทศไทยสหรัฐอเมริกาว่าถ้าไม่จำเป็นจริงๆ แล้วจะไม่

⁵⁰ นุยฟิล์ ภัทร์วัฒนาวนพันธ์. (2549). การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา. หน้า 7-8.

เลื่อนคดี เพราะมีการนัดหมายพยานไว้ตั้งแต่ชั้นประชุมกำหนดแนวทางคดี ส่วนพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนจะร่วมกันในการติดตามพยานมาสืบ⁵¹

ในประเทศไทยจึงแบ่งความผิดออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. Felony หมายถึง ความผิดมีอัตราโทษประหารชีวิต หรือจำคุกเกินกว่า 1 ปี ขึ้นไป

2. Misdemeanor หมายถึง ความผิดอื่นนอกจาก Felony รวมถึงคดีความผิดเล็กน้อยซึ่งมีโทษปรับ หรือจำคุก หรือกักขังระยะเวลาอันสั้น

การแบ่งแยกประเภทความผิดส่งผลให้การพิจารณาคดีแตกต่างกันด้วย กล่าวคือ

1) การพิจารณาคดีความผิดเล็กน้อย (Misdemeanor Trial)

เมื่อจำเลยถูกฟ้อง ศาลจะแจ้งคำฟ้องและแจ้งสิทธิในการต่อสู้คดีให้ทราบ หากจำเลยรับสารภาพศาลจะพิพากษากันที่ กรณีจำเลยปฏิเสธเจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุมจำเลยจะขอให้ศาล Magistrate ดำเนินคดีในวันนั้น โดยอ้างตนเองเป็นพยานเข้าเบิกความ และจำเลยส่วนใหญ่มักจะดำเนินคดีเอง

2) การพิจารณาคดีความผิดอุகุกรรจ์ (Felony Trial)

สำหรับคดี Felony ศาล Magistrate หรือ Grand Jury จะได้ส่วนนugal ฟ้องว่าเจตนาเชื่อหรือไม่ว่า "ได้มีการกระทำความผิดจริงและผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น หากเห็นว่าคดีมีมูลก็จะส่งสำนวนให้อัยการเพื่อฟ้องร้องต่อศาลที่มีอำนาจต่อไป เมื่อจำเลยถูกนำตัวมาศาลที่มีอำนาจแล้ว ศาลจะให้อัยการแฉล่งการณ์เปิดคดีแล้วเริ่มพิจารณาคดีต่อไป แต่ก่อนจะมีการสืบพยาน จะมีกระบวนการประชุมคดีเพื่อกำหนดแนวทางคดี เรียกว่า Pre-trial conference หรือ Pre-trial discovery เป็นกระบวนการกระทำขึ้นภายหลังจากการชี้ส่องสถานที่ จำเลยให้การปฏิเสธ ระหว่างที่คดีเข้าคิวรอลำดับการพิจารณาสืบพยาน กฎหมายกำหนดให้มีกระบวนการประชุมพิจารณาในเรื่องพยานหลักฐาน ผู้พิพากษาจะเป็นประธานให้คู่ความยอมรับข้อเท็จจริงในประเด็นที่ไม่อาจโต้ถียงกัน หากมีประเด็นบางเรื่องที่จะต้องพิสูจน์โดยผู้เชี่ยวชาญก็ให้ดำเนินการทำให้มีการสืบพยานเฉพาะในประเด็นแห่งคดีที่เป็นปัญหาจริงๆ โดยเฉพาะในเรื่องการตรวจสอบพยานหลักฐานหรือพยานวัตถุนั้นจะเสริจสิ่นก่อนที่จะเริ่มสืบพยานบุคคล เมื่อถึงขั้นตอนการสืบพยานจึงเป็นเรื่องของ การชั้นนำหนักเบาเบิกความของพยานบุคคลโดยแท้ อนึ่ง กระบวนการชั้นนี้ทำให้คู่ความทราบถึงลักษณะของพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง และอาจประเมินได้ว่ามีนำหนักมากน้อยเพียงใด หากจำเลยเห็นว่าจะจำนวนต่อพยานหลักฐาน จำเลยจะให้การรับสารภาพตามกระบวนการ

⁵¹ อาคม รุ่งแจ้ง. (2550). ปัญหาการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของจำเลยในคดีอาญา : ศึกษากรณีระบบการพิจารณา คดีอาญาโดยเร็วและต่อเนื่อง. หน้า 18.

pre-bargaining ซึ่งกรณีนี้เกิดขึ้นไม่น้อยในกระบวนการการยุติธรรมทางอาญาของสหรัฐอเมริกา⁵² ส่วนการตามพยานจะมีลักษณะตรงประเด็นและตามติดต่อกันไป เว้นแต่จะหมดเวลาทำการ หากจำเลยเห็นว่าพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบมาไม่มีมูลทางข้อเท็จจริง หรือข้อกฎหมายว่าจำเลย กระทำการความผิดตามที่ฟ้อง หรือการกระทำการของจำเลยไม่เป็นการกระทำการความผิดตามที่ฟ้อง จำเลยมีสิทธิ ขอให้ศาลมีคำพิพากษายกฟ้องทันทีภายหลังสืบพยาน โจทก์เรื่องแล้ว (Motion to a direct verdict) ในระหว่างนั้นศาลมีอำนาจเรียกพยาน โจทก์ พยานจำเลยมาสืบ หรือมีอำนาจชักถามพยานบุคคลในระหว่างที่พยานนั้นเบิกความได้ หลังจากสืบพยานทั้งสองฝ่ายเสร็จแล้วต่างฝ่ายจะถลงการณ์ปิดคดี แล้วผู้พิพากษาจะชี้แจงข้อกฎหมายแก่คณาจารย์เพื่อให้ประชุมลงมติว่าจำเลยกระทำการความผิด ตามข้อกล่าวหาหรือไม่

ระบบศาลรัฐบาลกลางของประเทศไทยสหราชอาณาจักรในคดีแพ่งก่อนมีการสืบพยานในศาล จะมีกระบวนการพิจารณา ก่อนสืบพยาน (pre-trial discovery) ซึ่งกำหนดให้คู่ความต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีแก่คู่ความฝ่ายตรงข้าม เช่น พยานในคดีคือใคร และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีมีอะไร บ้าง วัตถุประสงค์ของกระบวนการพิจารณา ก่อนสืบพยาน คือ การเตรียมคดีก่อนเข้าสู่การพิจารณาของศาลโดยกำหนดให้คู่ความรวบรวมพยานหลักฐานในคดี และเตรียมนำพยานบุคคลเข้าสืบในชั้นพิจารณาของศาล⁵³ กระบวนการพิจารณา ก่อนสืบพยานอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การสอบถามข้อเท็จจริงจากคู่ความฝ่ายตรงข้าม (Interrogatories to Parties) การขอทำสำเนาพยานเอกสาร และพยานวัตถุ รวมถึงการเข้าไปในอสังหาริมทรัพย์เพื่อตรวจสอบหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่น (Production of Documents and Things and Entry Upon Land for Inspection and Other Purposes) การขอให้ตรวจร่างกายและจิตใจของบุคคล (Physical and Mental Examinations of Persons) และ การขอให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยอมรับข้อเท็จจริง (Request for Admission)⁵⁴ กระบวนการพิจารณา ก่อนสืบพยานอีกประการหนึ่งซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไป คือ การบันทึกคำพยาน ก่อนชั้นพิจารณา (Deposition) ที่พยานต้องstananตนแล้วตอบคำถามของคู่ความต่อหน้าเจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูลของศาล (Court Reporter) ซึ่งจะบันทึกข้อมูลแบบคำต่อคำ นอกจากนี้ คู่ความอาจร้องขอต่อศาลให้

⁵² พรเพชร วิชิตชลชัย. (2538, เมษายน-มิถุนายน). “การพิจารณาคดีอาญาโดยลูกขุนตามกฎหมายอเมริกัน.” **คดพาห,** 2, 42, หน้า 98-99.

⁵³ Leonidas Ralph Mecham, Director, Administrative Office of The U.S. Courts. **Understanding the Federal Courts.** Ibid. p.17.

⁵⁴ Federal Rules of Civil Procedure (December 1, 2001) Rule 33 - 36.

บันทึกคำพยานก่อนชั้นพิจารณาโดยทางทนายความหรือวิธีการทางสื่อสารเดิมท่องทางไกลแบบอิเล็กทรอนิกส์ทางไกล แบบอื่น⁵⁵

การสืบพยานในคดีอาญาฝ่ายโจทก์จะมีกระบวนการพิสูจน์ความผิดของจำเลยและมีหน้าที่นำสืบก่อน แต่ก่อนที่จะมีการสืบพยานจะมีขั้นตอน pre-trial conference หรือ pre-trial discovery ซึ่งจะมีขั้นตอนหลังจากจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาล และศาลสอบคำให้การแล้วจำเลยให้การปฏิเสธ (Arraignment) กฎหมายกำหนดให้มีกระบวนการประชุมพิจารณาในเรื่องพยานหลักฐาน ซึ่งหมายความว่าคู่ความจะต้องระบุพยานของตน และในการประชุม (pre-trial conference) ซึ่งมีผู้พิพากษาเป็นประธานนั้น ผู้พิพากษาจะให้คู่ความยอมรับข้อเท็จจริงในประเด็นที่ไม่อาจได้เดียงกัน เช่น ให้ยอมรับเอกสารต่างๆ นอกเหนือนั้นหากมีประเด็นในเรื่องการบาดเจ็บของผู้เสียหายก็จะให้ส่งไปให้แพทย์ตรวจ โดยพนักงานอัยการมีหน้าที่ที่จะต้องเปิดเผยพยานหลักฐานที่อาจจะนำไปสู่ข้อสรุปว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ด้วย และในส่วนของจำเลยนั้นกฏหมายบางมารัฐกำหนดให้จำเลยเปิดเผยข้อเท็จจริงเสียตั้งแต่ชั้น pre-trial เช่น กรณีที่จำเลยอ้างฐานที่อยู่ ซึ่งกฏหมายนี้ไม่ขัดต่อ Privilege against self incrimination ตามรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด และตาม Federal Rules of Criminal Procedure ซึ่งใช้ในศาลรัฐบาลกลาง พนักงานอัยการมีสิทธิขึ้นคำร้องเพื่อสอบถามไปยังจำเลยว่าจำเลยมีเจตนาต่อสู้อ้างฐานที่อยู่หรือไม่ โดยในคำร้องต้องระบุวันเวลาและสถานที่เกิดเหตุของความผิดที่กล่าวหา จำเลยต้องตอบกลับมาเป็นหนังสือภายใน 10 วัน หรือภายในเวลาที่ศาลกำหนด หากจำเลยเจตนาจะต่อสู้อ้างฐานที่อยู่ จำเลยจะต้องระบุ (1) สถานที่ซึ่งจำเลยอ้างว่าตนอยู่ขณะเกิดการกระทำความผิดที่ถูกฟ้องร้อง และ (2) ข้อที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ของพยานฐานที่อยู่แต่ละคน ซึ่งจำเลยประสงค์จะอ้างมาเป็นพยานบุคคล ในกรณีที่จำเลยเปิดเผยพยานฐานที่อยู่ของตน พนักงานอัยการก็ต้องมีหนังสือถึงจำเลยหรือทนายจำเลยเพื่อเปิดเผยถึง (1) ข้อที่อยู่ และหมายเลขอรหัสพิเศษ โทรศัพท์ของพยานแต่ละคนที่พนักงานอัยการตั้งใจจะนำเข้าสืบแสดงว่าจำเลยอยู่ในที่เกิดเหตุขณะมีการกระทำความผิดที่ฟ้องร้อง และ (2) พยานโจทก์แต่ละคนที่จะนำสืบทักษ้าง ข้อต่อสู้ฐานที่อยู่ของจำเลย โดยพนักงานอัยการจะต้องดำเนินการภายใน 10 วัน หลังจากจำเลยมีหนังสือตอบมาดังกล่าว เว้นแต่ศาลมีกำหนดเป็นอย่างอื่น อย่างไรก็ตามห้ามให้พนักงานอัยการดำเนินการล่าช้าเกินกว่า 10 วัน ก่อนวันสืบพยาน หากคู่ความฝ่ายใดไม่ดำเนินการให้ถูกต้องตามระเบียบนี้ ศาลอาจไม่รับฟังคำให้การของพยานฝ่ายนั้นในประเด็นเรื่องฐานที่อยู่ของจำเลย อย่างไรก็ตามระเบียบนี้ไม่ตัดสิทธิจำเลยในการอ้างตนเองเป็นพยาน⁵⁶

⁵⁵ Federal Rules of Civil Procedure (December 1, 2001) Rule 30 (b) (7).

⁵⁶ Federal Rules of Criminal Procedure (2004) Rule 12.1.

ขั้นตอน pre-trial discovery นี้เป็นขั้นตอนหนึ่งของการตรวจสอบพยานหลักฐานเบื้องต้นของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นขั้นตอนการตรวจสอบพยานหลักฐานก่อนการพิจารณา ซึ่งนับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการเร่งรัดการพิจารณาคดีในศาล ทั้งนี้เพาะการพิจารณาคดีจะถูกจำกัดอยู่ในประเด็นข้อพิพาทจริงๆ เท่านั้น โดยการพิจารณาคดีระบบการใช้ลูกขุน (jury) ทำให้การพิจารณาต้องดำเนินติดต่อไปจนกว่าคดีจะถูกตัดสิน (verdict) ดังนั้นพยานหลักฐานบางประเภทที่มีความซับซ้อน หรือในคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบพยานหลักฐานก่อนการพิจารณา เพื่อการพิจารณากระชับและรวดเร็ว⁵⁷

ขั้นตอน Pre-trial discovery มีความหมายคือเป็นกระบวนการทันทีที่จริงก่อนการพิจารณาคดี โดยคุ่ครวญฝ่ายหนึ่งสามารถรับทราบข้อเท็จจริง หรือพยานหลักฐานเกี่ยวกับคดีที่อยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ หรือในคดีอาญาอาจเรียกว่ากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญา ก่อนการพิจารณา (discovery in criminal process)⁵⁸ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการเปิดเผยข้อเท็จจริงคือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างคู่ความ ในกระบวนการพิจารณาทั้งสองซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ⁵⁹

1. เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดีทุกประการจะถูกเปิดเผยในขั้นพิจารณา
2. เพื่อให้ประเด็นในขั้นพิจารณาจำกัดอยู่แต่ที่เป็นข้อพิพาทแห่งคดีจริงๆ
3. เพื่อให้คู่ความได้มีโอกาสปรนนิบัติยอมความ

ขั้นตอน Pre-trial discovery นี้ ในสหรัฐอเมริกาได้มีการทำหนดไว้ใน Federal Rule of Criminal Procedure Rule 16 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อเท็จจริงพยานหลักฐานก่อนและระหว่างการพิจารณาทั้งของรัฐและผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

(1) วิธีการบันทึกพยานนอกศาล (deposition) คือบันทึกคำให้การของพยานบุคคลที่มีอำนาจกระทำการ โดยคุ่ครวญซึ่งได้แจ้งให้คู่ความทุกฝ่ายทราบ เพื่อจะได้มีโอกาสทำความค้านโดยคดีอาญาจะใช้เฉพาะกรณีพยานบุคคลไม่สามารถมาให้การที่ศาลได้ จึงต้องใช้บันทึกคำกล่าวของเขาแทน

⁵⁷ นฤมล ศิริวนิชย์. (2534). การเปิดเผยข้อเท็จจริงของจำเลย : ศึกษาเปรียบเทียบ. หน้า 116.

⁵⁸ กาญจนा ตรีแสน. (2533). การเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญา. หน้า 8.

⁵⁹ ศุภชัย เกียรติเกลิมพร. (2539). การตรวจสอบพยานหลักฐานโดยศาลก่อนการพิจารณาคดีอาญา. หน้า 71.

(2) วิธีการสอบถามข้อเท็จจริงจากจำเลย (interrogatories) มีข้อจำกัดว่าให้ทำได้เฉพาะชื่อที่อยู่ของพยานบุคคล และพยานหลักฐานที่จะเสนอในชั้นพิจารณาเท่านั้น เพราะถ้านอกเหนือจากนี้แล้วจะขัดต่อเอกสารที่มีไว้ให้การปรึกประตามของจำเลย

(3) การขอตรวจสอบพยานเอกสาร พยานวัตถุ (motions of inspections) โดยเปิดโอกาสให้คู่ความมีสิทธิที่จะขอให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามแสดงหรือเปิดเผยเอกสารหรือวัตถุพยาน และมีสิทธิที่จะตรวจสอบความถูกต้องแท้จริง ตลอดจนสิทธิที่จะขอตรวจสอบการที่จะใช้เป็นพยาน⁶⁰ ส่วนการตรวจสอบร่างกายและจิตใจ (physical and mental examinations) ในกรณีที่สภาพร่างกาย หรือจิตใจของคู่ความเป็นประเด็นในคดี ในขณะที่มีการร้องขอให้ยอมรับข้อเท็จจริง (requests for admissions) นั้นอาจเป็นการขัดต่อเอกสารที่มีไว้ให้การปรึกประตามของจำเลยได้

กล่าวไห้ว่า การเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับแนวคิดมาจากการเปิดเผยในคดีแพ่ง แต่กระบวนการพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาเมืองนิวยอร์กแตกต่างกัน กล่าวคือ คดีอาญาอยู่บนหลักของการตรวจสอบและคดีแพ่งอยู่บนพื้นฐานของการทดลอง และด้วยวิธีการพิจารณาตามระบบกล่าวหาไม่ลักษณะเป็นการต่อสู้แบ่งขันกันระหว่างคู่ความในคดี (Competition doctrine) อันมีลักษณะทำงานองเดียวกันกับคดีแพ่ง จึงเอื้ออำนวยให้การเปิดเผยพยานในคดีอาญาเกิดขึ้นในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law ได้อย่างไรก็ตามการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญาไม่มีข้อจำกัดกว่าการเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีแพ่งมาก เนื่องจากคดีอาญาเมืองนิวยอร์กที่มีการกันหากันความจริง การจะได้มาซึ่งความจริงนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการพิจารณาคดีอาญาที่สำคัญคือ รัฐจะต้องให้หลักประกันแก่จำเลยว่าจะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (Fair Trial) ทั้งก่อนพิจารณาและในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล⁶¹

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของรัฐบาลกลาง หรือ Federal rules of criminal procedure Rules 16 กำหนดกฎหมายที่จะหน้าที่ให้ทั้งพนักงานอัยการและจำเลยต่างมีหน้าที่เปิดเผยพยานหลักฐานซึ่งกันและกัน ทั้งข้อเท็จจริง เรื่องราว เอกสาร หรือพยานที่อยู่กับคำร้องของผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นสำคัญ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำก่อนฟ้อง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วประเทศสหรัฐอเมริกาจะบังคับให้พนักงานอัยการเปิดเผยข้อมูลหรือพยานหลักฐาน แต่ก็มิใช่เปิดเผยทุกสิ่งที่รู้อย่างไม่จำกัด ตาม Federal rules of criminal procedure Rules 16 กำหนดขอบเขตที่แน่นอนไว เมื่อผู้ต้องหาร้องขอรัฐ จะต้องอนุญาตให้ผู้ต้องหาเข้าตรวจและคัดถ่ายภาพพยานหลักฐานนั้น และศาลก็จะอนุญาตให้เปิดเผยพยานหลักฐานของพนักงานอัยการ หากเห็นว่าการไม่เปิดเผยนั้นอาจทำให้ฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องเสียเปรียบอย่างมาก และพยานหลักฐานนั้นเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์แก่จำเลย ใน

⁶⁰ พรเพชร วิชิตชลชัย. (2528). ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ หน่วยที่ 8-15. หน้า 818.

⁶¹ บุญมีชัย กัทร์วัฒนา. เล่มเดิม. หน้า 17.

การปฏิเสธความรับผิดหรือจะเป็นการช่วยเหลือจำเลย เนื่องจากจำเลยเองไม่มีความพร้อมพอที่จะแสวงหามาด้วยตนเอง

การที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดหลังจากการชี้สองสถาน ให้มีกระบวนการประชุมคดีเพื่อกำหนดแนวทางคดี ที่เรียกว่า Pre-trial conference หรือ Pre-trial discovery และตาม Federal rules of criminal procedure Rules 16 ได้กำหนดให้คู่ความการเปิดเผยพยานหลักฐานของตนซึ่งข้อตอนนี้ผู้พิพากษาจะให้คู่ความยอมรับข้อเท็จจริงในประเด็นที่ไม่อ้างโต้เดิงกัน จึงถือได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศต้นแบบที่มีการให้คู่ความฝ่ายหนึ่งยอมรับข้อเท็จจริงหรือยอมรับพยานของอีกฝ่าย ซึ่งเป็นการกำหนดแนวทางคดีก่อนที่จะมีการสืบพยาน เป็นตัวพยานที่ไม่ใช่ข้อสาระสำคัญแห่งคดีออกไปเสีย ในขั้นพิจารณาจะมีการสืบพยานเฉพาะในประเด็นแห่งคดีที่เป็นปัญหาจริงโดยแท้ โดยไม่มีการรับข้อเท็จจริงอีกกรณีเพียงการนำพยานหลักฐานเข้าสืบไปจนจบเท่านั้น

3.1.2 การพิจารณาคดีอาญาและการยอมรับพยานหลักฐานในประเทศอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาแบ่งเป็น 3 ลำดับชั้น คือ

- 1) ศาลสูงสุด ซึ่งมีศาลเดียวคือศาลสภากุน弩ห (House of Lords)
- 2) ศาลสูงสุดชั้นกลาง ได้แก่
 - (1) ศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญา Court of Appeals (Criminal Division)
 - (2) ศาล Crown Court
 - (3) ศาล High Court แผนก Queen's Bench และ
- 3) ศาลชั้นต้น ได้แก่ Magistrate Court โดยการพิจารณาคดีอาญา ถูกแบ่งตามประเภทความผิด ดังนี้

(1) การพิจารณาคดีความผิดเล็กน้อย

ในประเทศอังกฤษหากเป็นคดีความผิดเล็กน้อย ศาล Magistrate Court จะใช้กระบวนการพิจารณาโดยรวดรัด ไม่ต้องมีคำฟ้องและไม่ต้องมีคณฑกบุน โดยจะเป็นคดีประเภท Offenses triable only summary ซึ่งเป็นความผิดอาญาที่มีโทษน้อยเดิมเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติต่างๆ และประเภท Offenses triable either way ซึ่งเป็นความผิดที่กำหนดขึ้นใหม่โดย The Criminal Law Act 1977 มาตรา 16 ประกอบกับตาราง 2, 3 ท้ายพระราชบัญญัติ โจทก์จะต้องเสนอคำฟ้องเรียกว่า Information ซึ่งอาจเป็นลายลักษณ์อักษรหรือว่าจาร์ก์ได้มีเนื้อหาและรูปแบบเข้าใจง่าย กล่าวคือ จะมีการฟ้องความผิดโดยความผิดหนึ่งเพียงอย่างเดียว (only one offense) การบรรยายการกระทำความผิดจะต้องใช้สำนวนภาษาฯ พร้อมทั้งเหตุผลที่จำเป็น จำเลยจะมาปรากฏตัวที่ศาลโดยหมายเรียก

หรืออาจถูกจับตัวมาเกี้ยวได้ ขั้นตอนแรกจะมีการอ่านความผิดที่ถูกฟ้องให้จำเลยฟัง ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพแล้วจึงจะกำหนดวันพิจารณาคดีลับหลังจำเลย การพิจารณาจะจำกัดอยู่ในขอบเขตของข้อหาตามคำฟ้องที่ได้ส่งให้จำเลยทราบเท่านั้น

(2) การพิจารณาคดีความผิดอุกฉกรรจ์

เป็นการพิจารณาคดีที่ต้องมีคำฟ้องที่เรียกว่า indictment โดยการพิจารณาต้องกระทำในศาล Crown Court โดยใช้ลูกบุน โจทก์ต้องเริ่มคดีที่ศาล Magistrate Court ก่อน เพื่อให้ทำการไต่สวนมูลฟ้อง เมื่อเห็นว่าคดีมีมูลจึงจะส่งมาพิจารณาที่ Crown Court ต่อไป จะกระทำการในทุกคดีที่เข้าเกณฑ์ต้องไต่สวนมูลฟ้องและการทำในความผิดร้ายแรง โดยศาล Magistrate จะทำหน้าที่ในการพิจารณาว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะนำขึ้นสู่การพิจารณาของศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา Crown Court หรือไม่ และนอกจากนี้เพื่อเงินให้จำเลยทราบข้อเท็จจริงแห่งคดีอย่างเป็นทางการ โดยการสืบพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง มีผลดีในแง่ลดการกลับคำของพยานในชั้นพิจารณาของศาลได้ และช่วยให้จำเลยได้รู้อธิบายในการต่อสู้คดีว่าควรเป็นอย่างไร

คดีอาญาทุกคดีเมื่อปรากฏว่าจำเลยให้การปฏิเสธ จะทำการพิจารณาโดยคณะกรรมการลูกขุน 12 คน เมื่อลูกขุนทำการพิจารณาคดีได้แล้วศาลก็เริ่มทำการพิจารณาปกติ ทนายโจทก์จะเปิดคดีโดยแต่งถึงความเป็นมาแห่งรูปคดีฝ่ายตนตามพยานหลักฐานที่รวบรวมทั้งสิ้นและเป็นสาระสำคัญแห่งคดีของตน จากนั้นจะเรียกพยานของตนเข้าสืบ โดยพยานอาจถูกถามค้านในเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของการเป็นพยาน (Competency) พยานจะต้องสถาบันหรืออปญภัณตน เสร็จแล้ว โจทก์จะถามพยานตนเอง (Examination in Chief) จำเลยจะถามค้าน (Cross-Examination) แล้ว โจทก์จะถามติ้ง (Re-Examination) ในเรื่องที่ถูกถามค้าน

การพิจารณาของศาลที่มีลูกขุนจะแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวินิจฉัยข้อเท็จจริง และขั้นปรับบทลงโทษและกำหนดโทษ การใช้ระบบลูกขุนเป็นหลักที่ว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการขึ้นขาดข้อเท็จจริงว่าจำเลยผิดหรือไม่ กฎหมายอังกฤษมีกฎหมายที่ในการนำพยานมาพิสูจน์โดยเคร่งครัดและมีบทตัดพยานหลักฐานที่เด็ดขาด เพื่อมิให้พยานหลักฐานที่มีลักษณะต้องห้ามเข้าสู่สำนวน สำหรับขั้นปรับบทลงโทษและกำหนดโทษจะทำโดยผู้พิพากษาซึ่งดำรงตนเป็นกลางและวางเฉย อย่างควบคุมกระบวนการพิจารณาไปตามกฎหมายที่เกี่ยวกับพยานหลักฐาน โดยเคร่งครัด เพื่อมิให้เออเปรียบในการต่อสู้คดี โจทก์จำเลยมีฐานะเท่าเทียมกันในการเสนอพยานหลักฐานเช่นกันเพื่อทำให้คู่ความมีบทบาทให้การนำสืบพยานหลักฐานต่างๆ ศาลใช้คุลพินิจน้อยมาก การยกฟ้องโดยข้อ

ผิดหลงในทางแบบพิธีจึงมีมาก ศาลไม่สามารถสืบพยานนอกเหนือจากคู่ความในคดีน้ำสืบ และเมื่อโจทก์เป็นผู้ฟ้องร้องโจทก์จึงมีหน้าที่ต้องนำสืบเสมอ⁶²

สำหรับการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในประเทศอังกฤษ (pre-trial disclosure) จะมีลักษณะแอบคล้อว่าการเปิดเผยพยานหลักฐานของประเทศสหราชอาณาจักร ทั้งนี้คู่ความทั้งสองฝ่ายมีหน้าที่ที่จะต้องเปิดเผยข้อมูลที่แน่นอนของตน (certain information) ให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามทราบ ซึ่งเป็นกระบวนการที่บัญญัติไว้ในข้อกำหนดกฎหมาย (Criminal Procedure Rule) และกฎหมายล่างด้นพระราชบัญญัติ (Criminal Procedure and Investigations Act 1996) ซึ่งการเปิดเผยพยานหลักฐานจะปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติพิจารณาความอาญาและการสืบสวนสอบสวน 1996 (Criminal Procedure and Investigations Act 1996) ใน Chapter 25 Part 1 เรื่องการเปิดเผยพยานหลักฐาน ซึ่งกำหนดให้มีการเปิดเผยพยานหลักฐานออกเป็น 3 ฝ่ายด้วยกัน คือ การเปิดเผยพยานหลักฐานของพนักงานอัยการ (Disclosure by the prosecution) การเปิดเผยพยานหลักฐานของจำเลย (Disclosure by the accused) และ การเปิดเผยพยานผู้เชี่ยวชาญ (Disclosure of expert evidence)

ตาม Criminal Procedure Rule ปรากฏใน Part 22-24 กำหนดให้มีการเปิดเผยพยานหลักฐานออกเป็น 3 กรณี คือ

1. การเปิดเผยพยานหลักฐานของพนักงานอัยการ แบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกพนักงานอัยการต้องเปิดเผยพยานหลักฐานในการฟ้องคดีอาญาซึ่งยังไม่ได้เปิดเผยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบ รวมถึงความเห็นของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการฟ้องคดีนั้น หรือเปิดเผยบันทึกคำกล่าวของผู้ต้องหาหรือจำเลย เนพะที่อยู่ในความครอบครองของรัฐและพนักงานอัยการ ช่วงที่สองจะกระทำภายหลังเมื่อพับหรือมีพยานหลักฐานเพิ่มเติมที่จะนำมาใช้ประกอบการฟ้องคดีแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งการเปิดเผยนี้ไม่มีลักษณะเป็นบทบังคับเด็ดขาด

2. การเปิดเผยพยานหลักฐานของจำเลย จำเลยมีหน้าที่ต้องเปิดเผยในกรณีที่พนักงานอัยการได้เปิดเผยพยานหลักฐานดังกล่าวมาแล้ว สิ่งที่จำเลยต้องเปิดเผยได้แก่ สำเนาเอกสารที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับพยานหลักฐานของจำเลยตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ รวมถึงบันทึกคำให้การข้อต่อสู้ของจำเลยให้แก่ศาลหรือพนักงานอัยการทราบ ส่วนใหญ่จะเป็นการบังคับให้ผู้ต้องหาและจำเลยต้องเปิดเผยคำให้การ ซึ่งเป็นข้อต่อสู้ในเรื่องที่อยู่ของผู้ต้องหาหรือจำเลย รวมทั้งชื่อที่อยู่ และวันเดือนปีเกิดของพยานของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่น่าเชื่อถือได้ เพื่อเป็นการสนับสนุนข้ออ้างในเรื่องฐานที่อยู่ได้ รวมถึงเรื่องการเปิดเผยข้อมูลอื่นๆ ที่อาจพิสูจน์หรือสนับสนุนข้อมูลหรือรายละเอียด

⁶² นฤเทพ อภิรักษ์เนติพงศ์. (2545). การค้นหาความจริงจากพยานเด็กในคดีอาญา : ศึกษาปรีบบันเทิงกฎหมายไทยและกฎหมายอังกฤษ. หน้า 37-38.

อันเป็นข้อต่อสืบที่จำเลยไม่รู้ขณะยื่นคำให้การซึ่งข้อมูลอยู่ในความครอบครองของผู้ต้องหาและจำเลยต่อศาล

3. การเปิดเผยพยานผู้เชี่ยวชาญ หากว่าคุ่ความฝ่ายใดเสนอให้มีการนำสืบพยานผู้เชี่ยวชาญไม่ว่าส่วนข้อเท็จจริงหรือความเห็นกีตามจะต้องดำเนินโดยเร็วที่สุด

ตาม Criminal Procedure Rule ปรากฏใน Part 22-24 จะกำหนดเกี่ยวกับการให้พนักงานอัยการและจำเลยเปิดเผยพยานหลักฐานให้ออกฝ่ายทราบ โดยไม่มีหลักเกณฑ์ให้คุ่ความฝ่ายหนึ่งยอมรับพยานของอีกฝ่ายแต่อย่างใด แตกต่างจากกฎหมายประเทศสร้างเมริกาซึ่งกำหนดไว้ใช้ชัดเจนว่าให้มีกระบวนการประชุมพิจารณาในเรื่องพยานหลักฐาน และผู้พิพากษาจะให้คุ่ความยอมรับข้อเท็จจริงในประเด็นที่ไม่อาจโต้แย้งกัน

3.2 การพิจารณาคดีอาญาของประเทศในระบบ Civil Law

ระบบกฎหมาย Civil Law มีการค้นหาความจริงในคดีอาญาแบบระบบไต่สวนโดยรวม อำนาจการสอบสวน การฟ้องร้อง การพิจารณาพิพากษาไว้ที่องค์กรเดียว ไม่แยกหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษาดีออกจากกัน ศาลเมืองทนาทเข้าไปค้นหาความจริง และบางคดีศาลจะเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยแต่ชั้นสอบสวน ชั้นพิจารณาศาลจะเป็นคนซักถามพยานเอง ผู้อื่นจะถูกพยานได้ต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน โดยถือว่าพยานหลักฐานถูกนำเสนอเข้าสู่การพิจารณา เป็นพยานหลักฐานศาล มิใช่ของโจทก์หรือของจำเลย โดยประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมันเป็นประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law จนประเทศต่างๆ ได้นำไปใช้เป็นแบบอย่าง ทั้งสองประเทศมีการพิจารณาคดีอาญาการสืบพยานและการยอมรับพยานหลักฐาน ดังนี้

3.2.1 การพิจารณาคดีอาญาและการยอมรับพยานหลักฐานในประเทศฝรั่งเศส

ศาลยุติธรรมที่พิจารณาคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ศาลที่ทำหน้าที่ไต่สวนคดี (juridiction d'instruction) และศาลที่ทำหน้าที่พิพากษาคดี (juridiction de jugement) ซึ่งทำหน้าที่แตกต่างกัน

1) ศาลที่ทำหน้าที่ไต่สวนคดี (juridiction d'instruction)

การไต่สวนคดีเป็นขั้นตอนที่จะต้องมีการดำเนินการกับการกระทำความผิดอาญาทุกประเภท ยกเว้นแต่ในคดีความผิดเล็กน้อย (les petites affaires) เช่น การขับรถฝ่าฝืนไฟแดงที่ไม่จำเป็นต้องมีการไต่สวนคดีโดยศาลไต่สวนคดี

ตามกฎหมายฝรั่งเศสแบ่งความผิดทางอาญาออกเป็น 3 ประเภท คือ ความผิดลหุโทษ (les contraventions) ความผิดมischim โทษ (les délits correctionnels) และความผิดมหันตโทษ (les

crimes) ในกรณีของความผิดลหุโทษโดยรูปแบบแล้วต้องมีการให้ส่วนคดี โดยผู้ทำหน้าที่ให้ส่วนจะไม่ใช่ศาล ให้ส่วนคดี แต่จะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าที่ให้ส่วนคดี (un officier de police judiciaire) ในกรณีความผิดมัชณิมโทน การขอให้ศาลให้ส่วนคดีทำการให้ส่วนไม่จำเป็นจะต้องทำทุกคดีไปโดยจะขึ้นอยู่กับลักษณะของคดีและความยากง่ายของคดี ส่วนความผิดมันต์โทน ซึ่งได้แก่ คดีมาตรากรรม คดีลักทรัพย์โดยมีอาวุธ เป็นต้น จำเป็นต้องให้ศาลให้ส่วนคดีทำการให้ส่วนคดีทุกคดี และภายหลังจากที่ศาลให้ส่วนคดีทำการให้ส่วนคดีเสร็จสิ้นแล้วคดีจะเข้าสู่ขั้นตอนของศาลที่ทำหน้าที่พิพากษายกคดี

ศาล Tribunal de Grand Instance (ศาลจังหวัด) ทำหน้าที่เป็นศาลให้ส่วนคดี การร้องขอให้ศาลให้ส่วนคดีทำการให้ส่วนคดีสามารถกระทำได้ 2 วิธี คือ พนักงานอัยการประจามาตรา Tribunal de Grand Instance (Procureur de la République) ยื่นฟ้องเพื่อให้มีการให้ส่วนคดี ซึ่งถือว่าเป็นการเริ่มต้นของการฟ้องคดีอาญาต่อศาล และศาลให้ส่วนคดีมีหน้าที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานในคดีตามคำฟ้องผู้กระทำความผิดของพนักงานอัยการ นอกจากนี้คู่ความในคดีที่เป็นประชาชนทั่วไป (la partie civile) ที่เป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญา สามารถที่จะยื่นฟ้องต่อศาลให้ส่วนคดี เพื่อให้มีการให้ส่วนคดีได้ (la plainte avec constitution de partie civile)⁶³ ซึ่งถือเป็นมาตรการสำหรับผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาลเพื่อให้มีการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดทางอาญา เมื่อพนักงานอัยการปฏิเสธหรือผัดผ่อนเวลาที่จะยื่นคำฟ้องให้ศาลให้ส่วนทำการให้ส่วนทำการให้ส่วน

ในทางปฏิบัติเมื่อพนักงานอัยการยื่นคำฟ้องเพื่อให้ศาลให้ส่วนมีการให้ส่วนแล้ว ศาลให้ส่วนคดีจะมอบให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำหน้าที่ให้ส่วนคดี ทำการรวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้นในคดี โดยในการนี้ศาลให้ส่วนคดีสามารถที่จะมีคำสั่งไม่รับให้ส่วนคดี (une ordonnance de refus d'informer)⁶⁴ เมื่อเห็นว่าไม่สามารถฟ้องร้องผู้กระทำความผิดได้ตามกฎหมาย ซึ่งได้แก่ การที่ได้มีการนิรโทษกรรมการกระทำความผิดของผู้ต้องหาแล้ว มิฉะนั้นแล้ว ศาลให้ส่วนคดีจะต้องทำการให้ส่วนคดีเสนอ โดยศาลให้ส่วนคดีที่มีอำนาจให้ส่วนคดี คือ ศาลแห่งท้องที่ที่การกระทำความผิดเกิดขึ้น ศาลแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดคนใดคนหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ หรือศาลแห่งท้องที่ที่จับกุมผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด⁶⁵

ศาลให้ส่วนคดีทำหน้าที่ค้นหาพยานหลักฐานในคดีเพื่อที่จะพิสูจน์หักการกระทำความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้กลูกล่าวหาว่ากระทำความผิด ศาลให้ส่วนคดีจะทำหน้าที่รวบรวมเอกสารในคดีและค้นหาพยานหลักฐานต่างๆ โดยสามารถที่จะกระทำการได้แทนเกือบทุกอย่าง

⁶³ มาตรา 85 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.

⁶⁴ มาตรา 86 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.

⁶⁵ มาตรา 52 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.

เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานที่ต้องการ ถึงแม้ว่าการกระทำนั้นอาจกระหนบต่อศาลส่วนบุคคลก็ตาม โดยศาลได้ส่วนคดีสามารถที่จะเข้าไปในทุกสถานที่ ยึดถือของได้ทุกอย่าง สามารถที่จะทำการเชิญสืบสารที่เกิดเหตุ ทำการยึดของกลาง สั่งให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจพิสูจน์ ออกหมายเรียกบุคคลซึ่งคำให้การของเขาเหล่านั้นเป็นประ โยชน์ต่อการรวบรวมพยานหลักฐานให้มาปรากฏตัวที่ศาลเป็นต้น⁶⁶ การทำหน้าที่ได้ส่วนคดีนี้ศาลได้ส่วนคดีอาจทำหน้าที่เอง หรือว่าอาจมอบหมายให้บุคคลอื่นที่เรียกว่า commission rogatoire ซึ่งก็คือผู้พิพากษาได้ส่วนคดีคนอื่น หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำการได้ส่วนคดี เป็นผู้ทำหน้าที่ได้ส่วนคดีแทน

เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าที่ได้ส่วนคดีจะปฏิบัติหน้าที่ภายใต้อำนาจควบคุมของพนักงานอัยการ แต่ละเขตอำนาจของศาลอุทธรณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจที่หน้าที่ได้ส่วนคดีปฏิบัติหน้าที่ภายใต้อำนาจควบคุมตรวจสอบของพนักงานอัยการประจำศาลอุทธรณ์และภายใต้การควบคุมของศาล Chambre d'accusation นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่หน้าที่ได้ส่วนคดียังปฏิบัติหน้าที่ภายใต้การควบคุมตรวจสอบของอัยการสูงสุด ซึ่งมีอำนาจสั่งเจ้าหน้าที่ตำรวจที่หน้าที่ได้ส่วนคดีรวมรวมรายละเอียดข้อเท็จจริงทุกอย่างที่เห็นว่าจำเป็นต่อการดำเนินคดีในศาล⁶⁷

เมื่อศาลได้ส่วนคดีทำการได้ส่วนคดีเสร็จแล้ว ศาลได้ส่วนคดีจะมีคำสั่งแจ้งไปยังพนักงานอัยการประจำศาล เพื่อให้ดำเนินการเสนอคำฟ้องคดีโดยเด็ดขาด ไปยังศาลได้ส่วนคดีภายในระยะเวลาที่กำหนด และหลังจากที่ศาลได้ส่วนคดีได้รับคำฟ้องคดีโดยเด็ดขาดแล้วศาลมีอำนาจพิจารณาคำฟ้องโดยอิสรภาพ

2) ศาลที่ทำหน้าที่พิพากษากดี (juridiction de jugement)

ศาลที่ทำหน้าที่พิพากษากดีแบ่งได้ออกเป็น ศาลทันตแพทย์ ศาลนัดชัลม และศาลตำรวจ

(1) ศาลทันตแพทย์ (Les Cours d'assises)

ผู้พิพากษาในศาลทันตแพทย์ประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 นาย โดยผู้พิพากษาที่เป็นหัวหน้าคณะจะต้องเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ที่มีเขตอำนาจ และผู้พิพากษาอีก 2 นาย ต้องเป็นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ หรือผู้พิพากษาศาล Tribunal de grand Instance (ศาลจังหวัด) แห่งท้องที่ที่ศาลทันตแพทย์ตั้งอยู่ นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยคณะลูกขุนจำนวน 9 คน ซึ่งได้มามากการจับฉลากเลือกจากผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งประจำปีของท้องที่ที่ศาลทันตแพทย์ตั้งอยู่ ที่มีอายุ 23 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นระบบการพิจารณาคดีที่มีลูกขุนเพียงที่เดียวในประเทศฝรั่งเศส และด้วยเหตุที่ศาลทันตแพทย์เป็นศาลประกอบด้วยคณะลูกขุนซึ่งเป็นตัวแทนของอำนาจประชาชน

⁶⁶ มาตรา 101 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.

⁶⁷ มาตรา 12, 13, 38 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.

ของประเทศ จึงเป็นศาลแรกโดยคดีไม่ต้องผ่านศาลอื่นและเป็นศาลชั้นสุดท้ายในการพิจารณา ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีมหันต์ไทย คณะลูกบุญจึงมีคำวินิจฉัย (verdicts) ในคดีมหันต์ไทยเป็นครั้งแรกและเป็นครั้งที่สุดในชั้นของศาลมหันต์ไทยนี้ และจึงไม่สามารถอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะลูกบุญต่อไปอีกได้

ในแต่ละ département จะมีศาลมหันต์ไทยอยู่ 1 แห่ง โดยมีอำนาจพิจารณา พิพากษาคดีมหันต์ไทย (les crimes)

(2) ศาลมัชฌิมไทย (Les tribunaux correctionnels)

ตามมาตรา 381 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ศาล Tribunal de grand Instance (ศาลจังหวัด) เป็นศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลมัชฌิมไทยในคดีอาญา โดยมีอำนาจพิจารณาพิพากษามาคดีมัชฌิมไทย (les délits) ที่มีโทษจำคุกหรือโทษปรับไม่เกิน 3,750 ยูโร

(3) ศาลตำรวจนาย (Les tribunaux de police)

ตามมาตรา 521 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ศาล Tribunal d' instance (ศาลแขวง) เป็นศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลตำรวจนาย มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดกฎหมายไทย (les contraventions) ที่มีโทษปรับไม่เกิน 3,000 ยูโร

การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลตำรวจนายจะกระทำโดยผู้พิพากษานายเดียวเจ้าหน้าที่ตำรวจนาย สำหรับความผิดกฎหมายไทยใน 4 ระดับแรก (les contraventions des 4 premières classes) ส่วนความผิดกฎหมายไทยที่อยู่ในหน้าที่รับผิดชอบของพนักงานอัยการ โดยตรง คือ ความผิดกฎหมายระดับที่ 5 (les contraventions de la 5 classe)⁶⁸ วิธีพิจารณาคดีของศาลตำรวจนั้นมีขั้นตอนไม่ยุ่งยาก ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว⁶⁹

การค้นหาความจริงในคดีอาญาของประเทศไทยฝรั่งเศส แฟ้มสำนวนคดี หรือ Casier ถือเป็นหัวใจสำคัญเพื่อการพิจารณาพยานหลักฐานทุกประเภทและทุกรอบวนการคดีจะเริ่มจากเจ้าพนักงานตำรวจนายสืบสวนสอบสวน ผ่านการควบคุมกลั่นกรองโดยพนักงานอัยการเพื่อสั่งคดี หากเป็นคดีไทยสูงหรือสังคมสนใจพนักงานอัยการจะเสนอแฟ้มสำนวนคดีต่อผู้พิพากษาสอบสวนซึ่งในแฟ้มสำนวนคดีจะมีบัญชีระบุพยานทุกชิ้น โดยมีบทบัญญัติของกฎหมายบังคับให้ต้องเปิดเผย

⁶⁸ มาตรา 145 ถึง 47 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.

⁶⁹ ชนกร วรปรัชญาภูมิ. (2547, มกราคม-เมษายน). “ระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวนคดีพิพากษาของศาลในประเทศไทยฝรั่งเศส.” ดุลพิธาน, 1, 51. หน้า 54-59.

ต่อฝ่ายจำเลยก่อนการเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ทำให้กระบวนการพิจารณาดำเนินการไปรวดเร็วทั้ง ศาลและคู่ความต่างร่วมกันค้นหาความจริง

กระบวนการไต่สวนจำเลยผู้พิพากษาได้สวนจะได้สวนคดีตามสำนวนคำให้การของ พยานในแฟ้มสำนวนคดีเป็นหลัก บางครั้งมีการไต่สวนที่กระทำในลักษณะของการเพชญหน้ากัน ระหว่าง จำเลย พยาน และผู้เสียหาย กรณีต้องทำการไต่สวนในลักษณะการเพชญหน้าทนายความ จะได้รับหมายเรียกก่อนวันไต่สวนไม่น้อยกว่า 5 วันทำการ และได้รับสำเนาคำไต่สวนพยานใน แฟ้มสำนวนไม่น้อยกว่า 4 วันทำการ หลังจากการมาไต่สวนแล้ว ทนายความสามารถยื่นคำขอ สำเนาเอกสารต่างๆ ในแฟ้มสำนวนคดีได้ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของ ฝรั่งเศส ไม่มีบทบัญญัติให้ปกปิดชื่อหรือที่อยู่พยานบุคคล ศาลมีคุณพินิจในการอนุญาตหรือไม่ อนุญาตให้ทนายเบิดเผยพยานหลักฐานต่อนบุคคลที่สามซึ่งรวมถึงคู่ความด้วย ในกระบวนการ พิจารณาคดีอาญาของฝรั่งเศสฝ่ายจำเลย (ทนาย) สามารถเข้าถึงพยานหลักฐานได้เท่าๆ กับฝ่ายโจทก์ (พนักงานอัยการ)⁷⁰

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสกำหนดให้ต้องเบิดเผยแฟ้ม สำนวนคดี ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ผ่านการไต่สวนจากศาลแล้วให้ทนายจำเลยได้ทราบ รายละเอียดเกี่ยวกับพยานทั้งหมดในแฟ้มสำนวนคดีถูกเบิดเผยต่อบทนายจำเลยในระหว่างไต่สวน พยานและก่อนการแตลงคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ระบบการไต่สวนจึงไม่เกิดการลู่โจนทางพยาน หลักฐาน โจทก์และจำเลยไม่ได้เปรียบหรือเสียเปรียบในการเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับพยานหลักฐาน การ ชั้นนำหลักพยานหลักฐานว่ารับฟังได้หรือไม่เป็นคุณพินิจของศาลแต่ผู้เดียว คู่ความไม่มีภาระการ พิสูจน์พยานหลักฐานต่อศาล เมื่อศาลเป็นผู้ไต่สวนพยานหลักฐานเองจึงเป็นหลักประกันในเรื่อง ความยุติธรรมแก่คู่ความระดับหนึ่ง

3.2.2 การพิจารณาคดีอาญาและการยอมรับพยานหลักฐานในประเทศเยอรมนี

ประเทศเยอรมนีจะดำเนินคดีอาญาเหมือนในประเทศฝรั่งเศส คือใช้ระบบประมวล กฎหมาย Civil Law โดยแยกเป็นการดำเนินคดีในชั้นสอบสวน ฟ้องร้องออกจากกรรมการดำเนินคดีใน ชั้นพิจารณาพิพากษา การดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมนีใช้ระบบไต่สวนมีกระบวนการพิจารณา ดำเนินคดีอาญา 3 ชั้นตอน ดังนี้⁷¹

⁷⁰ บุญฉีด ภัทร์วัฒนาnanท. เล่มเดิม. หน้า 34-35.

⁷¹ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. (2538). รายงานศึกษาวิจัย เรื่อง สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษ ในคดีอาญา. หน้า 85-86.

1) กระบวนการดำเนินคดีอาญาชั้นต้น (Vorverfahren)

เป็นกระบวนการการก่อคดีอาญา โดยให้อัยการแสวงหาข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับการกระทำความผิดเพื่อหาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ หากข้อเท็จจริงที่ได้มามาพอยังไก่ไว้ก็กล่าวหาได้กระบวนการจริง ก็ดำเนินการฟ้องต่อศาล

2) กระบวนการดำเนินคดีอาญาในชั้นกลาง (Zwischenverfahren) เมื่อพนักงานอัยการสอบถามคดีเสร็จและสั่งให้มีการดำเนินคดีตามกระบวนการดำเนินคดีอาญาชั้นต้นแล้ว ศาลจะต้องทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องคดีที่อัยการสั่งให้ฟ้อง ทั้งนี้เพื่อเป็นการควบคุมคุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ซึ่งศาลอาจมีคำสั่งว่าคดีมีมูลหรือไม่มีมูลตามหลักฐานที่นำมาสืบ

3) กระบวนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลัก (Hauptverfahren) กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นนี้เป็นกระบวนการชี้ขาดตัดสินคดี ซึ่งหมายถึงการพิจารณาและพิพากษากดันนั่นเอง

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยมีได้กำหนดให้องค์กรต่างๆ เข้ามายืนบทางในแต่ละชั้นตอนโดยมุ่งหมายให้องค์กรเหล่านั้นช่วยกันค้นหาความจริงเพื่อบรรลุเป้าหมายในการดำเนินคดีอาญา คือการชี้ขาดตัดสิน โดยร่วมมือกันค้นหาความจริงไม่ว่าจะเป็นคุณหรือโทษเกกผู้ต้องหาเก็ตตาม

ในปัจจุบันประเทศไทยมีแบ่งความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาออกเป็น 2 ประเภท⁷² ซึ่งการพิจารณาคดีอาญาในประเทศไทยมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามประเภทความผิดดังนี้

1) ความผิดอาญาไทยอุகคරรัช (Verbrechen) ซึ่งได้แก่ ความผิดอาญาที่ต้องระวังไทยจำกัดขั้นต่ำสั่งแต่ 1 ปี ขึ้นไป หรือความผิดอาญาที่ต้องระวังไทยหนักกว่านั้น ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความของประเทศไทยนี้ถือว่าความผิดอาญาไทยอุกคราช (Verbrechen) เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นหลัก เพื่อพิจารณาว่าจำเลยได้กระทำการใดกระทำการใดหรือไม่ อันเป็นขั้นตอนที่จะต้องพิจารณาชี้ขาดโดยศาล การดำเนินคดีอาญาชั้นนี้ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 2 ประการ คือ⁷³

(1) ขั้นตอนการเตรียมการพิจารณาคดี (vorbereitung der hauptverhandlung) โดยเป็นการแจ้งให้จำเลยทราบวันเวลาในการพิจารณาคดี (termuinsetzung) คำฟ้องและรายชื่อพยานทั้งหลาย (Landungser) รวมทั้งของคดีของผู้พิพากษาที่ทำการพิจารณาคดี (mitteilung dergerichtsbesetzung) ดังกล่าวด้วย

⁷² กฎหมายนิคติ ชนก (2533). อัยการเยอร์มันและการดำเนินคดีอาญาเยอร์มันก่อนฟ้อง. หน้า 74-75.

⁷³ นรนก. ใจหาย และคณะ. เดิมคิม. หน้า 96-87.

(2) ขั้นตอนการพิจารณาคดี (hauptverhandlung) เมื่อถึงวันนัดศาลจะต้องตรวจสอบว่าจำเลย พยานบุคคล ผู้ชี้ยวชาญ รวมทั้งพยานวัตถุทั้งหลายอยู่ในห้องพิจารณาหรือไม่ จากนั้นให้พยานบุคคลออกจากร้องพิจารณาแล้วสอบถามซึ่อที่อยู่จำเลย แล้วให้พนักงานอัยการอ่านข้อหาที่จำเลยถูกฟ้องให้ฟัง และศาลต้องแจ้งสิทธิให้จำเลยทราบว่า จำเลยมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ แล้วริ่มดำเนินการสืบพยานต่อไป

เมื่อพิจารณาคดีเสร็จแล้ว ศาลจะมีคำพิพากษาโดยวิชาชีปั่นโดยเปิดเผย หลังจากนั้นจะทำคำพิพากษานี้เป็นลายลักษณ์อักษรให้เสร็จสิ้นภายใน 5 สัปดาห์ ซึ่งการดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมันโดยทั่วไปจะเน้นหลัก 3 ประการ คือ หลักการดำเนินคดีด้วยวิชาชี หลักการดำเนินคดีโดยเปิดเผยในชั้นพิจารณาคดี และหลักการดำเนินคดีด้วยความรวดเร็ว

2) ความผิดอาญาโทยปานกลาง (Vergehen) ซึ่งได้แก่ ความผิดอาญาต้องระวังโทยจำคุกเบากว่าความผิดอาญาโทยอุกหนากรจ หรือความผิดอาญาที่ระวังโทยปรับ การลงโทษทางอาญาโดยทั่วไปจะทำได้โดยคำวินิจฉัยของศาล แต่ความผิดอาญาโทยปานกลาง (Vergehen) กฎหมายบีด โอกาสให้พนักงานอัยการมีคุณลักษณะในการเลือกใช้วิธีพิจารณาความแบบพิเศษที่เรียกว่าคำสั่งลงโทษ (strafbefehl) ซึ่งศาลจะออกคำสั่งนั้นโดยไม่ต้องมีการพิจารณาฐานแบบปกติ คำสั่งลงโทษนี้สามารถทำได้ทั้งปรับ ยึดทรัพย์ ถอนใบอนุญาตขับขี่ไม่เกิน 1 ปี หรือแม้กระทั่งจำคุก หรือกักขังไม่เกิน 3 เดือน การออกคำสั่งลงโทษมีกระบวนการเป็นลายลักษณ์อักษร โดยไม่มีการพิจารณาคดีหรือการประกูตัวของจำเลยต่อศาลหรือเจ้าพนักงาน ทางปฏิบัติผู้พิพากษาจะตรวจสอบอย่างคร่าวๆ และออกคำสั่งลงโทษตามเนื้อหาที่พนักงานอัยการเสนอ โดยผู้พิพากษานายเดียว (vtsichter) แต่หากจำเลยคัดค้านคำสั่งลงโทษภายในเวลาที่กำหนด คำสั่งดังกล่าวย่อม ตกไป และศาลต้องเปิดการพิจารณาคดีเหมือนไม่มีการออกคำสั่งลงโทษ คำสั่งลงโทษเป็นการดำเนินการของพนักงานอัยการที่ผู้ต้องหารับสารภาพและนิยมในคดีที่ตัดสินง่าย ซึ่งพนักงานอัยการและผู้พิพากษาเห็นว่าไม่จำต้องมีการพิจารณาคดีในศาล เพื่อเป็นการบริหารจัดการคดีเล็กน้อยที่มีประสิทธิภาพ⁷⁴

ประเทศเยอรมันจะมีขั้นตอนเตรียมการพิจารณาคดีซึ่งจะใช้กับการพิจารณาคดีความผิดอัตราโทยอุกหนากรจ หรือความผิดอาญาชั้นกลางซึ่งต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ แม้พนักงานอัยการเป็นคนสั่งฟ้องแต่ศาลมีหน้าที่ควบคุมคุณลักษณะของพนักงานอัยการในการสั่งฟ้องคดีโดยพิจารณาจากกฎหมายและความจำเป็นของสังคมว่าควรมีการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือไม่ โดยศาลมีสั่งให้หาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมนอกเหนือจากคำฟ้อง หรือสำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการได้ เมื่อศาลมีเห็นว่าผู้ต้องหาที่ถูกฟ้องร้องนั้นมีเหตุอันควรสงสัยว่าจะได้กระทำการผิดก็จะ

⁷⁴ อกค. รุ่งแจ้ง. เล่มเดิม. หน้า 27-30.

สั่งคดีมีมูลและประทับพื้องไว้พิจารณา ซึ่งก่อให้ได้ว่าการได้ส่วนมูลพื้องในการดำเนินคดีอาญา ขั้นกลางนี้ เป็นการเตรียมการพิจารณาคดีอาญาในขั้นหลัก ทำให้ผู้ต้องหาทราบรายละเอียดเกี่ยวกับคำฟ้องรายชื่อพยานและองค์คณะผู้พิพากษาที่จะพิจารณาคดี ทำให้ผู้ต้องหาต่อสู้คดีได้เต็มที่ และการดำเนินคดีอาญาเน้นให้ศาลเป็นผู้ค้นหาความจริงโดยหลักของความยุติธรรมเหมือนอย่างเช่น ประเทศฝรั่งเศส พนักงานอัยการและตำรวจเป็นองค์กรกลางทำหน้าที่การสอบสวนคดี ศาลเป็นผู้ได้ส่วนพยาน โดยมีพนักงานอัยการและตำรวจช่วยในการสืบสวนสอบสวน พยานหลักฐานที่จะนำมาพิสูจน์ความผิดของจำเลยจะถูกนำมาแสดงโดยศาล ผลของการสอบสวนถูกบันทึกไว้ในแฟ้มสำนวนคดี และอนุญาตให้จำเลยมีสิทธิของคุ้มครองในการสอบสวน ได้ และสำนวนคดีที่การสอบสวนเสร็จแล้วจะถูกส่งมาขังศาลก่อนเริ่มกระบวนการพิจารณา ประธานองค์คณะผู้พิพากษาเป็นผู้กำหนดลำดับการนำสืบและซักพยาน เมื่อประธานองค์คณะซักพยานเสร็จ ผู้ซักถามพยานลำดับต่อมาคือ ผู้ช่วยผู้พิพากษา อัยการ และทนายจำเลย การเปิดเผยพยานหลักฐานจะเกิดขึ้นโดยปริยายในกระบวนการพิจารณา การนำพยานเข้ามาสืบเพิ่มเติมทั้งส่วนอัยการหรือทนายจำเลยจะต้องได้รับอนุญาตจากศาล ซึ่งศาลมีคุลพินิจจะอนุญาตให้นำพยานเข้าสืบเพิ่มเติมหรือไม่ก็ได้⁷⁵

จะเห็นว่าทั้งประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมันนีซึ่งใช้ระบบ Civil Law มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาค้นหาความจริงแบบระบบได้ส่วน โดยรวมอำนาจการสอบสวน การฟ้องร้อง การพิจารณาพิพากษาไว้ที่รัฐ องค์กรในกระบวนการยุติธรรมต่างมีบทบาทเข้าไปค้นหาความจริง โดยประเทศฝรั่งเศสการดำเนินคดีอาญาไม่ศาลมีศาลมีที่ทำหน้าที่ได้ส่วนคดี (jurisdiction d'instruction) ทำหน้าที่ค้นหาพยานหลักฐานในคดีเพื่อที่จะพิสูจน์ทั้งการกระทำความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด จากนั้นจึงเป็นขั้นตอนของศาลที่ทำหน้าที่พิพากษาคดี (jurisdiction de jugement) ที่จะพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป และพยานหลักฐานทั้งที่เป็นคุณและที่เป็นโทษ ทั้งของฝ่ายโจทก์และจำเลยจะถูกนำเข้าสู่เพิ่มสำนวนคดี หรือ Casier ซึ่งจะมีบัญชีระบุพยานทุกชิ้น และมีบทบัญญัติของกฎหมายบังคับให้ต้องเปิดเผยต่อฝ่ายจำเลยก่อนการเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ภายหลังผู้พิพากษาได้ส่วนจะได้ส่วนคดีตามสำนวนคดีให้การของพยานในแฟ้มสำนวนคดีเป็นหลัก ส่วนประเทศเยอรมันมีการแยกการดำเนินกระบวนการดำเนินคดีอาญาเป็นชั้นต้น (Vorverfahren) ให้อัยการตรวจสอบหาข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับการกระทำความผิดมาลงโทษ หากข้อเท็จจริงที่ได้มาพอฟังได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความจริง ก็ดำเนินการฟ้องต่อศาลในขั้นกลาง (Zwischenverfahren) ศาลจะต้องทำหน้าที่ได้ส่วนมูลพื้องคดีที่อัยการสั่งให้ฟ้อง ซึ่งศาลอาจมีคำสั่งว่าคดีมีมูลหรือไม่มีมูล ตามหลักฐานที่นำมาสืบ และในชั้นหลัก (Hauptverfahren) จะเป็นกระบวนการการข้าคดีคดีสินคดีสิน

⁷⁵ บุญภิรัตน์ ภัทร์วัฒนาวนนท์. เล่มเดิม. หน้า 37-40.

คดี และตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยนี้ได้กำหนดให้องค์กรต่างๆ ให้เข้ามามีบทบาทในแต่ละขั้นตอน โดยมุ่งหมายให้องค์กรเหล่านี้ช่วยกันค้นหาความจริง เพื่อบรรลุเป้าหมายในการดำเนินคดีอาญา คือการชี้ขาดตัดสิน โดยร่วมมือกันค้นหาความจริง ไม่ว่าจะเป็นคุณหรือโทษแก่ผู้ต้องหาเกิดตาม จากการที่ประเทศไทยร่วมประเทศและประเทศไทยต่างให้ การฟ้องร้องคดีอาญาเป็นการดำเนินคดีโดยรัฐ (public prosecution) พยานหลักฐานถูกนำเสนอ เข้าสู่การพิจารณา โดยถือว่าเป็นพยานหลักฐานสามัญให้ของโจทก์หรือของจำเลย จึงไม่มีการกำหนด หลักเกณฑ์ให้จำเลยต้องยอมรับพยานของโจทก์

จึงมีเพียงกฎหมายประเทศหรือสูตรเมริการท่านนี้ที่กำหนดไว้ชัดเจ้งให้มีกระบวนการ พิจารณาเรียกว่า Pre-trial conference หรือ Pre-trial discovery ซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีกระบวนการ ประชุมพิจารณาในเรื่องพยานหลักฐาน โดยผู้พิพากษาระหว่างคู่ความยอมรับพยานหลักฐานหรือข้อ เห็นใจริงในประเด็นที่ไม่อาจโต้ถียงกัน ส่วนประเทศอังกฤษแม้จะใช้ระบบกฎหมาย Common Law แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีกระบวนการให้คู่ความฝ่ายหนึ่งยอมรับพยานหลักฐานของ อีกฝ่าย สำหรับประเทศไทยร่วมประเทศและประเทศไทยต่างให้ระบบกฎหมาย Civil Law การฟ้องร้องคดี อาญาเป็นการดำเนินคดีโดยรัฐจึงไม่มีความจำเป็นที่จะให้จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์

บทที่ 4

ปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหากรณีจำเลยยอมรับพยานหลักฐาน ของโจทก์ในคดีอาญา

ปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้เพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตรา 173/1 และ 173/2 โดยกำหนดให้มีวันนัดตรวจพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานและมีการให้โจทก์หรือ จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายได้ ซึ่งช่วยลดประเด็นข้อโต้แย้งและทำให้การดำเนินคดี อาญารวดเร็วขึ้น แต่ก็อาจส่งผลกระทบต่อระบบการดำเนินคดีอาญา วัตถุประสงค์ของการดำเนิน คดีอาญา และสิทธิจำเลยตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะได้ศึกษาวิเคราะห์โดยเปรียบเทียบกับกระบวนการ พิจารณาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คำรับสารภาพของจำเลยในคดีอาญา การชี้ สองสถานและคำทำาในคดีแพ่ง ดังต่อไปนี้

4.1 การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย

กฎหมายลักษณะพยานของไทยถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นลักษณะของประเทศที่ใช้ระบบ “ไต่สวน” การดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษาไทยที่เป็นระบบผู้พิพากษาอาชีพที่เรียกว่า (Professional Bureaucrat) อย่างประเทศภาคพื้นยุโรป วิธีพิจารณาคดีของไทยจึงมีลักษณะของระบบ “ไต่สวน” ศาสตราจารย์ประมูล สุวรรณศร ให้ความเห็นว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาของไทยให้อำนาจ ศาลที่จะรับฟังหรือไม่รับฟังพยานหลักฐานได้ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175 บัญญัติว่า ให้ศาลมีอำนาจเรียกจำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการ วินิจฉัยได้ มาตรา 228 บัญญัติว่า ในระหว่างพิจารณาศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม จะสืบเองหรือ ส่งประเด็นก็ได้โดยพลการ และตามมาตรา 235 บัญญัติว่า ระหว่างพิจารณาศาลมีอำนาจตามโจทก์ จำเลยหรือพยานคนใดได้มีเมื่อเห็นสมควร ซึ่งเป็นหลักการแห่งการค้นหาความจริงโดยศาล (Principle of investigation) ของระบบ “ไต่สวน” โดยแท้⁷⁶ และศาสตราจารย์คณิต ณ นคร ได้ยืนยันว่า โดยบทบัญญัติของประมวลกฎหมายและบทบาทขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ของไทย เป็นการดำเนินคดีโดยรัฐเช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยพื้นยุโรป

⁷⁶ ประมูล สุวรรณศร. เล่มเดียว หน้า 7.

การพิจารณาคดีอาญาของไทยจึงเป็นระบบ “ໄຕ่สوان”⁷⁷ แต่ขณะเดียวกันวิวัฒนาการของกฎหมายลักษณะพยานของไทย นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ก็ได้รับอิทธิพลจากการบ门กฎหมาย common law ที่ใช้ระบบกล่าวหา เช่น การกำหนดหน้าที่นำสืบ และภาระการพิสูจน์ การตามค้าน การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดี โดยเฉพาะการพิจารณาคดีอาญาอันนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 บัญญัติว่า ให้การพิจารณาและสืบพยานในศาลทำโดยเปิดเผยแพร่ต่อหน้าจำเลย และศาลต้องอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง จำเลยมีสิทธิจะให้การหรือไม่ให้การอย่างไรก็ได้ ตามมาตรา 173 บัญญัติว่า ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่า มีพยานความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้ศาลตั้งพยานความให้ ตามมาตรา 173 บัญญัติว่า ให้โจทก์มีหน้าที่นำพยานหลักฐานมาสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลย เมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว ก็ให้จำเลยมีสิทธิที่จะนำพยานเข้าสืบหักล้าง ตามมาตรา 232 บัญญัติว่า ห้ามมิให้โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยาน ตามมาตรา 226 บัญญัติว่า พยานหลักฐานซึ่งอ้างเพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ต้องไม่เป็นพยาน หลักฐานที่เกิดจากภารุงใจ มีคำมั่นสัญญา บุ้นเงิน หลอกหลวงหรือโดยมิชอบ ประการอื่น และตามมาตรา 227 บัญญัติว่า โจทก์ต้องนำสืบจนปราศจากความสงสัยว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำการผิดนั้น ถ้าโจทก์ซึ่งสืบพยานมาไม่สืบส่งสัญญาณควรศาลต้องยกฟ้อง ยิ่งกว่านั้นหลักที่ว่าคำพิพากษาศาลสูงผูกมัดศาลล่างให้ต้องปฏิบัติตามเสมออนกัญหมายซึ่งปฏิบัติอยู่ในระบบกฎหมาย common law ในระบบกฎหมาย civil law ไม่ยอมรับนั้น แม้ศาลไทยจะไม่ถือครองคดีอย่างศาลอังกฤษแต่ศาลไทยก็ยังควรพำนัคพิพากษาศาลฎีกานและมักถือตามแม้มีผูกมัดดังกฎหมายก็ตาม วิธีพิจารณาความอาญาไทยจึงมีการพิจารณาคดีและสืบพยานของระบบ “ໄຕ่สوان” และระบบกล่าวหาพสมกัน ในอดีตศาลไทยมีความโน้มเอียงไปทางระบบกล่าวหาอยู่บ้าง แต่ปัจจุบันในการพิจารณาคดีบ้างประเภทในศาลพิเศษได้นำวิธีพิจารณาที่ให้อำนาจศาลคืนให้ความจริงมากขึ้น อันเป็นความโน้มเอียงไปยังระบบ “ໄຕ่สوان” เช่น วิธีพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลภาษีอากร ศาลแรงงาน ศาลล้มละลายกลาง และศาลฎีกานแผนกคดีอาญาของผู้ค้ำประกันแห่งทางการเมือง กล่าวโดยสรุป การดำเนินคดีอาญาของไทยใช้ระบบผสมระหว่างระบบกล่าวหาและระบบ “ໄຕ่สوان” โดยมีแนวโน้มให้ทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริงบนพื้นฐานของการพิจารณาโดยเปิดเผยแพร่ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน⁷⁸

การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 ได้บัญญัติให้คุลพินิจศาลอาญาดำเนินคดีมีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนกำหนดวันนัดสืบพยานก็ได้ โดยแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้า เด็กุ่ความต่างมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีระบุพยานพร้อมขอให้ศาลมีหมายเรียกพยานเอกสาร

⁷⁷ คณิต ณ นคร ง เล่มเดิม. หน้า 1-17.

⁷⁸ ปรัมศักดิ์ ชั้นชวน. เล่มเดิม. หน้า 25-26.

และวัตถุต่างๆ มา ก่อนวันนัดดังกล่าว และตามมาตรา 173/2 “ได้บัญญัติถึงวิธีการดำเนินการเพื่อตรวจพยาน โดยให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาล เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ หลังจากนั้นให้คู่ความแต่ละฝ่ายแคลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อาจอิงคลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นการนำเอกสารกระบวนการพิจารณา Pre-trial conference หรือ Pre-trial discovery ของประเทศสวีเดนเมริการ์ที่ใช้ระบบกฎหมาย common law มาปรับใช้กับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของไทย ซึ่งใช้ระบบกฎหมาย civil law โดยที่ทางปฏิบัติของศาลไทยมักมีความโน้มเอียงไปทางระบบกล่าวหาอยู่บ้าง อีกทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้นำเอาหลักในระบบไตรส่วนและระบบกล่าวหารมาใช้ผสมกันอยู่แล้ว การนำเสนอคดีให้คู่ความฝ่ายหนึ่งยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งมาปรับใช้จึงทำได้ และนักกฎหมายไทยส่วนใหญ่ไม่ถือว่าเป็นสิ่งแปลกปลอมในระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย

4.2 หลักเกณฑ์และกระบวนการยอมรับพยานหลักฐาน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบันมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การค้นหาความจริงเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม จึงมีการบัญญัติเพิ่มเติมกระบวนการให้คู่ความฝ่ายหนึ่งยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งได้โดยมีหลักเกณฑ์และกระบวนการ ดังต่อไปนี้

4.2.1 หลักการและเหตุผลในการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่าย

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 “ได้บัญญัติรับรองสิทธิขึ้นพื้นฐานของจำเลยไว้หลายประการ โดยเฉพาะมาตราที่สำคัญคือ มาตรา 241 ซึ่งบัญญัติว่า

“ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยยื่นมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

ในชั้นสอบสวนผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ชี้คนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

ผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญา y ยื่นมีสิทธิตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาด ไม่ฟ้องแล้ว ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสีย ยอมมีสิทธิขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดี ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ภายหลังที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สอดคล้องกับมาตรา 241 ดังกล่าว โดยมีการให้สิทธิผู้ต้องหาและจำเลยได้รับทราบพร้อมตรวจพยานหลักฐานที่จะใช้เป็นพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือชั้นพิจารณามากขึ้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

มาตรา 173/1 “เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ในคดีที่จำเลยไม่ให้การหรือให้การปฏิเสธ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลอาจกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนกำหนดวันนัดสืบพยานก็ได้ โดยแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบห้านาที

ก่อนวันตรวจพยานหลักฐานตามวาระหนึ่งไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอ เพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นรับไปจากเจ้าพนักงานศาลและถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำจจะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมให้ยื่นต่อศาลก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จด้วย

การยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาตามวาระสองจะกระทำการได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อผู้ร้องขอแสดงเหตุอันสมควรว่าไม่สามารถทราบลิงพยานหลักฐานนั้นเป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือเพื่อให้โอกาสแก่จำเลย ในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่

ถ้าพยานเอกสารหรือพยานวัตถุโดยอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอกให้คู่ความที่ประสงค์จะอ้างอิงขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานเอกสารหรือพยานวัตถุดังกล่าวมาจากผู้ครอบครองโดยยื่นคำขอต่อศาลพร้อมกับการยื่นบัญชีระบุพยานเพื่อให้ได้พยานเอกสารหรือพยานวัตถุนั้นมา ก่อนวันตรวจพยานหลักฐานหรือวันที่ศาลกำหนด”

มาตรา 173/2 “ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบเว้นแต่ศาลมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้นเองหรือพยานหลักฐานนั้นเป็นบันทึกคำให้การของพยาน หลังจากนั้นให้คู่ความแต่ละฝ่ายแต่งแบบทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ศาลอุดมความคุ้มครองความถูกต้องของพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง เสร็จแล้วให้ศาลมีคำสั่งต่อไป

กำหนดด่วนสืบพยาน และแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ในกรณีที่โจทก์ไม่มาศาล ในวันตรวจพยานหลักฐานให้นำบทบัญญัติตามตรา 166 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เมื่อศาลมีเห็นสมควรหรือคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดร้องขอ ศาลจะมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับประเด็นสำคัญในคดีไว้ล่วงหน้า ก่อนถึงกำหนดด่วนนัดสืบพยานก็ได้⁷⁹

กระบวนการพิจารณาให้มีการตรวจพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 และ 173/2 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การค้นหาความจริงเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และส่งเสริมให้คู่ความเปิดเผยพยานหลักฐานและยอมรับข้อเท็จจริงมากขึ้น กล่าวก็อเมื่อคู่ความแต่ละฝ่ายได้ทราบถึงพยานหลักฐานของอีกฝ่ายล่วงหน้า ก็จะมีเวลาเพียงพอที่จะตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานนั้น อันเป็นการลดการรู้โงมทางพยานหลักฐานและช่วยให้การค้นหาเพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานอีกฝ่ายหนึ่งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และนอกจากนี้จะทำให้เห็นความชัดแจ้งถึงข้อที่โจทก์ประสงค์จะให้ลงโทษและจำเลยจะได้ไม่หลงต่อสู้ รวมทั้งการยอมรับในความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงของอีกฝ่าย ซึ่งจะช่วยลดประเด็นข้อโต้แย้งและระยะเวลาในการพิจารณาคดี⁸⁰

4.2.2 หลักเกณฑ์การยอมรับพยานหลักฐาน

การยอมรับพยานหลักฐานเกิดขึ้นในขั้นตอนการตรวจพยานหลักฐาน กล่าวก็อเมื่อโจทก์ยื่นคำฟ้องแล้วศาลจะส่งสำเนาคำฟ้องให้จำเลย จากนั้นจะสอบถามจำเลยว่ามีหมายความหรือไม่หากไม่มีศาลมจะจัดข้อเรื่องทนายความให้แก่จำเลย เสร็จแล้วจะกำหนดด่วนนัดพร้อมเพื่อสอบถามคำให้การ ตรวจพยานหลักฐาน และกำหนดด่วนนัดพิจารณาต่อไป โดยวันนัดพร้อมดังกล่าว มีขั้นตอนที่คู่ความต้องปฏิบัติตั้งนี้

1) คู่ความต้องส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่อยู่ในความครอบครองของตนเอง ต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายตรวจสอบ ยกเว้นศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องมาจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้นเอง หรือพยานหลักฐานนั้นเป็นบันทึกคำให้การของพยานบุคคลในชั้นสอบสวน

2) คู่ความแต่ละฝ่ายต้องแจ้งลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐาน

⁷⁹ แก้ไขเพิ่มเติมโดย มาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ.2547

⁸⁰ สวัสดิการสำนักประธานศาลฎีกา. เล่มเดิม. หน้า 132.

3) ศาลต้องสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องของพยานหลักฐานที่อ้างอิงกับประเด็นแห่งคดี ความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิง และการยอมรับความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง

4) ศาลอาจมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับประเด็นสำคัญในคดีไว้ล่วงหน้าก่อนถึงกำหนดวันนัดสืบพยานก็ได้⁸¹

ทางปฏิบัติการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่าย จะเรียกว่า “การรับข้อเท็จจริง” โดยศาลจะสอบถามคู่ความแต่ละฝ่ายถึงการยอมรับความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานอีกฝ่าย เช่น ผู้ตรวจคนและจับกุม แพทย์ผู้ตรวจชันสูตร ผู้ตรวจพิสูจน์พยานหลักฐาน พยานผู้ชำนาญการ พิเศษ พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานผู้จัดทำหรือรับรองเอกสาร เป็นต้น จากนั้นศาลจะจดบันทึกคำแฉลงยอมรับข้อเท็จจริงไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา ตัวอย่างเช่น “...คู่ความแฉลงรับข้อเท็จจริงร่วมกันว่า นายแพทย์นิติเวช รักษยาดี และนายแพทย์เวชรักษ์ บำรุงรักษยา พยานโจทก์อันดับที่ 4 และพยานจำเลยอันดับที่ 5 เป็นผู้ตรวจรักษายาผู้เสียหายและจำเลย ได้ทำการรายงานผลการตรวจชันสูตรนาดแพลงของแพทย์และรายงานผลการตรวจรักษายาดแพลง ตามเอกสารหมาย จ.1 และ ล.1 จริง โจทก์จำเลยไม่ติดใจสืบพยานดังกล่าว...”⁸²

4.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับพยานหลักฐาน

ในทางดำเนินคดีกฎหมายไทยความเห็นว่าคดีอาญาคู่ความสามารถยอมรับพยานหลักฐานอีกฝ่ายได้ โดยถือว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่ต้องสืบเนื่องจากเป็นข้อเท็จจริงซึ่งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้ว แต่ทางปฏิบัติขั้นพิจารณาไม่เคยปรากฏข้อเท็จจริงว่าคู่ความได้ยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายแต่อย่างใด ครั้นเมื่อการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้มีการยอมรับพยานหลักฐานได้คู่ความจึงเริ่มยอมรับพยานหลักฐานอีกฝ่ายซึ่งมีแนวความเห็นของนักกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับการยอมรับพยานหลักฐาน ดังนี้

4.2.3.1 แนวความเห็นของนักกฎหมาย

ก่อนที่จะมีการเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ.2547 กำหนดให้ศาลสอบถามคู่ความฝ่ายหนึ่งถึงยอมรับพยานหลักฐานหรือยอมข้อเท็จจริงของอีกฝ่ายนั้น เคยมีแนวคิดของนักกฎหมายไทยว่า ในการดำเนินคดีอาญาสามารถยอมรับข้อเท็จจริงได้

⁸¹ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2549). คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. หน้า 499.

⁸² ศาลอาญา. (2549). คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ. หน้า 12, 81.

โดยก็อว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่ต้องนำเสนอ เพราะเป็นข้อเท็จจริงซึ่งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้ว โดยนำหลักของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 มาใช้ ด้วยเหตุผลว่าในคดีอาญา ฝ่ายใดอ้างว่าผิดหรือบุกรุกซึ่งมีหน้าที่นำเสนอข้อเท็จจริงต่างๆ ให้เห็นชัดให้ได้ เพียงแต่ในคดีอาญา โจทก์เป็นฝ่ายสืบพยานก่อนเสมอ สำหรับข้อเท็จจริงที่คู่ความในคดีอาญาไม่ต้องนำเสนอ ก็อ

- 1) ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่รู้กันอยู่ทั่วไป
- 2) ข้อเท็จจริงซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้
- 3) ข้อเท็จจริงซึ่งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้ว
- 4) ข้อสันนิษฐานที่เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายนั้น
- 5) ข้อเท็จจริงที่ศาลตรวจเห็นเอง⁸³

โดยข้อเท็จจริงซึ่งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้วไม่ต้องนำเสนอ ในการนี้ ไม่ต้องนำเสนอ นั้น ในคดีอาญา มี หลักว่า โจทก์ต้องสืบข้อเท็จจริงต่างๆ ให้เห็นว่า จำเลยกระทำการความผิดจริง ถ้าข้อเท็จจริง ไม่ชัดแจ้ง ซึ่งอาจทำให้เกิดความสงสัยความสามารถของปล่อยจำเลยได้ แต่ก็มีข้อเท็จจริงบางอย่างที่ไม่เกี่ยว ประเด็น โดยตรงว่า จำเลยกระทำการความผิดตามที่ฟ้องหรือไม่ อาจเป็นข้อเท็จจริงอื่นที่ห่างออกไปซึ่งยัง พอกที่จะสัมพันธ์กับประเด็น โดยตรงของคดีอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ใช่ในเห็นว่า ข้อเท็จจริงนั้น จำเลยได้ กระทำการความผิด ข้อเท็จจริงในประเภทนี้ ทางอาญาจึงอาจมีการยอมรับกัน ได้ เมื่อรับกันในข้อนี้ แล้ว โจทก์ก็ไม่จำต้องสืบข้อเท็จจริงที่รับกันนั้น เป็นการย่นระยะเวลาการสืบพยานให้สั้นลง ประการ หนึ่ง ดังนั้น คำรับในข้อเท็จจริงที่คู่ความยอมรับกันในที่นี้จึงเป็นข้อเท็จจริงอื่นๆ ซึ่ง ไม่เกี่ยวกับที่จะ ชี้ให้เห็นว่า จำเลยเป็นผู้กระทำการผิดเท่านั้น เมื่อคู่ความรับข้อเท็จจริงกันแล้ว คู่ความ ไม่ต้องนำเสนอ ได้ เช่น ในตรวจภาคแพลงของแพทย์ ที่แพทย์ได้ตรวจภาคแพลงผู้เสียหายว่า มีบาดแผลอันใดบ้าง เพียงแต่ ภาคแพลงของผู้เสียหายมีอยู่จริงอย่างใดเท่านั้น เมื่อคู่ความยอมรับกันย่อมเป็นข้อเท็จจริงที่ โจทก์ไม่ ต้องนำเสนอ ข้าสืบข้อเท็จจริงนั้น ได้ ทั้งนี้ เพราะภาคแพลงผู้เสียหายมีอยู่อย่างใดบ้าง ไม่ใช่ประเด็นซึ่ง ให้เห็นว่า จำเลยเป็นผู้กระทำการผิดนั้น จึงเป็นข้อเท็จจริงที่คู่ความยอมรับตามความจริง ได้ อย่าง ไรก็ตาม ในปัญหาข้อนี้ หากมีข้อเท็จจริงในรายงานชันสูตรภาคแพลงชี้ให้เห็นว่า จำเลยเป็นผู้กระทำ ความผิด เช่นนี้ จำเลยจะยอมรับในข้อเท็จจริงตามใบชันสูตรภาคแพลงไม่ได้ หรือแม้จะยอมรับ โจทก์ที่ต้องนำเสนอ ก็จะกับข้อเท็จจริงดังกล่าว เพราะมีประเด็นข้อเท็จจริงที่จะชี้ให้เห็นว่า จำเลย กระทำการผิดอยู่ หากโจทก์ไม่สืบก็จะทำให้น้ำหนักคำพยานอื่นน้อยไม่พอ พังลง โทษ จำเลย⁸⁴

แต่ก็มีนักกฎหมาย โต้แย้งคัดค้านว่า เมื่อจำเลยเป็นประชานในคดีจึงมีสิทธิใน ทางอยู่เฉย กล่าวคือ จำเลยมีสิทธิจะ ไม่ให้การ การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยเป็นการดำเนิน

⁸³ จิตติ เจริญน้ำ. (2538). พยานในคดีอาญา. หน้า 28-29.

⁸⁴ แหล่งเดิม. หน้า 39-41.

คดีโคลรัส และหลักเกณฑ์สำคัญประการหนึ่งในวิธีพิจารณาความอาญาคือ “หลักยกประトイชน์แห่งความสงบสันติ” ซึ่งหมายความว่า ในการดำเนินคดีอาญาจำเลยไม่ต้องพิสูจน์โดยในเรื่องที่ตนถูกกล่าวหา เมื่อจำเลยไม่ให้การหรือให้การปฏิเสธ กรณีก็ตกเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องพิสูจน์เรื่องที่จำเลยถูกกล่าวหาจนสิ้นสงสัย ขณะนี้ โดยนัยแห่งสิทธิในทางอยู่เฉยและหลักคำนิ่นคดีอาญาโคลรัส ตลอดจนหลักยกประトイชน์แห่งความสงบสันติ กระบวนการตรวจพยานหลักฐานและให้ข้อมูลพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงของพยานคู่ความอีกฝ่ายที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมเข้ามาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเมื่อปี 2547 จึงเป็นกระบวนการที่เปลกปลอกไม่อาจนำมาใช้ในคดีอาญาได้ เพราะเป็นกระบวนการที่ไม่อาจถือได้ว่า “เป็นธรรม” ตามมาตรา 241 วรรคหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540⁸⁵

จากการศึกษาพบว่า นักกฎหมายไทยส่วนใหญ่จะไม่โต้แย้งในการนำเสนอความคิดเห็นดังนี้วันนัดตรวจพยานหลักฐานและให้คู่ความฝ่ายหนึ่งยอมรับพยานหลักฐานหรือยอมรับข้อเท็จจริงของอีกฝ่ายมาใช้บังคับ โดยทางตัวราก็จะขอ匕ษายกเว้นการยอมรับพยานหลักฐานเพียงขั้นตอนปฏิบัติว่ามีขั้นตอนกระบวนการและหน้าที่ที่คู่ความแต่ละฝ่ายต้องทำอย่างไรบ้าง แต่สิ่งที่สำคัญคือผลของพยานหลักฐานที่ได้ยอมรับพยานหลักฐานมืออย่างไร ศาลจะนำมารับฟังได้ยังไรมีนักกฎหมายให้ความเห็นไว้ อ่อน弱 ใจความแน่วความคิดที่ว่าพยานหลักฐานที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยอมรับแล้ว ถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่ถูกนำเสนอเข้าสู่สำนวนศาลโดยชอบน่าจะเป็นที่ยุติ และผู้เป็นพยานเห็นด้วยกับแนวความคิดที่ว่าหากจำเลยจะยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ พยานหลักฐานดังกล่าวจะต้องไม่ชี้ให้เห็น โดยตรงว่าจำเลยกระทำการผิดตามฟ้องหรือไม่ เพราะเป็นภาระหน้าที่ของโจทก์ผู้กล่าวหาที่จะต้องนำพยานหลักฐานดังกล่าวเข้าสืบพิสูจน์ความจริงจนสิ้นความสงบสันติให้ปรากฏข้อเท็จจริงอย่างถ่องแท้ ตาม “หลักการตรวจสอบ”

4.2.3.2 แนวคิดพิพากษาคดีอาญา

จากอุดมคติจงลึงปัจจุบันศาลมีแนวคิดพิพากษาคดีอาญาที่นิยมกันข้อเท็จจริงที่รู้กันอยู่ทั่วไป และข้อเท็จจริงที่คู่ความยอมรับแล้ว ดังนี้

1) คำพิพากษาคดีอาญาที่ 436/2509 (ประชุมใหญ่) เผพาะเรื่องนัดหางยา เช่น เรื่องนัดหางยาของกลางคดีนี้เป็นเรื่อที่รู้กันอยู่ทั่วไปว่าเป็นเรื่อเล็กๆ ไม่ใหญ่โตขนาดหนึ่งใช่ว่ารับส่งในแม่น้ำลำคลองโดยข้อเท็จจริงไม่มีทางจะฟังว่าเป็นเรื่อมีระหว่างบรรทุกเกิน 250 ตัน ได้เลย ขณะนี้ เมื่อข้อเท็จจริงเป็นที่รับรู้กันอยู่ทั่วไปดังกล่าว ถึงแม้โจทก์จะมีได้บรรยายฟ้องว่ามีระหว่าง

⁸⁵ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 535.

บรรทุกเท่าได้ ศาลย่อมรับฟังข้อเท็จจริงได้ว่าเรื่องดังกล่าวพิรุณคดีของกลางคดีนี้ มีระหว่างบรรทุกไม่เกิน 250 ตัน เมื่อจำเลยนำใบใช้ในการขนของที่ยังไม่ได้เสียภาษี จึงต้องวินิจฉัยตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 มาตรา 32⁸⁶

2) คำพิพากษากฎิกาที่ 3597/2543 ข้อเท็จจริงที่ได้จากการที่จำเลยตอบคำถาม ค้านของโจทก์ถือไม่ได้ว่าโจทก์นำสีบถึงข้อเท็จจริงดังกล่าว เพราะในการพิจารณาคดีอาญาโจทก์มีหน้าที่นำสีบให้ฟัง ได้ว่าจำเลยกระทำการผิด⁸⁷

3) คำพิพากษากฎิกาที่ 3674/2532 ความผิดฐานขับรถจักรยานยนต์โดยไม่มีใบอนุญาต คงได้ความจากคำเบิกความของจำเลยที่ 2 ตอบคำถามค้านของโจทก์เท่านั้นว่า จำเลยที่ 2 ไม่เคยได้รับใบอนุญาตให้ขับขี่รถจักรยานยนต์ ถือไม่ได้ว่าโจทก์นำสีบถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวซึ่งลงโทษจำเลยที่ 2 ไม่ได้⁸⁸

4) คำพิพากษากฎิกาที่ 3040/2535 เมื่อจำเลยแคลงรับข้อเท็จจริงไว้ตามรายงานกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้นว่า จำเลยเป็นบุคคลคนเดียวกับจำเลยในคดีหมายเลขแดงที่ 280/2531 ของศาลชั้นต้น และเคยต้องโทษในคดีดังกล่าวตามฟ้องชิง ถือได้ว่าจำเลยยอมรับข้อเท็จจริงที่โจทก์บรรยายฟ้องว่าจำเลยเคยต้องโทษแต่ศาลอุ槎รกรรมไทยไว้ ศาลจึงน包围ไทยจำคุกของจำเลยที่รอการลงโทษไว้เข้ากับโทษของจำเลยในคดีนี้ได้ โดยโจทก์ไม่จำต้องนำพยานหลักฐานเข้าสีบถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวอีก⁸⁹

5) คำพิพากษากฎิกาที่ 651/2549 การพิจารณาและสืบพยานในศาลไม่ว่าชั้นสืบพยานโจทก์ พยานโจทก์ร่วม หรือพยานจำเลย จำต้องทำโดยเปิดเผยต้องหน้าจำเลย เว้นแต่เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรจะอนุญาตให้จำเลยไม่มาฟังการพิจารณาและการสืบพยานนั้นได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง และมาตรา 172 ทวี คดีนี้ในวันนัดสืบพยานโจทก์และพยานโจทก์ร่วม จำเลยที่ 2 ในฐานะผู้แทนจำเลยที่ 1 และในฐานะส่วนตัวไม่มาศาล และทนายจำเลยทั้งสองขอเลื่อนคดีแล้ว ศาลชั้นต้นก็ไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่งลับหลังจำเลยทั้งสอง ได้ออกต่อไป การที่ศาลชั้นต้นดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปโดยให้ทนายจำเลยทั้งสองแคลงรับข้อเท็จจริง โจทก์แคลงหมดพยานและโจทก์ร่วมแคลงไม่ติดใจสืบพยานจึงเป็นการไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง ที่ศาลชั้นต้นพิพากษางลงโทษจำเลยทั้งสองจึงไม่ชอบ และมีผลให้ศาลอุทธรณ์ไม่มีอำนาจพิจารณา

⁸⁶ เนคบันฑิตยสภา. (2509). คำพิพากษากฎิกา ตอนที่ 4 หน้า 2084 - 2086.

⁸⁷ เนคบันฑิตยสภา. (2543). คำพิพากษากฎิกา ตอนที่ 5 หน้า 1089 - 1097.

⁸⁸ สำนักงานส่งเสริมงานคุลหาการ กระทรวงยุติธรรม. (2532). คำพิพากษาศาลฎีกา เล่มที่ 8 หน้า 167 - 170.

⁸⁹ สำนักงานส่งเสริมงานคุลหาการ กระทรวงยุติธรรม. (2535). คำพิพากษาศาลฎีกา เล่มที่ 9 หน้า 163 - 164.

พิพากษากดินีได้ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้คุ่ความไม่ถูกขึ้นมา ศาลฎีกานี้มีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้เองตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 195 วรรคสอง ประกอบ มาตรา 225⁹⁰

ศาลฎีกามีคำพิพากษาของหลักมาโดยตลอดว่า การพิจารณาคดีอาญา โจทก์มีหน้าที่นำสืบให้ฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิดจริงตามฟ้อง และข้อเท็จจริงที่ได้จากการสอบสวน โจทก์ ตามคำันจะนำมาฟังลงโทษจำเลยไม่ได้ เพราะถือไม่ได้ว่าโจทก์นำสืบถึงข้อเท็จจริงดังกล่าว ซึ่งข้อเท็จจริงเหล่านี้เป็นข้อเท็จจริงที่ชี้ให้เห็นว่าจำเลยกระทำความผิดหรือบริสุทธิ์โดยตรงนั้นเอง ด่วนข้อเท็จจริงที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นโดยตรง เช่นว่าจำเลยเป็นบุคคลคนเดียวกับจำเลยในคดีที่โจทก์ ขอให้บวกรหัสที่ต่อการลงโทษไว้ตามฟ้องจริงหรือไม่ จำเลยสามารถยอมรับข้อเท็จจริงได้ตาม คำพิพากษากฎาที่ 3040/2535 ซึ่งมีผลให้โจทก์ไม่ต้องนำสืบพิสูจน์ประเด็นดังกล่าวนี้อีก

4.3 วิเคราะห์ปัญหารณิจจำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ในคดีอาญา

เมื่อจำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ในคดีอาญาส่างผลให้มีการสืบพยานเฉพาะที่ จำเป็นและมีน้ำหนักต่อรูปคดี แต่ก็อาจทราบต่อหลักการตรวจสอบในการดำเนินคดีอาญาและ ลิททิชของจำเลยที่กฎหมายคุ้มครองไว้ ซึ่งจะได้ศึกษาวิเคราะห์โดยเปรียบเทียบกับกระบวนการพิจารณา ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กำรรับสารภาพของจำเลยในคดีอาญา การชี้สองสถาน และคำทำใบคดีแพ่ง ดังต่อไปนี้

4.3.1 ประโยชน์ของการให้จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์

การพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาล มีข้อบกพร่องที่สำคัญประการหนึ่งคือล่าช้า แต่เมื่อมีหลักเกณฑ์ให้ยอมรับพยานหลักฐานได้ จึงทำให้ไม่จำต้องสืบพยานหลักฐานที่คุ่ความอีกฝ่ายยอมรับแล้วอีกด่อไป ส่งผลให้พยานที่ถูกนำเข้าสืบเป็นพยานที่จำเป็นและมีน้ำหนักต่อรูปคดี และเคยมีสถิติของศาลจังหวัดนนทบุรีที่มีการยอมรับพยานหลักฐานหรือยอมรับข้อเท็จจริง จำนวนหลายเรื่อง โดยคดีที่นั่นพิจารณาโดยผู้พิพากษางานเดียวกับปี 2546 สืบพยานได้ 2,522

⁹⁰ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2549). คำพิพากษาศาลฎีกา เล่มที่ 3 หน้า 27- 31.

ปาก และสามารถประชุมคดีรับข้อเท็จจริงได้ 772 ปาก รวม 3,294 ปาก⁹¹ การที่คู่ความยอมรับพยานหลักฐานถึง 772 ปาก ดังกล่าว เป็นการประหัยเวลา ค่าใช้จ่าย ช่วยให้คดีรวดเร็วอย่างมาก

ก่อนจะมีการแก้ไขกฎหมายให้ยอมรับพยานหลักฐานกันได้ ศาลจะเคยชินกับการปฏิบัติแบบเดิมที่จะไม่ก้าวถ่วงเข้าไปในรูปคดีหรือแนวทางการดำเนินคดีของคู่ความ จึงมักไม่สอนถามข้อเท็จจริงจากคู่ความมากนัก แต่จะปล่อยให้คู่ความสืบพยานกันไปเรื่อยๆ สาเหตุประการหนึ่งที่ศาลปฏิบัติเช่นนั้นก็อาจเกิดจากความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการวางแผนตัวเป็นกลาง ใน การพิจารณาคดีกับการมีบทบาทในการบริหารจัดการคดีอันนับว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญ เมื่อมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ.2547 โดยเพิ่มเติมมาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 ให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนเริ่มทำการสืบพยานในคดีอาญา โดยวันตรวจพยานหลักฐานคู่ความต้องแต่งตั้งแนวทางการนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาล เพื่อจะได้ตรวจสอบความจำเป็นในการสืบพยานหลักฐาน ทำให้ศาลเองสามารถกำหนดวันนัดและใช้เวลาในการสืบพยานได้อย่างเหมาะสม การที่กฎหมายกำหนดให้คู่ความฝ่ายหนึ่งยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายได้ไว้ชัดเจน จึงช่วยลดความกังวลเกี่ยวกับความเป็นธรรมและความเสี่ยงต่อการไม่ชอบด้วยกฎหมาย ปัจจุบันศาลจึงริมให้คู่ความฝ่ายหนึ่งยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายแทนการสืบพยาน ดำเนินรับพยานหลักฐานของโจทก์ที่จำเลยยอมรับนั้น หากเป็นพยานบุคคลส่วนมากจะเป็นพยานที่พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบถามโดยบันทึกคำให้การไว้เป็นหลักฐาน ในวันตรวจพยานหลักฐานฝ่ายจำเลยจะรับรู้ถึงความสำคัญของพยานปากดังกล่าว เมื่อเห็นว่าไม่มีผลต่อรูปคดีของตนก็อาจยอมรับพยานหลักฐานหรือยอมรับข้อเท็จจริง ส่วนที่เป็นพยานเอกสาร เช่นรายงานผลการตรวจพิสูจน์ยาเสพติด ก็เป็นพยานเอกสารที่จัดทำขึ้น โดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ มีน้ำหนักรับฟังในตัวเอง แม้จะนำเจ้าหน้าที่ดังกล่าวมาบิกความส่วนใหญ่ก็จะเบิกความรับรองตามเอกสาร จำเลยจึงยอมรับพยานหลักฐานทั้งพยานบุคคลและพยานเอกสารดังกล่าวของโจทก์ได้

การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ได้ ส่งผลดีในการตัดพยานที่ฟุ่มเฟือยออกไปเสีย ทำให้วันนัดพิจารณาคดีมีความเหมาะสม และการสืบพยานเป็นไปอย่างกระชับ ข้อสำคัญพยานหลักฐานที่มีการยอมรับได้ถูกนำเสนอสู่สำนวนศาลโดยชอบ หากศาลไม่มีความสงสัยเป็นอย่างอื่นก็สามารถรับฟังเป็นข้อเท็จจริงเบื้องต้นได้ และยังรับฟังเพื่อประกอบพยานอื่นให้มีน้ำหนักมากขึ้น โดยไม่ถือว่าศาลรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวน

⁹¹ นายวีระพงษ์ สุค้างศ. (2547, พฤษภาคม). “การบริหารจัดการคดีต่อเนื่องแบบศูนย์รวมวันนัดเป็นระบบที่ศาลยุติธรรมควรดำเนินการต่อไปหรือไม่.” เอกสารของศาลอาญา. หน้า 7.

4.3.2 ผลกระทบที่เกิดจากการให้จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์

การที่จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ก่อให้เกิดประโยชน์ในการตัดพยานที่ฟุ่มเฟือยกอกไปเสีย ทำให้วันนัดพิจารณาคดีมีความเหมาะสม และการสืบพยานเป็นไปอย่างกระชับ ประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย ช่วยให้คดีรวดเร็วขึ้นเป็นอย่างมาก แต่อีกด้านหนึ่งก็อาจส่งผลกระทบหลายประการ

4.3.2.1 ผลกระทบต่อระบบการดำเนินคดีอาญา

การพิจารณาคดีอาญาจำเลยในฐานะประชานแห่งคดีบ่มีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และเป็นหน้าที่โจทก์ในการพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ดังนี้ การนัดตรวจพยานหลักฐานและให้จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ เพื่อโจทก์จะไม่นำพยานดังกล่าวเข้าสืบแสดงต่อศาล อาจเป็นการทำลายสิทธิเสรีภาพของจำเลย กล่าวคือ อาจจะถูกกล่าวหาว่าเป็นการบังคับให้จำเลยยอมรับพยานของโจทก์ แทนที่โจทก์จะต้องนำเข้าสืบโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยเพื่อจำเลยจะได้มีโอกาสซักค้านทำลายนำหนักพยานดังกล่าว เป็นการเน้นที่วิธีการในชั้นพิจารณามากกว่าการร่วมกันค้นหาความจริง ทั้งๆ ที่หัวใจของคดีอาญา คือ การตรวจสอบหรือค้นหาความจริง

4.3.2.2 ผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญา

วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญา เป็นการเน้นการแสวงหาความจริง บนหลักการตรวจสอบ การเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ อาจเป็นการนำ “หลักความตกลง” ของการดำเนินคดีเพิ่มมาบังคับซึ่งขัดกับ “หลักการตรวจสอบ” ของการดำเนินคดีอาญา

4.3.2.3 ผลกระทบต่อสิทธิจำเลยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ส่วนที่ 4 ว่าด้วยสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ตามมาตรา 40 ได้บัญญัติถึงสิทธิของจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไว้ว่า

1) จำเลยมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง

2) จำเลยสิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันที่พื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ

การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

3) จำเลยยื่นมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

4) จำเลยมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้อัยคำเป็นปฎิปักษ์ต่อตนเอง

5) จำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้องรวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 รับรองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาฯ จำเลยมีสิทธิไม่ให้อัยคำเป็นปฎิปักษ์ต่อตนเอง สองคล้องกันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมวลมนุษย์ (fundamental to human liberty) ดังนี้ การที่ศาลให้จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ อาจถือว่าเป็นการแสดงไฟประภายาณหลักฐานจากตัวจำเลยจากกระบวนการคดีที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

เกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการให้จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ดังกล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าหากองค์กรในกระบวนการยุติธรรมและคู่ความเองต่างเข้าใจบทบาทหน้าที่ตนโดยทำหน้าที่ร่วมกันค้นหาความจริงแล้ว ระบบการดำเนินคดีอาญาและวัตถุประสงค์ของ การดำเนินคดีอาญา อีกทั้งสิทธิเสรีภาพของจำเลยย่อมไม่ได้รับการกระทบ แต่อย่างใด กล่าวคือ ศาลจะเป็นผู้ควบคุมให้คู่ความยอมรับพยานเอง จึงเป็นหลักประกันเบื้องต้นว่า ศาลได้ใช้ คุลพินิจตรวจสอบแล้วว่าพยานนั้นๆ ไม่ใช่พยานโดยตรงที่มีนาฬนกซึ่งให้เห็นว่าจำเลยได้กระทำ ความผิดหรือบริสุทธิ์ ทึ้งจำเลยเองก็มีอิสระที่จะสมัครใจยอมรับพยานหลักฐานหรือยอมรับข้อเท็จ จริงของพยานโจทก์หรือไม่ ดังนั้น จะถือว่าเป็นการบังคับให้จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์แทนที่โจทก์จะนำเข้าสืบโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยและจำเลยก็คงไม่ได้ที่สำคัญ “หลักการตรวจสอบ” ยังคงได้รับการรับรองอยู่ เพราะผลเกิดขึ้นจากที่จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ก็คือ โจทก์ไม่จำต้องสืบพยานหลักฐานนั้นและถือว่าพยานหลักฐานโจทก์ที่จำเลยยอมรับได้ถูกนำเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลตามกฎหมาย โดยเป็นพยานหลักฐานในสำนวนศาลแล้ว แต่กฎหมายมิได้บังคับให้ศาลเชื่อพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงที่จำเลยยื่นรับดังกล่าวเหมือนอย่าง การดำเนินคดีแพ่งตามหลักความตกลง โดยหากว่าศาลยังมีความสงสัยในพยานหลักฐานโจทก์ที่จำเลยยอมรับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 ก็ให้อำนาจโดยพลการที่จะ

สืบพยานนั้นเพิ่มเติมก็ได้ การที่ศาลจะรับฟังว่าพยานหลักฐาน โจทก์มีน้ำหนักเพียงใด หากใช่เกิดจากเหตุผลที่จำเลยได้ยอมรับแล้ว หรือ เพราะ โจทก์กับจำเลยได้ตกลงรับกันตามหลักความตกลงในการค้านิคดีเพ่งไม่ แต่เป็นเรื่องที่ศาลจะต้องใช้คุลpinิจในการชี้น้ำหนักจากความน่าเชื่อถือที่ตัวพยานหลักฐานนั้นๆ เอง

4.3.3 แนวโน้มที่โจทก์หรือจำเลยจะยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่าย

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้แบ่งแยกพยานหลักฐานออกเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ และพยานผู้เชี่ยวชาญ โดยโจทก์หรือจำเลยมีแนวโน้มที่จะยอมรับฟังพยานหลักฐานของอีกฝ่าย ดังนี้

4.3.3.1 แนวโน้มในการยอมรับพยานบุคคล

พยานบุคคลเป็นพยานหลักฐานสำคัญอย่างยิ่งในการที่ศาลจะชั่งน้ำหนักรับฟังว่าจำเลยผิดหรือบริสุทธิ์ โจทก์จำเลยจึงนำพยานบุคคลฝ่ายตนเองมาเบิกความต่อหน้าศาล เพื่อให้ศาลจะดูบันทึกคำให้การ ไว้ในสำนวนเสนอ กรณีโจทก์เป็นพนักงานอัยการก็จะนำพยานบุคคลที่พนักงานสอบสวนเรียกมาสอบปากคำเป็นหลักฐานไว้ในสำนวนการสอบสวน ซึ่งจะมีพยานบุคคลปากหลักๆ คือ ผู้เสียหาย ประจำยศพยานผู้เห็นเหตุการณ์ พยานแวดล้อมกรณี เจ้าพนักตำรวจนายผู้จับกุม มาเบิกความต่อหน้าศาล และถือได้ว่าผู้เสียหาย ประจำยศพยาน พยานแวดล้อมกรณี ใกล้ชิด เป็นพยานบุคคลที่จะชี้พิสูจน์ให้เห็นว่าจำเลยกระทำการผิดหรือบริสุทธิ์โดยตรงจึงไม่มีแนวโน้มที่จำเลยจะยอมรับพยานบุคคลดังกล่าวนี้ได้ ส่วนพยานบุคคลที่เป็นเจ้าพนักตำรวจนายผู้จับกุมนั้น หากว่าได้จับกุมจำเลยและกระทำการผิดซึ่งหน้าก็อาจรับฟังสนับสนุนให้เห็นว่าจำเลยกระทำการผิดจึงไม่มีแนวโน้มที่จำเลยจะยอมรับเช่นกัน แต่หากว่าเป็นเจ้าพนักตำรวจนายผู้จับกุมตามหมายจับยื่อมจะไม่มีผลต่อรูปคดีเนื่องจากกฎหมายบัญญัติห้ามน้ำดำรับสารภาพในชั้นจับกุมมารับฟังเป็นพยานหลักฐาน จึงมีแนวโน้มที่จำเลยจะยอมรับพยาน โจทก์ปากเจ้าพนักตำรวจนายผู้จับกุมตามหมายจับแทนทุกคดี แต่พยานบุคคลของจำเลยนั้นกรณีโจทก์เป็นพนักงานอัยการแทนจะไม่เคยยอมรับพยานบุคคลของจำเลย ส่วนหนึ่งอาจจะเพราะจำเลยไม่ได้พำนัชบุคคลไปให้ปากคำต่อพนักงานสอบสวนแต่แรก หรือจำเลยพาไปให้ปากคำแล้วแต่พนักงานสอบสวนไม่ได้สอบปากคำไว้ในสำนวนการสอบสวน กรณีจึงไม่รู้ว่าพยานบุคคลของจำเลยรู้เห็นข้อเท็จจริงอย่างไรบ้างและมีความสำคัญต่อรูปคดีหรือไม่

4.3.3.2 แนวโน้มในการยอมรับพยานเอกสาร

พยานเอกสาร หมายถึง ข้อความใดๆ ในเอกสารที่มีการอ้างอิงเป็นพยาน โดยอาศัยการสื่อความหมายของข้อความนั้นพิสูจน์ความจริง ทางปฏิบัติคือความจะอ้างพยานเอกสาร เข้าสู่สำนวนศาลกึ่ดวิธีการสืบพยานบุคคลแล้วอ้างพยานเอกสารประกอบ ดังนี้ เมื่อมีการยอมรับพยานบุคคลปากได้ก็มักจะมีการยอมรับพยานเอกสารที่เกี่ยวของกับพยานบุคคลปากดังกล่าวไปพร้อมด้วย เช่น หากจำเลยยอมรับพยาน โจทก์ปากเจ้าพนักตำรวจนักผู้จับกุมตามหมายจับ จำเลยก็จะยอมรับพยานเอกสารที่เป็นบันทึกการจับกุมและบันทึกคำให้การพยานชี้นักสอบสวนของเจ้าพนักตำรวจนักผู้จับกุมด้วย

4.3.3.3 แนวโน้มในการยอมรับพยานวัตถุ

พยานวัตถุคือ สิ่งของใดๆ ที่คู่ความอ้างอิงให้ศาลมารวจคุณเพื่อประโยชน์แก่คดีของตน ถือว่าพยานวัตถุมีความสำคัญมากในคดีอาญา เพราะเป็นพยานที่ดีที่สุดในการพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงบางประเด็นได้เกิดขึ้น เช่น ยาเสพติด ปลอกกระสุนปืน นาคแพลที่ถูกทำร้ายและสถานที่เกิดเหตุ เป็นต้น คู่ความจะอ้างพยานวัตถุเข้าสู่สำนวนศาลด้วยวิธีสืบพยานบุคคลแล้วอ้างพยานวัตถุประกอบเช่นเดียวกับพยานเอกสาร ดังนี้ เมื่อมีการยอมรับพยานบุคคลปากได้ก็มักจะมีการยอมรับพยานวัตถุที่เกี่ยวของกับพยานบุคคลปากดังกล่าวไปพร้อมด้วย

4.3.3.4 แนวโน้มในการยอมรับพยานผู้เชี่ยวชาญ

พยานผู้เชี่ยวชาญถือเป็นพยานบุคคลประเภทหนึ่ง แต่มาเบิกความในลักษณะแสดงความเห็น มิใช่เบิกความจากการประสบพบเห็นข้อเท็จจริงแล้วนำมาเล่าให้ศาลมังโดยคดีอาญาจะมีพยานผู้เชี่ยวชาญที่สำคัญ เช่น แพทย์ผู้ตรวจชันสูตรนาคแพล และเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจพิสูจน์ยาเสพติดของกลาง เป็นต้น โดยแพทย์ผู้ตรวจชันสูตรนาคแพลจะเป็นพยานหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่าผู้เสียหายมีนาคแพลตามร่างกายอย่างไร เกิดจากอะไร และใช้เวลารักษานานเพียงใด เท่านั้น ซึ่งไม่อาจชี้ให้เห็นว่าจำเลยเป็นคนทำร้ายผู้เสียหาย ส่วนเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจพิสูจน์ยาเสพติดของกลาง จะเป็นพยานหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่า ของกลางมีส่วนผสมของสารที่เป็นยาเสพติดหรือไม่ ในปริมาณส่วนผสมเท่าใด ดังนี้ หากว่าจำเลยปฏิเสธว่าตนไม่ได้ทำร้ายผู้เสียหายหรือปฏิเสธว่าตนไม่ได้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของกลางแล้ว ก็มีแนวโน้มที่จำเลยจะยอมรับพยาน โจทก์ปากแพทย์ผู้ตรวจชันสูตรนาคแพลและปากเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจพิสูจน์ยาเสพติดของกลาง ทางปฏิบัติ จึงมีแนวโน้มอย่างสูงที่จำเลยจะยอมรับพยานผู้เชี่ยวชาญของโจทก์

4.3.4 เปรียบเทียบกับกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

กระบวนการพิจารณาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง นี้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ.2540 มาตรา 310 มีหลักที่สำคัญสองประการ ประการแรกในการพิจารณาคดี ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นด้านวันของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลัก ประการที่สองศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอาจได้ส่วนหนึ่งของอำนาจที่ส่วนหนึ่งของอำนาจทุจริตแห่งชาติเป็นหลัก ได้ตามที่เห็นสมควร และตามมาตรา 332 “ได้กำหนดหลักการของกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างน้อยดังต่อไปนี้”

- 1) อำนาจหน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- 2) วิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งต้องเป็นระบบໄต่ส่วนข้อเท็จจริงโดยยึดสำนวนที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติสรุปไว้เป็นหลัก และต้องมีคดีหลักในเรื่องการฟังความทุกฝ่าย และสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้กล่าวหา
- 3) การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยแพร่แต่จะมีความจำเป็นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ สำคัญ
- 4) การห้ามดำเนินคดีซ้ำหรือซ้อนกัน
- 5) การแต่งตั้งบุคคลให้ดำเนินคดีตามมาตรา 305
- 6) การบังคับตามคำสั่งและคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- 7) การอื่นอันจำเป็นเพื่อให้กระบวนการพิจารณาพิพากษากดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และเที่ยงธรรม โดยเฉพาะความร่วมมือที่ศาลอื่น พนักงานสอบสวนหรือหน่วยงานอื่นของรัฐต้องให้แก่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้บัญญัติให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา เพื่อพิจารณาคดีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองร่วมมิດ ปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ต่มาศาลฎีกาจึงได้จัดตั้งแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นในศาลฎีกา ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 โดยองค์คณะผู้พิพากษาจะเป็นนั้งพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 โดยองค์คณะผู้พิพากษาที่ใช้ในคดีทั่วไป เนื่องจากเป็นระบบໄต่ส่วน ซึ่งศาลฎีกานำมาใช้ได้ส่วนหนึ่งของอำนาจทุจริตแห่งชาติเพิ่มเติม ได้ตามที่เห็นสมควรตามวิธีพิจารณาคดีที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษากดีดังต่อไปนี้

- 1) คดีที่มีมูลแห่งคดีเป็นการกล่าวหาว่านายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาพัฒนารายภูร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ร่วม伙ดปลด กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น
- 2) คดีที่มีมูลแห่งคดีเป็นการกล่าวหาบุคคลอื่นเป็นตัวการผู้ใช้ผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดทางอาญาตาม 1)
- 3) คดีซึ่งประธานวุฒิสภาส่งคำร้องให้ศาลพิจารณาพิพากษาข้อกล่าวหาว่ากรรมการ ป.ป.ช. ร่วม伙ดปลด กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ
- 4) คดีที่ร้องขอให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกติของนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาพัฒนารายภูร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองอื่น หรือผู้บริหารห้องจันและสมาชิกสภาพห้องจันตามที่กฎหมายบัญญัติยกเป็นของแผ่นดิน

ในการดำเนินคดีอาญาการฟ้องคดีจะเริ่มเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่ากรณีมีมูลที่จะดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ถูกกล่าวหา โดยประธานกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงาน เอกสารและพยานหลักฐาน พร้อมทั้งความเห็นไปยังอัยการสูงสุดภายในสิบสี่วันเพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดีต่อศาล อัยการสูงสุดต้องฟ้องคดีภายในสามสิบวันนับแต่วันได้รับเรื่องดังกล่าว เว้นแต่ในระยะเวลาดังกล่าวอัยการสูงสุดมีความเห็นว่าเรื่องที่ส่งมานั้นยังมีข้อไม่สมบูรณ์และได้แจ้งข้อไม่สมบูรณ์นั้นไปยังคณะกรรมการ ป.ป.ช. และคณะกรรมการ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุดต้องขณะทำงานขึ้นคณะหนึ่ง ภายในสิบสี่วันนับแต่วันได้รับแจ้งข้อไม่สมบูรณ์ โดยมีผู้แทนของแต่ละฝ่ายจำนวนฝ่ายละเท่ากันเป็นคณะทำงานมีอำนาจหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์แล้วส่งให้อัยการสูงสุดฟ้องคดี ในกรณีที่คณะทำงานไม่อาจหาข้อบุกได้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจยื่นฟ้องคดีเองหรือแต่งตั้งทนายความให้ฟ้องคดีแทนได้

สำหรับการดำเนินคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินจะมีการพิจารณาที่ต่างจากคดีอาญา ก็คือเรื่องการโต้แย้งเกี่ยวกับทรัพย์สินและการพิสูจน์ค่าเสื่อม ถ้ามีผู้กล่าวอ้างผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์ต่อศาล ซึ่งหากพิสูจน์ไม่ได้ศาลจะสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน⁹²

⁹² ศูนย์อำนวยการและประสานงานเครือข่ายป้องกันการทุจริตแห่งชาติ (ศอ.ปปช.). มาตราการ กลไกในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง. สืบค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2550, จาก <http://person.ddc.moph.go.th/organize/dev/protect.doc>

การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีลักษณะแตกต่างไปจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไปตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ การพิจารณาคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีหลักตรวจสอบข้อเท็จจริง แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นตอนตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนฟ้อง (Pre-trial Stage) และขั้นตอนการตรวจสอบข้อเท็จจริงชั้นศาล (Trial Stage)⁹³ รายละเอียดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 27 ถึง 29 ดังนี้

มาตรา 27 “เมื่อได้มีคำสั่งประทับฟ้องแล้วให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลย และนัดคุ้มครองมาศาลในวันพิจารณาครั้งแรก

นับแต่วันที่จำเลยได้รับสำเนาฟ้องให้จำเลยมีสิทธิขอตรวจและขอคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการ ได้ส่วนของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

ในวันพิจารณาครั้งแรก เมื่อจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลและศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง และถามว่า ได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้ย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้บันทึกไว้ ถ้าจำเลยไม่ให้การก็ให้บันทึกไว้ และให้ศาลกำหนดวันตรวจพยานหลักฐาน โดยให้โจทก์และจำเลยทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน”

มาตรา 28 “ให้โจทก์จำเลยยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอ ก่อนวันพิจารณาตรวจพยานหลักฐาน ไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

การยื่นบัญชีระบุพยานเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาตามวรรคหนึ่งจะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากองค์คณะผู้พิพากษา เมื่อสามารถแสดงเหตุผลสมควรว่าไม่สามารถทราบถึงพยานหลักฐานนั้น หรือเป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือเพื่อให้โอกาสแก่จำเลยในการต่อสู้ดี”

มาตรา 29 “ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้โจทก์จำเลยส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุ ต่อศาลเพื่อให้ออกฝ่ายตรวจสอบ เว้นแต่องค์คณะผู้พิพากษาจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น เนื่องจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้น หลังจากนั้นให้โจทก์จำเลยแกล้งแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อองค์คณะผู้พิพากษา

ในกรณีที่มิได้มีการ โถด้วยพยานหลักฐานใด องค์คณะผู้พิพากษาจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้น โดยไม่ต้องได้ส่วนก์ได้ แต่หากมีการ โถด้วยพยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลมีเห็นชอบ ให้องค์คณะผู้พิพากษาดำเนินการ ได้ส่วนพยานหลักฐานนั้นต่อไป”

วันตรวจพยานหลักฐานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 29 มีขั้นตอนที่องค์คณะผู้พิพากษาจะดำเนินการดังนี้ อาจสั่งในนิติกรหน้าบัลลังก์ตรวจสอบว่าคุ้มครอง

⁹³ สูรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ง (2545). คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 31-32.

ส่งเอกสารและพยานวัตถุตามบัญชีพยานครบถ้วนแล้วหรือไม่ (พยานส่วนใหญ่จะอยู่ในสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งส่งมาพร้อมกับรายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว พยานหลักฐานที่จะส่งในวันตรวจพยานหลักฐานน่าจะเป็นของจำเลยซึ่งไม่เคยยื่นไว้ในข้อหาด้วย ทางคุณภาพ ไม่สอดคล้องกับรายงานของจำเลยซึ่งไม่เคยยื่นไว้ในข้อหาด้วย แต่ถ้าหากคุณภาพของพยานหลักฐานไม่สอดคล้องกับรายงานของจำเลย ให้สอบถามเหตุผลแล้วมีคำสั่งตามที่เห็นสมควร เมื่อคุณภาพส่งเอกสารและพยานวัตถุแล้วองค์คณะผู้พิพากษาจะสั่งให้โจทก์และจำเลย แจ้งพยานหลักฐานใดของคุณภาพแต่ละฝ่ายจะต้องแจ้งรายละเอียดว่าต้องการได้ แจ้งพยานหลักฐานใดของคุณภาพอีกฝ่ายในประเด็นใด มีพยานบุคคลหรือพยานเอกสารใดที่ประสงค์จะให้ศาลได้ทราบเพื่อสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อโต้แย้งของตน องค์คณะผู้พิพากษาจะพิจารณาและมีคำสั่ง และหมายพยานหลักฐานที่คุณภาพส่งเพื่อความสะดวกในการพิจารณาแล้วจดบันทึกไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาเพื่อดำเนินการ ให้ส่วนพยานนั้นต่อไป ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 27 วรรคสอง และข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2543 ข้อ 17 พยานหลักฐานที่คุณภาพไม่ได้แจ้งองค์คณะผู้พิพากษาระบบบันทึกไว้ว่ามีเอกสารอะไรบ้าง อุญญ์斐มีได และมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องได้ส่วนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 29 วรรคสอง และเมื่อตรวจพยานหลักฐานเสร็จแล้วองค์คณะผู้พิพากษาจะมีคำสั่งให้ได้ส่วนพยานหลักฐานตามที่เห็นสมควร โดยต้องระบุให้ชัดเจนว่าเป็นพยานลำดับที่เท่าใด ตามบัญชีระบุพยานหลักฐานของโจทก์หรือจำเลยลงวันที่เท่าใด แล้วกำหนดคืนนัดได้ส่วนต่อเนื่องกันไปทุกวันทำการ จนกว่าจะเสร็จการพิจารณา ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 19⁹⁴

ทั้งนี้ การดำเนินการตรวจพยานหลักฐานในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

- 1) หากคุณภาพ คือ โจทก์และจำเลยไม่มีการ ได้แจ้งพยานหลักฐานในเรื่องใดแล้ว องค์คณะผู้พิพากษาก็จะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องได้ส่วนพยานนั้นก็ได
- 2) หากคุณภาพ คือ โจทก์หรือจำเลย ได้แจ้งพยานหลักฐานได หรือเมื่อศาลมีเห็นชอบ องค์คณะผู้พิพากษาก็จะดำเนินการขั้นต่อไปคือการได้ส่วนพยาน

การที่คุณภาพฝ่ายใดประสงค์จะ ได้แจ้งพยานหลักฐานได คุณภาพฝ่ายนั้นจะต้องได้แจ้งไว้ในวันตรวจพยานหลักฐานและให้ศาลทำการหมายพยานหลักฐานที่ถูก ได้แจ้งนั้นไว เพื่อดำเนินการ ได้ส่วนพยานหลักฐานนั้นต่อไป แต่ถ้าคุณภาพไม่ได้แจ้งพยานหลักฐานในวันตรวจพยานหลักฐาน คุณภาพฝ่ายนั้นจะยื่นคำขอได้แจ้งเป็นคำร้องต่อศาลก่อนมีคำพิพากษา โดยแสดงเหตุ

⁹⁴ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2549). คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนการปฏิบัติงานในศาลฎีกา เล่ม 5. หน้า 353-344.

อันสมควรที่ไม่อาจโถด้วยพยานหลักฐานนั้นได้ หากศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมกีอาจให้ได้ส่วนพยานเพิ่มเติมได้ แต่ถ้าไม่มีการโถด้วยพยานหลักฐานโดยองค์คณะผู้พิพากษาก็สามารถมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องได้ส่วนกีได้ แต่กฎหมายมิได้บังคับให้ศาลเชื่อข้อเท็จจริงตามนั้น เพราะการรับฟังกับการเชื่อฟังเป็นคนละเรื่องกัน โดยเป็นเรื่องที่ศาลจะใช้คุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานต่อไป⁹⁵

จะเห็นได้ว่าการโถด้วยพยานหลักฐานในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกีเพื่อท่องค์คณะผู้พิพากษาจะได้รู้ว่าคู่ความแต่ละฝ่ายติดใจจะให้ได้ส่วนตรวจสอบข้อเท็จจริงพยานหลักฐานใดในชั้นศาลชั้นแรกไม่ได้ด้วยองค์คณะผู้พิพากษาจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นจึงน่าจะหมายถึงให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานที่ถูกนำเข้าสู่ขั้นตอนการตรวจสอบข้อเท็จจริงชั้นศาลโดยชอบแล้ว แต่อย่างไรก็ตามหากองค์คณะผู้พิพากษาเห็นสมควรดำเนินการได้ส่วนพยานหลักฐานที่ไม่ได้ด้วยดังกล่าวต่อไปก็ได้ และเนื่องจากวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นระบบได้ส่วนข้อเท็จจริงโดยยึดสำนวนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงสรุปแล้วไว้เป็นหลัก ดังนั้นพยานในสำนวนคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือที่ถูกได้ส่วนนำเข้าสู่สำนวนเพิ่มเติม จึงเป็นพยานของศาลไม่ใช่พยานของคู่ความ โดยแตกต่างการยอมรับพยานหลักฐานในคดีอาญาทั่วไป ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติบังคับให้ต้องยอมรับหรือโถด้วยก่อน ผู้พิพากษาไม่อาจสั่งว่าพยานหลักฐานที่ไม่ถูกโถด้วยให้อีกว่ายอมรับพยานหลักฐานแล้ว และพยานหลักฐานต่างๆ ยังเป็นของคู่ความแต่ละฝ่าย แต่ผลที่น่าจะเหมือนกันกีคือ ทั้งพยานหลักฐานที่องค์คณะผู้พิพากษามีคำสั่งให้รับฟังในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และพยานหลักฐานที่คู่ความฝ่ายหนึ่งได้ยอมรับในคดีอาญาทั่วไป ต่างกีเป็นพยานหลักฐานที่ถูกนำเข้าสู่สำนวนศาลโดยชอบ การรับฟังในภายหลังจึงไม่มีอิทธิพลต่อการรับฟังข้อเท็จจริงของสำนวน และข้อที่เหมือนกันอีกประการคือ กฎหมายมิได้บังคับให้ศาลรับฟังข้อเท็จจริงไปตามนั้น แต่เป็นเรื่องที่ศาลจะต้องใช้คุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานต่อไป

4.3.5 เปรียบเทียบกับคำรับสารภาพของจำเลยในคดีอาญา

การดำเนินคดีเพ่งเป็นเรื่องคลงกันของคู่ความจึงต้องพิสูจน์เฉพาะข้อเท็จจริงที่โถด้วยกันอยู่เท่านั้น ตรงกันข้ามกับคดีอาญาที่ใช้หลักตรวจสอบที่ต้องพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานเสมอ อย่างไรก็ตามศาลกีอาจพิพากษาโดยอาศัยเพียงคำรับสารภาพของจำเลยได้ด้วย เพราะจำเลยในฐานะผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้เป็นเพียงประธานแห่งสิทธิต่างๆ ในฐานะเป็นนุชย์เท่านั้น แต่อาจเป็นพยาน

⁹⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ฯ เล่มเดิม. หน้า 111.

หลักฐานชนิดหนึ่ง ได้ด้วย จึงต้องแยกพิจารณาฐานะผู้ถูกกล่าวหา และเป็นที่แน่นอนว่าคำให้การของผู้ถูกกล่าวหาและการประกูลัวของผู้ถูกกล่าวหาในศาลเป็นสิ่งสำคัญมากประการหนึ่งในการที่ศาลจะวินิจฉัยข้อหาคดี และเป็นไปได้ว่าศาลอาจพิพากษาคดีโดยอาศัยเพียงคำของผู้ถูกกล่าวหาเท่านั้น เป็นต้นว่า การพิพากษาตามคำรับสารภาพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 แม้กระนั้นตัวผู้ต้องหาก็หาใช่พยานวัดคุณไม่ แต่คำให้การของผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นข้อแฉลงที่ก่อประดิษฐ์ผลที่ผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำลงไป โดยผู้ถูกกล่าวหามีความเป็นตัวของตัวเองอย่างสมบูรณ์ โดยความเป็นอิสระหรือโดยความสมัครใจ คำให้การของผู้ถูกกล่าวหาจึงมีผลทางกฎหมาย เป็นพิเศษ⁶⁶ โดยการสอบถามคำให้การชั้นศาลจำเลยมีสิทธิในการอยู่เบื้องหลังห้องสมนูรรณ์ กล่าวคือ มีสิทธิที่จะไม่ยอมให้การใดๆ เลยได้ ซึ่งศาลจะจดรายงานไว้ท่านนี้ ศาลไม่มีอำนาจที่จะบังคับจำเลยใดๆ ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176

ในคดีอาญาเมืองสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่า จำเลยได้กระทำความผิด และเป็นหน้าที่ฝ่ายโจทก์ที่จะนำสืบให้เห็นความผิดของฝ่ายจำเลย นอกจากนี้ศาลจะพิพากษางานโทษจำเลยก็ต่อเมื่อแน่ใจว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ดังนั้น ในคดีอาญาไม่ว่าจำเลยจะให้การเช่นใดก็เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาเสมอว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ที่บัญญัติว่า ให้ศาลอย่าพิพากษางานโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามมาตรา 176 เป็นกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพ ซึ่งมีผลต่อการวินิจฉัยคดีของศาล โดยหากความผิดที่จำเลยรับสารภาพมีอัตราโทษจำกัดไม่เกิน 5 ปี ศาลสามารถพิพากษาได้โดยไม่ต้องสืบพยาน และเป็นคุลพินิจของศาลไม่ใช่บังคับ กล่าวคือ กรณีศาลเชื่อว่าจำเลยกระทำความผิดจริง ตามคำรับสารภาพก็สามารถลงโทษได้เลย แต่หากศาลไม่เชื่อว่าจำเลยกระทำความผิด แม้จะมีคำรับสารภาพของจำเลยศาลก็สั่งให้โจทก์สืบพยานได้ เพราะกฎหมายมิได้บังคับให้ศาลลงโทษตามคำรับสารภาพของจำเลย ส่วนความผิดที่จำเลยรับสารภาพนั้นมีอัตราโทษจำกัดตั้งแต่ 5 ปี หรือสถานหนักกว่านั้น ศาลจะต้องรับฟังพยานประกอบคำรับสารภาพจนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง⁶⁷

ในคดีอาญาแม่จำเลยจะยอมรับพยานหลักฐานโจทก์ แต่ศาลจะฟังพยานดังกล่าวได้หรือไม่เพียงใดเป็นเรื่องที่ศาลจะต้องใช้คุลพินิจชั่นหนักพยานหลักฐาน แตกต่างกับคำรับสารภาพของจำเลยในคดีอาญาที่อัตราโทษจำกัดขั้นต่ำไม่ถึง 5 ปี ซึ่งคำรับสารภาพของจำเลยมีน้ำหนักให้ศาลรับฟังลงโทษได้โดยไม่ต้องฟังพยานหลักฐานอื่นของโจทก์ประกอบตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

⁶⁶ กนิต ณ นกร ก เล่มเดิม. หน้า 207-212.

⁶⁷ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก เล่มเดิม. หน้า 281-282.

พิเศษ ส่วนคดีที่อัตราโทษจำคุกขั้นต่าตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไป แม้จำเลยจะให้การรับสารภาพกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไว้ให้ความสำคัญ โดยกำหนดให้ศาลจะต้องตรวจสอบกันหากความจริงอย่างถ่องแท้ด้วยการรับฟังพยานโจทก์จนพอใจว่าจำเลยได้กระทำความความผิดจริง การที่จำเลยยอมรับพยานหลักฐานโจทก์ซึ่งมีความแตกต่างกันจำเลยให้การรับสารภาพ แต่หลักที่ว่าความผิดมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี แม้จำเลยจะให้การรับสารภาพ หากศาลไม่เชื่อว่าจำเลยกระทำความผิดศาลก็สั่งให้โจทก์สืบพยาน ได้ เพราะกฎหมายมิได้บังคับให้ศาลลงโทษตามคำรับสารภาพของจำเลย สามารถนำมาเทียบเคียงกับการที่จำเลยยอมรับพยานหลักฐานโจทก์ได้ด้วย กล่าวคือ แม้จำเลยจะยอมรับพยานหลักฐานโจทก์แล้วก็ตาม แต่หากศาลยังมีความสงสัยในพยานหลักฐานดังกล่าวก็มีอำนาจสั่งให้โจทก์นำเข้าสืบพิสูจน์ได้

4.3.6 เปรียบเทียบกับการชี้ส่องสถานและคำทำในคดีแพ่ง

“การชี้ส่องสถาน” คือ กระบวนการพิจารณาคดีแพ่งในศาลชั้นต้น ซึ่งศาลกำหนดให้มีขึ้นภายหลังการยื่นคำฟ้อง คำให้การ และคำให้การแก่ฟ้องเบื้องต้าหากมี โดยศาลตรวจค่าคู่ความและฟังคำแฉลงของคู่ความตามที่เห็นสมควรเพื่อกำหนด “ประเด็นข้อพิพาท” และ “หน้าที่นำสืบ” ตามที่เห็นจำเป็น

โดยการชี้ส่องสถานเป็นกระบวนการพิจารณาที่ศาลเป็นผู้กำหนดว่าจะมีขึ้นหรือไม่ก็ได้ในแต่ละคดี เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมิได้บังคับให้จำต้องทำการชี้ส่องสถานเสมอไป วัตถุประสงค์ในการชี้ส่องสถานก็เพื่อกำหนดประเด็นข้อพิพาท และหน้าที่นำสืบหรือที่เรียกว่าภาระการพิสูจน์ ส่งผลให้การพิจารณาพิพากษากลับมีความรวดเร็วและรัดกุมขึ้น กล่าวคือ เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลโจทก์หรือจำเลยมักจะยกปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่างๆ ขึ้นกล่าวอ้างหรือต่อสู้ ซึ่งอาจมีทั้งข้อที่อาจทำให้หรือไม่อาจทำให้แพ้ชนะคดี หรือไม่ชอบด้วยวิธีพิจารณาความก็ได้จนเป็นที่สับสน หากศาลทำการชี้ส่องสถานก็จะมองเห็นประเด็นข้อพิพาทและแนวทางการพิจารณาคดีนั้นได้ชัดเจน เป็นการกำหนดขอบเขตและแนวทางทั้งหมดแก่คู่ความและศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาสืบพยานและชี้ขาดตัดสินคดีแต่เฉพาะตามประเด็นข้อพิพาทที่กำหนดไว้

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่งอยู่ในกรอบหรือต้องอยู่บนพื้นฐานของประเด็นข้อพิพาทแห่งคดี ไม่ว่ากระบวนการพิจารณานั้นจะกระทำโดยคู่ความหรือศาล และไม่ว่าในศาลชั้นต้นศาลอุทธรณ์ หรือฎีกาคดีตาม ถ้าหากว่าศาลชั้นต้นทำการชี้ส่องสถานไว้ถูกต้องและรัดกุม ย่อมจะช่วยให้การดำเนินคดีของคู่ความและการพิจารณาพิพากษากลับนั้นในทุกชั้นศาลเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว ตรงกันข้ามถ้าหากศาลชั้นต้นไม่ทำการชี้ส่องสถานในกรณีที่สมควรกระทำหรือทำการชี้ส่องสถานไปอย่างผิดพลาด โดยการกำหนดประเด็นข้อพิพาทดังก็ กำหนดหน้าที่นำสืบพลาดไป

ก็คือ หรือแม้มีแต่เขียนรายงานกระบวนการพิจารณาไว้ไม่ชัดแจ้งหรือไม่รักภูมิเพียงพอ ก็ต้องอาจก่อให้เกิดข้อยุ่งยากติดตามมาภายหลังได้ทั้งล้วน ไม่เฉพาะแต่ในการพิจารณาในศาลชั้นต้นเองเท่านั้น หากรวมถึงความได้เปรียบเสียเปรียบของคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณาชั้นอุทธรณ์ถือว่าอีกด้วย ตัวอย่างเช่น คู่ความจะยกประเด็นอื่นนอกจากที่ศาลกำหนดเป็นประเด็นข้อพิพาทขึ้นอ้างอิงในอุทธรณ์ถือว่าไม่ได้ แม้ตนจะได้กล่าวไว้ในคำคู่ความแล้วก็ตาม และหากศาลมีชี้ส่องสถานไปโดยผิดพลาด คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ໄດ้แบ่งคดค้านไว้แล้วยกข้อผิดพลาดดังกล่าวขึ้นเป็นเหตุอุทธรณ์ถือว่า กรณีเช่นนี้อาจเป็นเหตุให้ศาลสูงข้อนำเสนอลงมาให้ศาลมีชี้ส่องทำการพิจารณาพิพากษายใหม่ อันจักทำให้เกิดความล่าช้าเสียประโยชน์แก่ทุกฝ่ายโดยใช้เหตุ

การที่ศาลทำการชี้ส่องสถานกำหนดประเด็นข้อพิพาททำให้จำกัดประเด็นไว้เฉพาะที่ศาลกำหนดนั้น ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่ายในการดำเนินกระบวนการพิจารณา กล่าวก็อีกช่วยให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปโดยรวดเร็ว เป็นการสะดวกแก่คู่ความในการสืบพยาน ช่วยให้ง่ายต่อการพิจารณาคดีของศาล และการพิจารณาคดีของศาลจะเป็นการสะดวก อันเป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายในคดีในที่สุด⁹⁸

แต่เดิมการพิจารณาคดีแพ่งศาลมักจะไม่ทำการชี้ส่องสถานมากนัก เพราะมีความกังวลว่าจะทำการชี้ส่องสถานกำหนดประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบไปอย่างผิดพลาดจนให้เกิดความเสียหายแก่รู้สึกดี ตลอดจนอาจเป็นเหตุให้ศาลมีชี้ส่องข้อนำเสนอลงมาให้พิจารณาพิพากษายใหม่ แต่ปัจจุบันการพิจารณาคดีแพ่งมีการกำหนดค้วนนัดสืบพยานแบบต่อเนื่อง ส่งผลให้ศาลมีชี้ส่องสถานในคดีที่มีความยุ่งยากแทนทุกคดี เพื่อจะได้มองเห็นประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบตลอดจนแนวทางการพิจารณาคดี อันจะทำให้ศาลมีความสามารถกำหนดค้วนนัดพิจารณาต่อเนื่องโดยเหมาะสมเท่าที่จำเป็นจริงๆ เมื่อเปรียบเทียบกับวันนัดตรวจอพยานหลักฐานในคดีอาญาที่ศาลอาจให้คู่ความฝ่ายหนึ่งยอมรับในความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงของอีกฝ่ายแล้ว ก็มีข้อแตกต่างกันอยู่ กล่าวก็อีก การพิจารณาคดีแพ่งอยู่บนพื้นฐานของหลักความตกลงในวันนัดชี้ส่องสถานคู่ความจึงสามารถตกลงกำหนดประเด็นข้อพิพาทให้เหลือเพียงประเด็นเดียว ก็ได้ อาจจะเป็นจำเลยหรือโจทก์ที่มีภาระการพิสูจน์ประเด็นข้อพิพาทดังกล่าว จำเลยสามารถแกล้งยอมรับพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงของโจทก์ได้ทุกอย่างแม้จะเป็นผลร้ายแก่ต้นก็ตาม โดยผูกพันศาลที่จะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติไปตามที่จำเลยยอมรับดังกล่าว แต่คดีอาญาไม่มีประเด็นข้อพิพาทเพียงประเด็นเดียวว่า จำเลยกระทำความผิดตามฟ้องโจทก์หรือไม่ ซึ่งโจทก์มีภาระการพิสูจน์เสมอ จำเลยไม่อาจแกล้งสรapseประเด็นดังกล่าวได้ ศาลเองก็มีหน้าที่จะต้องตรวจสอบชั้นหนึ่งนักพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงของโจทก์ที่จำเลยยอมรับอีกครั้ง

⁹⁸ กระทรวงยุติธรรม. (2531). คู่มือการชี้ส่องสถาน. หน้า 4-8.

ในการดำเนินคดีแพ่งเป็นเรื่องตกลงกันของคู่ความและจะพิสูจน์เฉพาะข้อเท็จจริงที่ได้แย้งกันอยู่ท่านนี้ ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวในคู่ความสามารถรับกันได้เสมอ ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 (3) บัญญัติว่า “การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงในคดีใดจะต้องกระทำโดยอาศัยพยานหลักฐานในจำนวนคดีนั้น เว้นแต่

(3) ข้อเท็จจริงที่คู่ความรับกันหรือถือว่ารับกันแล้วในศาล”

ในการดำเนินคดีแพ่งใช้ “หลักความตกลง” คู่ความจึงสามารถตกลงรับข้อเท็จจริงกันได้ด้วยการท้า กล่าวคือ คู่ความตกลงให้ศาลฟังข้อเท็จจริงอย่างโดยย่างหนัก โดยมีเงื่อนไขว่าคู่ความฝ่ายหนึ่งต้องปฏิบัติการบางอย่าง หรือมีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้น หรือการยอมรับข้อเท็จจริงที่อีกฝ่ายหนึ่งอ้างโดยมีเงื่อนไขบังคับก่อน แต่เงื่อนไขนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่เกี่ยวแก่การดำเนินกระบวนการพิจารณา เช่นการสารนานาหรือการเบิกความของพยานปากได้ยากหนัก ศาลจะไม่ยอมให้คู่ความท้ากันด้วยเงื่อนไขที่เป็นการเสี่ยงหายหรือเสี่ยงโชคตามเหตุการณ์อย่างอื่น

คำท้าเป็นคำรับของคู่ความทุกฝ่ายในคดี อันเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือเกี่ยวกับประเด็นข้อต่อสู้ของคดี โดยถือว่าคู่ความจะต่อสู้กันทั้งหมด ทั้งไม่มีถือด้วยว่าซึ่งมีข้อเท็จจริงหรือข้อต่อสู้อื่นແങ່อยู่อีก เมื่อเป็นไปตามที่คู่ความตกลงแล้วก็ให้ศาลพิพากษาไปตามข้อตกลงนั้น โดยอาศัยสิทธิที่คู่ความมีอยู่ตามกฎหมาย⁹⁹ โดยมีผลของคำท้า ดังนี้

- 1) หากข้อเท็จจริงตามคำท้าฟังได้สมฝ่ายได อีกฝ่ายต้องแพ้ไปตามคำท้า
- 2) หากข้อเท็จจริงตามคำท้าฟังได้ไม่สมฝ่ายไดเลย จะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปเมื่อนั้น ไม่มีคำท้า หรือตัดสินชี้ขาดคดีเสมอเมื่อนั้นคู่ความทั้งสองฝ่ายไม่สืบทพยาน
- 3) การถอนคำท้าจะทำไม่ได้ เว้นแต่อีกฝ่ายจะยินยอม

จะเห็นได้ว่าในการดำเนินคดีแพ่งเป็นการใช้ “หลักความตกลง” ซึ่งคู่ความแต่ละฝ่ายต้องรับผิดชอบในเรื่องข้อเท็จจริงของตน โดยคำพังค์ตนเอง และศาลมีอำนาจชี้ขาดตัดสินคดีเฉพาะในสิ่งที่คู่ความนำเสนอเข้ามาในคดี คู่ความจึงสละสิทธิในการต่อสู้ตามประเด็นแห่งคดีที่ตั้งมาในคำฟ้องหรือคำให้การของตนแล้วท้ากันในการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือเกี่ยวกับประเด็นข้อต่อสู้ของคดีเป็นข้อแพ้ชนะคดีได้ คำท้าที่เกิดขึ้น โดยชอบด้วยกฎหมายคู่ความทั้งสองฝ่ายไม่อาจที่จะถอนคำท้าได้เว้นแต่อีกฝ่ายจะยินยอมด้วย และหากข้อเท็จจริงตามคำท้าฟังได้สมฝ่ายได ก็ผูกพันศาลงต้องพิพากษาไปตามผลคำท้าดังกล่าวเป็นข้อแพ้ชนะคดี ส่วนกรณีจำเลยยอมรับพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงของโจทก์ ไม่เป็นการผูกพันศาลงที่จะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติไปตามนั้น โดยศาลยังต้องตรวจสอบกันหาความจริงอย่างถ่องแท้ไม่อาจพิพากษาโดยฟังคำพังเพียงข้อเท็จจริงไปตามที่จำเลยยอมรับพยานหลักฐาน โจทก์หรือข้อเท็จจริงของโจทก์ตั้งกล่าว คำท้าในคดีแพ่ง

⁹⁹ คณิต ณ นคร ช เล่มเดิม. หน้า 284-285.

จึงมีความแตกต่างกับการที่จำเลยยอมรับพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงของโจทก์ในคดีอาญา ทึ้งไม่ถือว่าเป็นการนำเอกสารนัดพิจารณาการท้าในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา และการดำเนินคดีอาญาจะใช้ “หลักการตรวจสอบ” ศาลจะเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องข้อเท็จจริงทั้งหมดโดยไม่ขึ้นอยู่กับคุณธรรม และการพิสูจน์ความจริงในคดีอาญาต้องพิสูจน์จนถ้วนความสงสัย คุณธรรมจึงไม่อาจท้ากันในการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือเกี่ยวกับประเด็นข้อต่อสืบของคดีเป็นข้อแพ้ชนะคดีได้ อย่างไรก็ตามการที่จำเลยจะยอมรับพยานหลักฐาน โจทก์อาจถือได้ว่าจำเลยสละสิทธิให้มีการดำเนินกระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงพยานดังกล่าวนี้ต่อหน้าตน

จากการศึกษาพบว่า ในชั้นพิจารณาคดีอาญา มีข้อบกพร่องที่สำคัญคือความล่าช้า เพราะคุณธรรมจะเคยขึ้นกับการปฏิบัติแบบเดิมที่จะนำพยานหลักฐานทุกอย่างของตนเข้าสืบให้มากที่สุดแม้ว่าพยานหลักฐานบางอย่างจะไม่มีความสำคัญต่อรูปคดีก็ตาม ส่วนศาลก็มักจะมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการวางแผนด้วยเป็นกลางโดยจะไม่ก้าวล่วงเข้าไปควบคุมแนวทางการดำเนินคดีของคุณธรรมหรือสอบถามข้อเท็จจริงจากคุณธรรม แต่จะปล่อยให้คุณธรรมสืบพยานกันไปตามที่ต้องการแต่เมื่อมีการเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 และ 173/2 ศาลก็เริ่มเข้าไปมีบทบาทในการบริหารจัดการคดีมากขึ้น ด้วยการกำหนดให้มีวันนัดตรวจพยานหลักฐานแล้วศาลจะให้คุณธรรมแต่ละฝ่ายส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุเพื่อให้ออกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ ต่อจากนั้นก็จะให้คุณธรรมแนวทางการนำสืบพยาน และศาลจะสอบถามคุณธรรมถึงการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง ทางปฏิบัติวันนัดตรวจพยานหลักฐานจำเลยมักจะยอมรับพยานหลักฐาน หรือที่เรียกว่า “การยอมรับข้อเท็จจริง” ของโจทก์ โดยเฉพาะพยานบุคคลปากเจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุมจำเลยตามหมายจับ และพยานผู้เชี่ยวชาญปากแพทย์ผู้ตรวจชันสูตรบาดแผลหรือปากเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจพิสูจน์ยาเสพติดของกลางแทนทุกคดี ส่งผลให้ไม่จำต้องสืบพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวอีก แต่ศาลมจะจดบันทึกคำแฉลงยอมรับพยานหลักฐานไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาแทน ทั้งนี้ หากว่าจำเลยไม่ยอมรับพยานบุคคลที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุมตามหมายจับแต่แรก โจทก์ก็จะหมายเรียกพยานปากนี้มาเบิกความต่อศาล ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายเป็นค่าพาหนะเดินทางของพยาน รัฐต้องนำเงินภาษีมายจ่ายเป็นค่าป่วยการพยานปากนี้ไม่น้อยกว่า 200 บาท ทั้งยังต้องมาเสียเวลาในการสืบพยานปากนี้โดยใช้เหตุการที่จำเลยยอมรับพยานปากเจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุมตามหมายจับ จึงช่วยให้ประหยัดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าพาหนะกับค่าป่วยการและยังประหยัดเวลาในการสืบพยานด้วย สำหรับพยานผู้เชี่ยวชาญของโจทก์ที่เป็นแพทย์ผู้ตรวจชันสูตรบาดแผลส่วนใหญ่จะประจำอยู่ในท้องที่ที่เกิดเหตุอาจมาเบิกความต่อศาลได้โดยง่าย แต่ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าพาหนะเดินทางและรัฐต้องนำเงินภาษีมายจ่ายเป็นค่าป่วยพยาน เช่นกัน ถ้าหากว่าจำเลย

ยอมรับพยานปากแพทย์ผู้ตรวจชันสูตรบาดแผลเดียวกับแกนกลางที่มีจุดเด่นคือใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าพาหนะกับค่าป่วยการและประหัดเวลาในการสืบพยานเช่นกัน ข้อสำคัญยังทำให้พยานปากดังกล่าวนี้มีเวลาที่จะทำหน้าที่คุ้มครองผู้ป่วยเจ็บที่โรงพยาบาลแทนที่จะต้องมาเสียเวลาในการมาเป็นพยานที่ศาลซึ่งกว่าจะแล้วเสร็จก็ใช้เวลาไม่น้อยกว่าครึ่งวัน และที่เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจพิสูจน์ยาเสพติดของกลาง ส่วนใหญ่ก็จะประจำอยู่ที่กรุงเทพมหานคร เช่น กองพิสูจน์หลักฐาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นต้น หากคดีเกิดขึ้นที่ต่างจังหวัดแล้วจำเลยไม่ยอมรับพยานปากนี้ ก็ส่งผลให้ต้องส่งประเด็นไปสืบพยานโจทก์ปากเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจพิสูจน์ยาเสพติดของกลางที่ศาลในกรุงเทพมหานคร คดีดังกล่าวหากหายใจเดือนกว่าล้านวันจะส่งประเด็นกลับมาซังศาลเดิม แต่หากว่าจำเลยยอมรับพยานปากนี้ย่อมจะทำให้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการส่งประเด็นไปกลับและยังทำให้การพิจารณาคดีเสร็จอย่างรวดเร็ว ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า หากถูกความให้ความสำคัญต่อกระบวนการการการยอมรับพยานหลักฐาน โดยวันนัดตรวจพยานหลักฐานต่างให้ความร่วมมือในการแลงยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งที่ตันหนึ่งว่าไม่มีความสำคัญต่อรูปคดีพอจะชี้ให้เห็นว่าจำเลยกระทำการผิดหรือบริสุทธิ์โดยตรงแล้ว ก็ย่อมจะทำให้ตัดพยานที่ฟุ่มเฟือยกไปเสีย ศาลสามารถกำหนดวันนัดพิจารณาคดีอย่างความเหมาะสม การสืบพยานเป็นไปอย่างกระชับ ข้อสำคัญยังช่วยให้ประหัดเวลาและค่าใช้จ่ายเป็นอย่างมาก

ผู้เขียนยังมีความเห็นอีกว่า ในชั้นศาลคดีเบิกมีคดีซึ่งโจทก์นำพยานเข้าสืบประกอบคำรับสารภาพของจำเลย แล้วจำเลยยอมรับข้อเท็จจริงของประจักษ์พยาน โจทก์จากนั้นโจทก์นำพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นพยานบอกเล่าเข้าสืบเพียงปากเดียว ซึ่งเป็นการหมิ่นเหม่ต่อการที่ศาลรับฟังเพียงคำรับของจำเลยประกอบพยานบอกเล่าแล้วนำมายังไทย โดยศาลไม่ได้ค้นหาความจริงจากพยานโจทก์ที่มีน้ำหนักรับฟังพิสูจน์ให้เห็นว่าจำเลยกระทำการผิดหรือบริสุทธิ์โดยตรง และทางปฏิบัติในการพิจารณาคดีอาญาคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์แทนจะไม่เคยปรากฏว่าพนักงานอัยการได้ยอมรับพยานหลักฐานหรือยอมรับข้อเท็จจริงของจำเลย แม้จะเป็นพยานจำเลยที่ไม่มีผลต่อรูปคดีก็ตามแต่จะเลียงเป็นไม่ถูกต้องแทน โดยพนักงานอัยการให้เหตุผลว่าจากผู้บังคับบัญชาลงไทยได้หากว่าต้องแพ้คดีจากพยานหลักฐานดังกล่าว การพิจารณาคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์จึงมีเพียงฝ่ายจำเลยเท่านั้นที่ยอมรับพยานหลักฐานหรือยอมรับข้อเท็จจริง หากมองในแง่ความเป็นธรรมแล้ว ดูจะไม่สมเหตุสมผลนัก ข้อสำคัญกรณีที่จำเลยยอมรับพยานหลักฐานหรือยอมรับข้อเท็จจริงของโจทก์ พยานหลักฐานดังกล่าวต้องไม่เป็นพยานที่มีน้ำหนักรับฟังพิสูจน์ให้เห็นว่าจำเลยกระทำการผิดหรือบริสุทธิ์โดยตรง เช่น ประจักษ์พยาน หรือพยานแวดล้อมกรณีที่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ เป็นต้น เพราะพยานหลักฐานดังกล่าวถือเป็นภาระหน้าที่ของโจทก์จะต้องนำเข้าสืบพิสูจน์ความจริงจนถึงความสงสัยเพื่อให้ปรากฏข้อเท็จจริงอย่างถ่องแท้ตาม “หลักการตรวจสอบ” การให้จำเลยยอมรับ

พยานหลักฐานหรือยอมรับข้อเท็จจริงแทนการนำเข้าสืบ ย่อมเป็นการปิดโอกาสศาลผู้พิจารณาพิพากษาที่จะค้นหาความจริงแห่งคดี นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/2 คงบัญญัติไว้เพียงสั้นๆ ว่า "...ให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็น และความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิงตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง..." ภายหลังศาลได้วางแนวทางปฏิบัติในขั้นพิจารณาจันมีการยอมรับพยานหลักฐานหรือยอมรับข้อเท็จจริง เป็นที่แพร่หลาย หากจะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญาเกี่ยวกับกระบวนการ ให้ยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งให้ชัดเจนกว่าที่มีอยู่ โดยบัญญัติเพิ่มหลักเกณฑ์ให้ศาลสอบถามข้อเท็จจริงของพยานหลักฐานที่คู่ความยอมรับแล้วด้วยตนเองยอมรับพยานหลักฐานไว้ ในรายงานกระบวนการพิจารณา พยานหลักฐานใดที่คู่ความยอมรับแล้วศาลสามารถนำมารับฟังเป็นพยานหลักฐานวินิจฉัยคดีได้ และกรณีจำเลยจะยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ พยานดังกล่าวต้องไม่มีน้ำหนักพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำการผิดหรือบริสุทธิ์โดยตรง ยอมจะทำให้การบังคับใช้กฎหมาย เกี่ยวกับการยอมรับพยานหลักฐานมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยที่ยังอยู่บนหลักการค้นหาความจริง และคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหา

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาพบว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีวัตถุประสงค์ในการหาผู้กระทำความผิดมาลงโทษและเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพบนหลักการค้นหาความจริงและคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งองค์กรในกระบวนการยุติธรรมตลอดจนคู่ความต้องร่วมกันค้นหาความจริง โดยมีระบบการดำเนินคดีอาญา 3 ระบบ ได้แก่

1) การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน (inquisitorial system) ซึ่งใช้แพร่หลายในกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรปที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law เช่น เยอรมัน เป็นต้น โดยระบบนี้ผู้เสียหายซึ่งเป็นรายจะจะเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาได้ แต่จะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ พนักงานอัยการทำหน้าที่เป็นโจทก์แทน ศาลเมืองน้ำที่ค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานและควบคุมกระบวนการพิจารณา คู่ความจะซักถามพยานต้องได้รับอนุญาตจากศาลเสียก่อน การพิจารณาคดีไม่ใช่การต่อสู้คดีระหว่างคู่ความแต่เป็นการต่อสู้กันระหว่างจำเลยและรัฐ ในระบบไต่สวนไม่มีแยกหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษากลับอกจากกันแล้วให้องค์กรที่ต่างกันเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ แต่การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดเป็นของผู้พิพากษาหรือศาล

2) การดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา (accusatorial system) มีที่มาจากการกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมาย Common Law เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ระบบนี้จะให้คู่ความสองฝ่ายสืบคดีกันเอง มีหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ให้ศาลมีใจโดยปราศจากข้อสงสัย ว่าจำเลยกระทำความผิดจริง ถือหลักว่าโจทก์และจำเลยมีฐานะเท่าเทียมกัน โดยต่างต้องระวังรักษาผลประโยชน์ของฝ่ายตน ศาลหรือลูกบุน (Jury) จะว่างดلنเป็นกลางทำหน้าที่ควบคุมให้คู่ความทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกฎหมายลักษณะพยาน โดยเคร่งครัดและมีบทบาทค้นหาความจริงน้อย ถือว่าเป็นหน้าที่โจทก์จำเลยที่จะแสวงหาพยานมาแสดงต่อศาล ในระบบกล่าวหาจะแยกหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง หน้าที่พิจารณาพิพากษากลับอกจากกัน โดยมีองค์กรที่ต่างหากจากกันเป็นผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบ

3) การดำเนินคดีอาญาระบบผสม (mixed system) เป็นการนำข้อดีของระบบไต่สวน และระบบกล่าวหามาปรับใช้ ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศแรกที่ใช้ระบบนี้โดยให้รัฐเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินคดีอาญาเพื่อลดโทษผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นวิธีพิจารณาความของระบบไต่สวน

แต่กฏหมายก็เปิดช่องให้เอกสารเป็นผู้เสียหายเริ่มคดีเองได้แต่ทุกคดีต้องมีอักษรเป็นตัวแทนสังคมเข้าเป็นคู่ความด้วยเสมอ ผู้พิพากษามีอำนาจค้นหาและรวบรวมพยานหลักฐานด้วยตนเอง การวินิจฉัยเพื่อสั่งคดีถือการพิจารณาจากเอกสารและคำนินการพิจารณาเป็นการลับ และกฏหมายวางหลักทั่วไปให้ศาลใช้วิธีพิจารณาความของระบบกล่าวหาเปิดโอกาสให้จำเลยมีสิทธิเท่าเทียมกัน ผู้กล่าวหาในการนำเสนอข้อเท็จจริงต่างๆ เพื่อค่อสู้ขอกล่าวหา ข้อเท็จจริงที่ศาลจะรับฟังได้ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่มีการนำเสนอด้วยภาษาในศาล และการพิจารณาต้องกระทำโดยเปิดเผย

การคำนินคดีอาญาไม่เป้าหมายในการค้นหาความจริง ศาลมีบทบาทมากในการค้นหาความจริง เพราะเป็นผู้พิจารณาข้อเท็จจริงทั้งหลายให้เกิดความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย ระบบกฏหมาย Common Law มีวิธีการค้นหาความจริงแบบต่อสู้คดีระหว่างคู่ความ เนื่องจากการฟ้องคดี เป็นการฟ้องโดยประชาชนจะเป็นการต่อสู้ระหว่างฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย ศาลwang ตัวเป็นกลาง หรือว่างเฉย (Passive) โดยปล่อยเป็นหน้าที่ของฝ่ายโจทก์และจำเลยในการตีแผ่พยานหลักฐานต่อ ศาลการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นหน้าที่คู่ความซึ่งต้องปฏิบัติตามที่กฏหมายกำหนดไว้หรือตามคำสั่ง ศาล ฝ่ายใดไม่พิสูจน์ตามหน้าที่ตนก็ยอมแพ้ในประเด็นข้อนั้น โจทก์และจำเลยมีฐานเท่าเทียมกัน สามารถนำเสนอพยานหลักฐานได้ เช่นเดียวกับคดีแพ่งที่ใช้ “หลักความตกลง” คู่ความเป็นผู้กำหนด คดี ศาลจะจำกัดตัวของอยู่ในประเด็นแห่งคดีห้ามพิพากษาเกินคำขอและศาลจะพิจารณาจากหลักฐานเท่าที่คู่ความเสนอเท่านั้น ส่วนระบบกฏหมาย Civil Law มีวิธีการค้นหาความจริงแบบระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง รัฐจะเป็นผู้ดำเนินการค้นหาความจริง ขั้นก่อนฟ้องพนักงานอัยการเข้ามายืดบทบาทเป็นผู้รับผิดชอบค้นหาความจริงในการสอบสวนและฟ้องร้องมีเจ้าหน้าที่สำรวจเป็นผู้ช่วยรวมพยานหลักฐาน ในขั้นพิจารณาพิพากษาศาลมีหน้าที่และมีบทบาทในการค้นหาความจริง เป็นการค้นหาความจริงไม่มีลักษณะต่อสู้กันระหว่างคู่ความสองฝ่าย

จำเลยในฐานะของผู้ถูกกล่าวหาถือว่าเป็นประชานแห่งคดีได้รับหลักประกันว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อย่างกว่าศาลจะพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด จึงมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การโดยสมัครใจ ซึ่งเป็นสิทธิในทางว่างเฉย (Passive) ที่เรียกว่า “สิทธิที่จะนั่ง” และจำเลยยังได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานของมวลมนุษย์และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 40 (4) ที่จะไม่ให้การเป็นปรปักษ์ต่อตนเอง และมีสิทธิจะไม่ให้การซึ่งเป็นสิทธิของจำเลยที่จะไม่เบิกความเนื่องจากจำเลยไม่มีหน้าที่ต้องตอบคำถามเจ้าพนักงานตำรวจหรือคำถามของศาล รวมถึงสิทธิจะไม่เป็นพยานหรือส่งมอบเอกสารใดๆ ในความครอบครองของตน เพราะภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดเป็นของรัฐ ซึ่งรัฐจะมาหาหลักฐานหรือบังคับเอา กับตัวจำเลยไม่ได้ ในการคำนินคดีอาญาต้องใช้ “หลักตรวจสอบ” ศาลจะเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องข้อเท็จจริงทั้งหมดไม่ขึ้นอยู่กับคู่ความ ข้อเท็จจริงใดๆ ที่จำเป็นสำหรับการวินิจฉัยคดี และพยานหลักฐานต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการ

วินิจฉัยคดีย่อมตกเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องดำเนินการเองทั้งสิ้น หลักการตรวจสอบทำให้การพิสูจน์ความจริงในคดีอาญาต้องพิสูจน์จนสิ้นความสงสัย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227

การให้คู่ความฝ่ายหนึ่งยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นแนวคิดของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law การพิจารณาคดีความผิดอุகุภรณ์ (Felony Trial) ศาล Magistrate หรือ Grand Jury จะได้ส่วนมูลฟ้อง หากเห็นว่าคดีมีมูลก็จะส่งสำเนาไว้อัยการเพื่อฟ้องร้องต่อศาลที่มีอำนาจ เมื่อจำเลยถูกนำตัวมาศาลแล้ว ศาลจะให้อัยการแคลงการณ์เปิดคดีแล้วเริ่มพิจารณาคดีต่อไป แต่ภายหลังจากการชี้สองสถานระหว่างที่คดีเข้าคิรรอัดคำนับการพิจารณาสืบพยาน ก่อนที่จะมีการสืบพยานจะมีกระบวนการประชุมคดีเพื่อกำหนดแนวทางคดี เรียกว่า Pre-trial conference หรือ Pre-trial discovery ซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีกระบวนการประชุมพิจารณาในเรื่องพยานหลักฐาน ผู้พิพากษาจะเป็นประธานให้คู่ความยอมรับข้อเท็จจริงในประเด็นที่ไม่อาจโต้เดียงกัน หากมีประเด็นบางเรื่องที่จะต้องพิสูจน์โดยผู้เชี่ยวชาญก็ให้ดำเนินการเสีย ทำให้มีการสืบพยานหลักฐานเฉพาะในประเด็นแห่งคดีที่เป็นปัญหาจริงๆ และเป็นเรื่องของการชั้งน้ำหนักคำเบิกความของพยานบุคคลโดยแท้ ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงถือเป็นประเทศด้านแบบที่มีการให้คู่ความยอมรับพยานหรือยอมรับข้อเท็จจริงของอีกฝ่าย ส่วนประเทศอังกฤษ Criminal Procedure Rule ปรากฏใน Part 22-24 จะกำหนดเกี่ยวกับการให้พนักงานอัยการและจำเลยเปิดเผยพยานหลักฐานให้อีกฝ่ายทราบ โดยไม่ได้กำหนดให้คู่ความยอมรับพยานของอีกฝ่ายแต่อย่างใด สำหรับระบบกฎหมาย Civil Law คดีอาญา มีการค้นหาความจริงแบบระบบได้ส่วนไม่แยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคือออกจากกัน ประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมันซึ่งใช้ระบบนี้จึงมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาค้นหาความจริงโดยรวมอำนาจการสอบสวน การฟ้องร้อง การพิจารณาพิพากษาไว้ที่รัฐ และองค์กรในกระบวนการยุติธรรมต่างมีบทบาทเข้าไปค้นหาความจริง การฟ้องร้องคดีอาญาเป็นการดำเนินคดีโดยรัฐ (public prosecution) พยานหลักฐานถูกนำเสนอเข้าสู่การพิจารณาถือว่าเป็นพยานหลักฐานศาลมิใช่ของโจทก์หรือของจำเลย จึงไม่มีความจำเป็นที่จะให้จำเลยต้องยอมรับพยานของฝ่ายโจทก์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาให้อำนาจศาลอย่างกว้างขวางที่จะรับฟังหรือไม่รับฟังพยานหลักฐานใด และให้ศาลมีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมจะสืบเองหรือส่งประเด็นก็ได้โดยพฤติการซึ่งเป็นหลักการค้นหาความจริงของระบบได้ส่วน แต่ก็นำหลักการในระบบกล่าวหมายใช้ด้วย เช่น การกำหนดหน้าที่นำสืบและการพิสูจน์ กรณานค้น การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดี เป็นต้น วิธีพิจารณาความอาญาไทยมีระบบได้ส่วนและระบบกล่าวหมายสมกัน เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/2 ได้บัญญัติถึงวิธีการดำเนินการเพื่อตรวจ

พยาน โดยให้คุ่ความสั่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ขังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาล เพื่อให้คุ่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ หลังจากนี้ให้คุ่ความแต่ละฝ่ายแกลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ศาลสอบถามคุ่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่主张อิงตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นการนำเอากระบวนการพิจารณา Pre-trial conference หรือ Pre-trial discovery ของประเทศไทยรัฐธรรมิการมาปรับใช้ ศาลไทยมักมีความโน้มเอียงไปรับนบก่าวาหาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาใช้ทั้งระบบไต่สวนและระบบกล่าวหาพสมกัน นักกฎหมายไทยส่วนใหญ่จึงมีความเห็นว่า การดำเนินคดีอาญาของไทยสามารถให้ยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งได้

ตามมาตรา 173/2 เป็นหลักเกณฑ์ใหม่ที่ให้ยอมรับในความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานหรือยอมรับข้อเท็จจริงของอีกฝ่าย ซึ่งเป็นประโยชน์ช่วยลดประเด็นข้อโต้แย้งและระยะเวลาในการพิจารณาคดี ในทางปฏิบัติศาลมีสอนถามคุ่ความแต่ละฝ่ายถึงการยอมรับความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานอีกฝ่าย เช่น ผู้ตรวจค้นและจับกุมแพทย์ผู้ตรวจชันสูตร ผู้ตรวจพิสูจน์พยานหลักฐาน เป็นต้น โดยศาลจะจดบันทึกคำแกลงยอมรับข้อเท็จจริงไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา ตัวอย่างเช่น "...คุ่ความแกลงรับข้อเท็จจริงร่วมกันว่า นายแพทย์นิติเวช รักษาดี และนายแพทย์เวชรักษ์ บำรุงรักษา พยานโจทก์อันดับที่ 4 และพยานจำเลยอันดับที่ 5 เป็นผู้ตรวจรักษาผู้เสียหายและจำเลย ได้ทำรายงานผลการตรวจชันสูตรบาดแผลของแพทย์และรายงานผลการตรวจอรักษาบาดแผล ตามเอกสารหมาย จ.1 และ ล.1 จริง โจทก์จำเลยไม่ติดใจสืบพยานดังกล่าว..." ซึ่งเดิมเคยมีนักกฎหมายให้ความเห็นว่าสามารถทำได้โดยถือว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่ต้องสืบเนื่องจากเป็นข้อเท็จจริงที่คุ่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้ว แต่ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ห่างออกไปและไม่เกี่ยวประเด็น โดยตรง ว่าจำเลยกระทำการผิดตามฟ้องหรือไม่ เมื่อคุ่ความรับข้อเท็จจริงกันไม่ต้องนำสืบได้ เช่น ใบตรวจนาคแพลงของแพทย์ ที่แพทย์ได้ตรวจนาคแพลงผู้เสียหายว่ามีนาคแพลงอันใดบ้าง เพียงแต่นาคแพลงของผู้เสียหายมีอยู่จริงอย่างใดเท่านั้น เมื่อคุ่ความยอมรับกันโจทก์ไม่ต้องนำแพทย์เข้าสืบ ทั้งนี้ เพราะนาคแพลงผู้เสียหายมีอยู่อย่างใดบ้างไม่ใช่ประเด็นซึ่งให้เห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด หลังจากมีการเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานและให้ยอมรับพยานหลักฐานหรือยอมรับข้อเท็จจริงของพยานคุ่ความอีกฝ่าย นักกฎหมายไทยส่วนใหญ่ไม่โต้แย้งในการนำเสนอความคิดเห็นมาใช้ แต่ทางตัวจะอธิบายเกี่ยวกับการให้ยอมรับพยานหลักฐานหรือยอมรับข้อเท็จจริงของพยานคุ่ความอีกฝ่ายเพียงขั้นตอนปฏิบัติว่า มีขั้นตอนกระบวนการและคุ่ความแต่ละฝ่ายมีหน้าที่ต้องทำอย่างไรบ้าง ส่วนผลของพยานหลักฐานที่มีการยอมรับพยานหลักฐานหรือยอมรับข้อเท็จจริงแล้วมีอย่างไร ศาลจะนำมารับฟังประกอบพยานอื่นๆ ได้หรือไม่มากน้อยเพียงใดนักกฎหมายไทยยังไม่ให้ความเห็นไว้

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า ในการพิจารณาคดีอาญาเมื่อแนวโน้มที่จำเลยจะยอมรับฟังพยานบุคคลของโจทก์ปากเจ้าพนักตำรวจนั้นกุมตามหมายจับ และยอมรับพยานผู้เชี่ยวชาญของโจทก์ปากแพทผู้ตรวจสอบมาตรฐานคดีและปากเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจสอบพิสูจน์ยาเสพติดของกลางเสมอ โดยจำเลยจะยอมรับพยานเอกสารหรือพยานวัตถุของโจทก์ที่เกี่ยวข้องกับพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวในไปพร้อมด้วย ทั้งนี้ พยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญของโจทก์ดังกล่าว พนักงานสอบสวน ได้ทำการสอบถามแล้วบันทึกคำให้การ ไว้เป็นหลักฐาน ส่วนที่เป็นพยานเอกสารจะถูกจัดทำขึ้นโดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ แม้จะนำเจ้าหน้าที่มาเบิกความส่วนใหญ่ก็จะเบิกความรับรองตามเอกสารดังกล่าว ในวันตรวจพยานหลักฐานฝ่ายจำเลยจะได้รู้ถึงความสำคัญของพยานดังกล่าว เมื่อเห็นว่าไม่มีผลต่อรูปคดีของตนก็อาจรับข้อเท็จจริงได้ การที่จำเลยยอมรับพยานของโจทก์ทำให้ตัดพยานที่ฟุ่มเฟือยกไปเสีย ศาลสามารถกำหนดวันนัดพิจารณาคดีได้อย่างเหมาะสม การสืบพยานเป็นไปอย่างกระชับ ส่งผลให้พยานหลักฐานที่มีการยอมรับแล้วถูกนำเข้าสู่สำนวนศาลโดยรอบ ศาลรับฟังชั้นนำหนักประกอบพยานหลักฐานอื่นได้ โดยไม่ถือว่าเป็นการรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวน การที่ศาลเป็นผู้ให้ถูกความยอมรับพยานหลักฐานเองจึงเป็นหลักประกันในเบื้องต้นว่าศาลได้ใช้คุลพินิจตรวจสอบแล้วว่าพยานหลักฐานนั้นไม่ใช่พยานหลักฐานที่พิสูจน์ให้เห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือบริสุทธิ์โดยตรง และจำเลยมีอิสระที่จะสมัครยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์หรือไม่ก็ได้ จึงไม่ถือว่าเป็นการบังคับให้จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์และจำเลยถูกบังคับให้ปรึกษาตนเอง อีกทั้งกฎหมายมิได้บังคับให้ศาลมี ตามพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงที่จำเลยยอมรับ หากศาลมั่นใจว่ามีความสงบสุขตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 ที่ให้อำนาจศาลโดยผลการที่จะสืบพยานหลักฐานนั้นเพิ่มเติมได้ ศาลมั่นใจว่ามีน้ำหนักมากน้อยทางที่เกิดจากเหตุผล เพราะจำเลยได้ยอมรับ หรือเพรระโจทก์และจำเลยได้ตกลงรับกันตาม“หลักความตกลง” ในการดำเนินคดีเพ่ง แต่เป็นเรื่องที่ศาลมั่นใจว่าใช้คุลพินิจในการชั้นนำหนักจากความน่าเชื่อถือที่ตัวพยานหลักฐานนั้นๆ การที่จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์จึงไม่ส่งผลกระทบต่อระบบหรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญา และจำเลยซึ่งเป็นประธานในคดียังมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ทั้งยังคงเป็นภาระหน้าที่โจทก์ในการพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตาม “หลักการตรวจสอบ” อญูช่นเดิม

เมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 29 ที่กำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานคล้ายๆ กัน แล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บังคับให้ถูกต้องของรับพยานหลักฐาน หรือโดยไม่ได้แจ้งก่อน ผู้พิพากษามิอาจสั่งว่าพยานที่ไม่ถูกโดยแจ้งให้ถือว่ายอมรับพยานหลักฐานแล้ว แต่ทั้งพยานหลักฐานที่องค์คณะผู้พิพากษามิคำสั่งให้รับฟังในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการ

เมือง และพยานหลักฐานที่คู่ความฝ่ายหนึ่งได้ยอมรับในคดีอาญาทั่วไป ต่างมีผลเหมือนกัน 2 ประการ คือ ประการแรกถือเป็นพยานหลักฐานที่ถูกนำเสนอเข้าสู่สำนวนศาลโดยชอบแล้ว การที่ศาลมำนารับฟังในภายหลังไม่ถือว่าศาลรับฟังข้อเท็จจริงออกสำนวน และประการที่สองกฎหมายไม่ได้บังคับให้ศาลเชื่อข้อเท็จจริงตามนั้นแต่เป็นเรื่องที่ศาลจะใช้คุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ต่อไป เมื่อเปรียบเทียบกับคำรับสารภาพของจำเลยแล้วพบว่า การที่จำเลยให้การรับสารภาพจะมีผลทางกฎหมายเป็นพิเศษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 กล่าวคือ หากความผิดที่จำเลยรับสารภาพมีอัตรายातคุกไม่เกิน 5 ปี ศาลอาจพิพากษาไปตามคำให้การรับสารภาพได้โดยไม่ต้องดึงสืบพยานของโจทก์ก่อน แต่การที่จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ ไม่ถือว่าจำเลยให้การรับสารภาพ ส่งผลให้ต้องมีการสืบพยานโจทก์และจำเลยศาลไม่อาจพิพากษาได้เลยทันที แต่หลักที่ว่าความผิดมีอัตรายातคุกไม่เกิน 5 ปี เมื่อจำเลยจะให้การรับสารภาพหากศาลไม่เชื่อว่าจำเลยกระทำความผิดศาลก็สั่งให้โจทก์สืบพยานได้ เพราะกฎหมายไม่ได้บังคับให้ศาลลงโทษตามคำรับสารภาพของจำเลย สามารถนำมาพิจารณาได้โดยไม่ต้องดึงสืบพยานหลักฐาน โจทก์ได้ด้วย กล่าวคือ แม่จำเลยจะยอมรับพยานหลักฐานโจทก์แล้วก็ตามหากว่าศาลยังมีความสงสัยในพยานหลักฐานดังกล่าวก็มีอำนาจสั่งให้โจทก์นำเข้าสืบพิสูจน์ได้ เมื่อเปรียบเทียบกับการชี้ส่องสถานในคดีแพ่งแล้วพบว่า ใน การชี้ส่องสถานคู่ความสามารถตอกย้ำกำหนดประเด็นข้อพิพาทให้เหลือเพียงประเด็นเดียว ก็ได้และอาจเป็นจำเลยหรือโจทก์ที่มีภาระการพิสูจน์ประเด็นข้อพิพาทดังกล่าว จำเลยสามารถแคลงยอมรับพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงของโจทก์ได้ทุกอย่างแม้จะเป็นผลร้ายแก่ตนก็ตาม โดยผูกพันศาลที่จะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติไปตามที่จำเลยยอมรับดังกล่าว แต่คดีอาญา มีประเด็นข้อพิพาทเพียงประเด็นเดียวว่า จำเลยกระทำความผิดตามฟ้องโจทก์หรือไม่ ซึ่งโจทก์มีภาระการพิสูจน์เสมอ จำเลยไม่อาจแคลงสละประเด็นดังกล่าว呢 ศาลมีหน้าที่จะต้องตรวจสอบชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงของโจทก์ที่จำเลยยอมรับอีกรึ แม่เมื่อเปรียบเทียบกับคำทำทามคดีแพ่งคำทำทามที่เกิดขึ้นโดยชอบจะผูกพันคู่ความทั้งสองฝ่ายไม่อาจที่จะถอนคำทำทามได้เว้นแต่อีกฝ่ายจะยินยอมด้วย และหากข้อเท็จจริงตามคำทำทามฟังได้สมฝ่ายใดก็ผูกพันศาลจะต้องพิพากษาไปตามผลคำทำทามดังกล่าวเป็นข้อแพ้ชนะคดี แต่การที่จำเลยจะยอมรับพยานหลักฐานโจทก์ในคดีอาญา ไม่เป็นการผูกพันศาลที่จะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติไปตามที่จำเลยยอมรับดังกล่าว และศาลไม่อาจพิพากษาโดยฟังคำพังข้อเท็จจริงที่ได้จากการที่จำเลยยอมรับพยานหลักฐานโจทก์

หลังจากที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้เพิ่มเติม มาตรา 173/1 และ 173/2 กำหนดให้ศาลมำนารับฟังในวันด้วยวันดังกล่าวศาลมารยาทสอบถามการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายได้ ปัจจุบันในวันดังกล่าวศาลมารยาทจะให้คู่ความโดยเฉพาะ

จำเลยยอมรับพยานหลักฐานหรือรับข้อเท็จจริงของโจทก์แทนทุกคดี โดยศาลจะจดบันทึกคำแฉลง ยอมรับข้อเท็จจริงไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในการตัดพยานที่ฟุ่มเฟือยกอกไปเสีย ทำให้วันนัดพิจารณาคดีมีความเหมาะสม การสืบพยานเป็นไปอย่างกระชับ ช่วยให้ประชัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายเป็นอย่างมาก แต่ทางปฏิบัติในการพิจารณาคดีอาญาคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์แทนจะไม่เคยปรากฏว่าพนักงานอัยการได้ยอมรับพยานหลักฐานหรือยอมรับข้อเท็จจริงของจำเลย แม้จะเป็นพยานจำเลยที่ไม่มีผลต่อรูปคดีตามแต่จะเลียงเป็นไร่ตาม ค้านแทน หากมองในแง่ความเป็นธรรมแล้วดูจะไม่สมเหตุสมผลนัก ผู้เขียนยังมีความเห็นต่อไปว่า กรณีที่จำเลยยอมรับพยานหลักฐานหรือยอมรับข้อเท็จจริงของโจทก์ พยานหลักฐานดังกล่าวต้อง ไม่เป็นพยานที่มีน้ำหนักรับฟังพิสูจน์ให้เห็นว่าจำเลยกระทำความผิดหรือบริสุทธิ์โดยตรง เช่น ประจักษ์พยาน หรือพยานแวดล้อมกรณีที่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ เป็นต้น เพราะพยานหลักฐานดังกล่าวถือเป็นภาระหน้าที่ของโจทก์จะต้องนำเสนอเข้าสืบพิสูจน์ความจริงจนสิ้นความสงสัยเพื่อให้ปรากฏ ข้อเท็จจริงอย่างถ่องแท้ตาม “หลักการตรวจสอบ” การให้จำเลยยอมรับพยานหลักฐานหรือยอมรับ ข้อเท็จจริงแทนการนำเสนอเข้าสืบ ย่อมเป็นการปิดโอกาสศาลมีพิจารณาพิพากษาที่จะค้นหาความจริง แห่งคดี นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/2 คงบัญญัติไว้เพียงสั้นๆ ว่า “...ให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็น และความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่ อ้างอิงตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง...” ภายหลังศาลได้วางแนวทางปฏิบัติใน ชั้นพิจารณาจนมีการยอมรับพยานหลักฐานหรือยอมรับข้อเท็จจริงเป็นที่แพร่หลาย หากจะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญาเกี่ยวกับกระบวนการให้คู่ความฝ่ายหนึ่งยอมรับพยานหลัก ฐานของอีกฝ่ายหนึ่งให้ชัดเจน โดยยึดหลักการค้นหาความจริงและคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหา ก็จะทำให้ การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการยอมรับพยานหลักฐานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหาการณ์ จำเลยยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ในคดีอาญา ทั้งผลกระทบ ประโยชน์และข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังนี้

1) ควรมีกรอบของการใช้บทบัญญัติการให้คู่ความฝ่ายหนึ่งยอมรับพยานหลักฐานของ อีกฝ่ายให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อลดพยานหลักฐานที่ไม่จำเป็นต้องนำเสนอในชั้นพิจารณา และเพื่อคุ้มครองสิทธิคู่ความ โดยเฉพาะฝ่ายจำเลยผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นประชาชนในคดี

2) ควรกำหนดบทบาทหน้าที่ศาลและคู่ความในการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายให้ชัดเจน โดยศาลจะต้องตรวจสอบว่าการที่จำเลยจะยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์ พยานดังกล่าว ต้องไม่มีน้ำหนักพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดหรือบริสุทธิ์โดยตรง เช่น ประจักษ์พยานหรือพยาน

แวดล้อมกรณีที่ใกล้ชิด และแม่จำเรยจะยอมรับพยานหลักฐานดังกล่าวศาลก็ควรสั่งให้โจทก์นำเข้าสืบต่อไป สำหรับฝ่ายโจทก์โดยเฉพาะที่เป็นพนักงานอัยการควรมีการยอมรับพยานของฝ่ายจำเลยด้วย ส่วนฝ่ายจำเลยควรได้รับการแนะนำถึงผลของการที่ยอมรับพยานหลักฐานโจทก์

3) ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับกระบวนการให้คู่ความฝ่ายหนึ่งยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งชัดเจนกว่าที่มีอยู่โดยบัญญัติเพิ่มหลักเกณฑ์ให้ศาลอ้อนถานข้อเท็จจริงของพยานหลักฐานที่คู่ความยอมรับแล้วจะบันทึกถ้อยคำแลลงยอมรับพยานหลักฐานไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา พยานหลักฐานใดที่คู่ความยอมรับแล้วศาลสามารถด้นำมารับฟังเป็นพยานหลักฐานวินิจฉัยคดีได้ และกรณีจำเรยจะยอมรับพยานหลักฐานของโจทก์พยานดังกล่าวต้องไม่มีน้ำหนักพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดหรือบริสุทธิ์โดยตรง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กระทรวงยุติธรรม. (2531). **คู่มือการซื้อสองสถาน.** กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.
- กุลพล พลวัน. (2544). **การบริหารกระบวนการยุติธรรม.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- เข็มชัย ชุติวงศ์. (2542). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (พิมพ์ครั้งที่ 7).** กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.
- คอมิต ณ นคร. (2548). **กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคการดำเนินคดี.** กรุงเทพฯ: วิญญาณ.
- _____. (2549). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7).** กรุงเทพฯ: วิญญาณ.
- จิตติ เจริญน้ำ. (2538). **พยานในคดีอาญา.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ หจก.พิมพ์อักษร.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2544). **หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 6).** กรุงเทพฯ: วิญญาณ.
- ธนาวิช เกศวพิทักษ์. (2549). **คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 (มาตรการ 158-245) เล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 2).** กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ประมูล สุวรรณศร. (2525). **กฎหมายลักษณะพยาน.** กรุงเทพฯ: แสรวงสุทธิสารการพิมพ์.
- พระเพชร วิชิตชลชัย. (2528). **ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ หน่วยที่ 8-15.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2545). **คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.** กรุงเทพฯ: วิญญาณ.
- _____. (2549). **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง (พิมพ์ครั้งที่ 19).** กรุงเทพฯ: วิญญาณ.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2549). **คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1.** กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- _____. (2549). **คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนการปฏิบัติงานในศาลฎีกา เล่ม 5.** กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สวัสดิการ สำนักประธานศาลฎีกา. (2549). **ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ.2548 และพระราชบัญญัติ ให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2548.** กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.

บทความ

คณิต ณ นคร. (2524, มิถุนายน). “วิธีพิจารณาความอาญา กับความคิดตามกฎหมายเพ่ง.” สารสาร อั้ยการ, 4, 42. หน้า 55.

_____. (2525, กันยายน). “ปัญหาการใช้คดีพินิจของอัยการ.” สารสารอั้ยการ, 5, 57. หน้า 32-33.

_____. (2528, กันยายน). “วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติไม่ตรงกัน.” สารสารนิติศาสตร์, 15, 3. หน้า 6.

_____. (2529, มิถุนายน). “ฐานะของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา.” บทบล๊อก, 42, 2. หน้า 10-14.

_____. (2544, มกราคม-มิถุนายน). “บทบาทศาลในคดีอาญา.” สารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์, 1, 1. หน้า 52.

ชนกร วรปรัชญาภูล. (2547, มกราคม-เมษายน). “ระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาของศาลในประเทศไทย.” ดุลพิธ, 1, 51. หน้า 54-59.

พระเพชร วิชิตชลชัย. (2538, เมษายน-มิถุนายน). “การพิจารณาคดีอาญาโดยลูกบุนตามกฎหมายอเมริกัน.” ดุลพิธ, 2, 42. หน้า 98-99.

พัฒนา ก พ่วงลักษณ์ และ กุลพล พลวัน. (2545, ธันวาคม). “วิธีพิจารณาคดีอาญาในประเทศไทย.” สารสารอั้ยการ, 2, 24. หน้า 45

รายงานการนำเสนอทางวิชาการ. (2539, มีนาคม). “เรื่องกระบวนการยุติธรรมจะร่วมมือกันกันหน้าความจริงในคดีอาญาได้อย่างไร.” บทบล๊อก, 52, 1. หน้า 88.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2539, ตุลาคม-ธันวาคม). “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย : ปัญหา และข้อเสนอแนะบางประการ.” ดุลพิธ, 4, 43. หน้า 3-12.

อุดม รัฐอมฤต. (2533, มกราคม). “การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยแพร่ : หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.” สารสารนิติศาสตร์, 20, 1. หน้า 68-70.

เอกสารอื่นๆ

คณิต ณ นคร. (2533). อั้ยการเยอร์มันและการดำเนินคดีอาญาเยอร์มันก่อนฟ้อง. ให้อั้ยการกับการสอบสวนคดีอาญา รวมรวมโดยศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กรมอั้ยการ. กรุงเทพฯ : ชุติมาการพิมพ์.

คนึง ภาไชย และคณะ. (2540). สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา. รายงานศึกษาวิจัย ฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัย เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการคุณธรรมการกฎหมาย.

- ณรงค์ ใจอาญา และคณะ. (2538). รายงานศึกษาวิจัย เรื่อง สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา. กรุงเทพฯ: กองทุนพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- เปรมศักดิ์ ชื่นชวน. (2550). การเปิดเผยพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงก่อนการพิจารณาคดีในคดีอาญา. งานวิจัยหลักสูตรผู้บุริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 10. วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- วีระพงษ์ สุดาวงศ์. (2547, พศจิกายน). การบริหารจัดการคดีต่อเนื่องแบบสูญญร่วมวันนัดเป็นระบบที่ศาลยุติธรรมควรดำเนินการต่อไปหรือไม่. กรุงเทพฯ: ศาลอาญา.
- ศาลอาญา. (2549). คู่มือปฏิบัติราชการของคุก. กรุงเทพฯ: ศาลอาญา.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2548). การนำรูปแบบการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาพัฒnarูปแบบการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป. งานวิจัยหลักสูตรผู้บุริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 8. วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- อาคม รุ่งเรือง. (2550). ปัญหาการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของจำเลยในคดีอาญา : ศึกษารัฐีระบบการพิจารณาคดีอาญาโดยเร็วและต่อเนื่อง. งานวิจัยหลักสูตรผู้บุริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 10. วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

วิทยานิพนธ์

- กาญจนा ตรีเสน. (2533). การเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤเทพ อกริรักษ์เนติพงศ์. (2545). การค้นหาความจริงจากพยานเด็กในคดีอาญา : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายอังกฤษ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นฤมล ศิริวัฒน์. (2534). การเปิดเผยข้อเท็จจริงของจำเลย : ศึกษาเปรียบเทียบ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุษณี ภัทร์วัฒนานนท์. (2549). การเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปทุมพร กลัดอ้อ. (2533). การนำวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับในวิธีพิจารณาความอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ศุภชัย เกียรติเนลิมพ์. (2539). การตรวจสอบพยานหลักฐานโดยศาลก่อนการพิจารณาคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมทรพย์ นำอำนวย. (2541). บทบาทศาลในชั้นพิจารณาคดีอาญา. สมทรพย์ นำอำนวย. (2541). บทบาทศาลในชั้นพิจารณาคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมชาย วิมลสุข. (2549). บทบาทของศาลชั้นต้นในการค้นหาความจริง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- สุกี สมสวัสดิ์วิมูลย์. (2541). เอกลักษณ์ที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อมรเทพ เมืองแสน. (2549). อิทธิพลของระบบกฎหมายคอมมอนลอร์ที่มีต่อกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาของไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- อารีย์ รุ่งพรทวีวัฒน์. (2527). การบังคับใช้กฎหมายอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

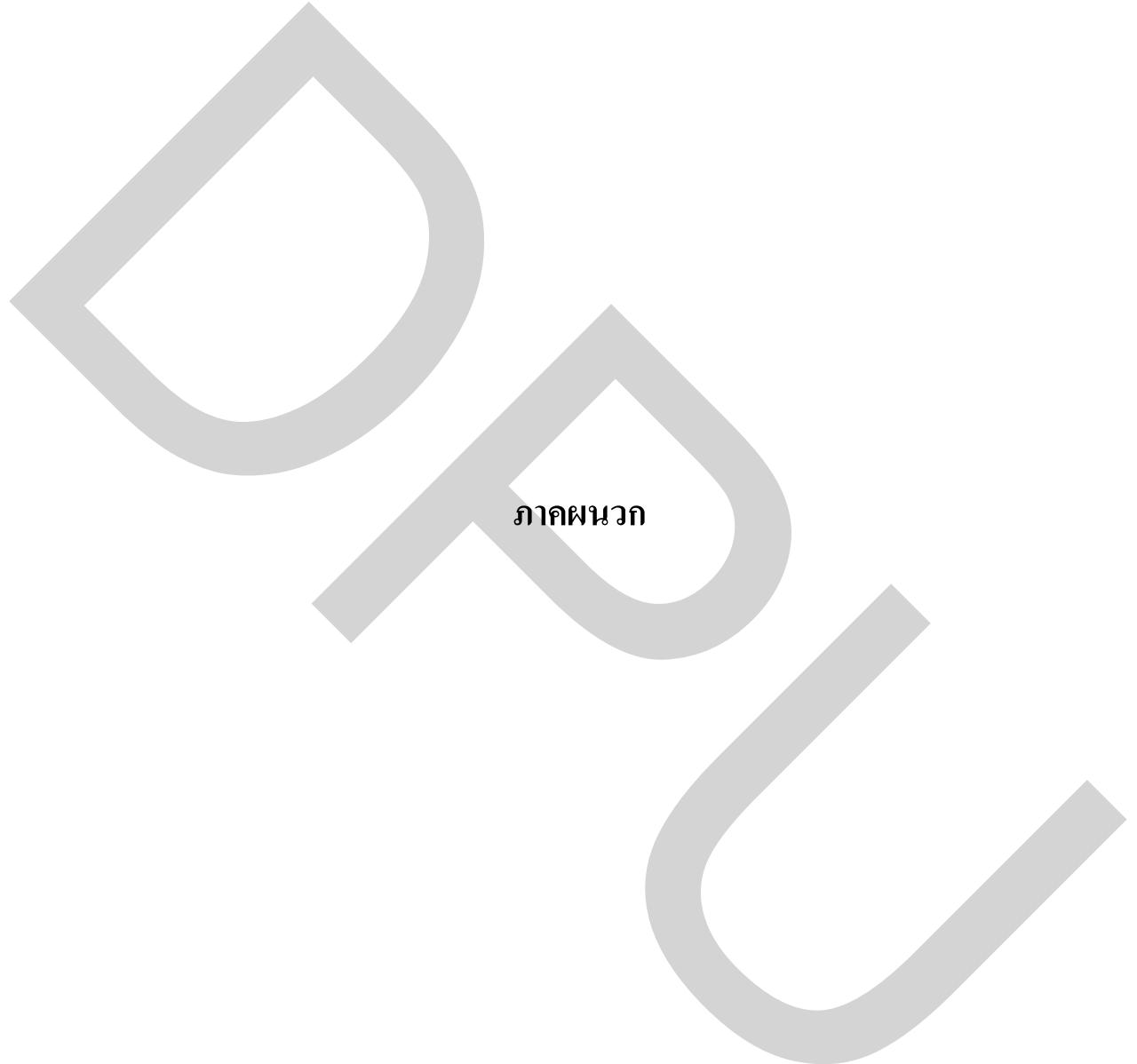
สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ศูนย์อำนวยการและประสานงานเครือข่ายป้องกันการทุจริตแห่งชาติ (ศอ.ปปช.). มาตรการ กลไกในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง. สืบค้น เมื่อ 13 พฤษภาคม 2550, จาก <http://person.ddc.moph.go.th/organize/dev/protect.doc>

ภาษาต่างประเทศ

BOOK

Leonidas Ralph Mecham, Director, Administrative Office of The U.S. Courts. **Understanding the Federal Courts.**

ภาคผนวก

คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิชีพิจารณาความอาญา¹⁰⁰

การตรวจพยานหลักฐาน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 กำหนดให้มีกระบวนการที่เรียกว่า “การตรวจพยานหลักฐาน”¹⁰¹ รวมทั้งให้ศาลมีอำนาจสืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญในคดีของคู่ความ ไว้ก่อนถึงกำหนดวันนัดสืบพยาน เพื่อให้คู่ความเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานต่อ กัน

1. ในวันตรวจพยานหลักฐาน

1.1 คู่ความต้องส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่อยู่ในความครองครองของตนเอง ต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ (เว้นแต่ศาลมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น อันเนื่องจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานนั้นเอง หรือพยานหลักฐานเป็นบันทึกคำให้การของพยานบุคคล ในชั้นสอบสวน)

1.2 คู่ความแต่ละฝ่ายต้องแต่งแต้มแนวทางการเสนอพยานหลักฐาน

1.3 ศาลต้องถามคู่ความถึง

- ความเกี่ยวข้องของพยานหลักฐานที่อ้างอิงกับประเด็นแห่งคดี
- ความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิง
- การยอมรับความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง

¹⁰⁰ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2549). คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิชีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. หน้า 499 - 505.

¹⁰¹ การตรวจพยานหลักฐานมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อให้กระบวนการค้นหาความจริงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม
2. เพื่อส่งเสริมให้คู่ความเปิดเผยพยานหลักฐานและยอมรับข้อเท็จจริงกันมากขึ้น
3. เพื่อให้คู่ความเตรียมความพร้อมในการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล
4. เพื่อร่วมพยานหลักฐานมิให้เกิดการสูญหาย ถูกทำลาย หรือถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลง
5. เพื่อให้การใช้วันนัดของศาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
6. ลดปัญหาการเดือนคดี

1.4 ศาลอาจมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับประเด็นสำคัญในคดีไว้ล่วงหน้า ก่อนถึงกำหนดวันสืบพยานก็ได้

2. การดำเนินการในวันตรวจพยานหลักฐาน ศาลจะต้องดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

2.1 ให้คู่ความแต่งลงถึงแนวทางการเสนอพยานหลักฐาน ซึ่งควรครอบคลุมใน

ประเด็น

- (1) จำนวนพยานที่สืบมีมากน้อยเพียงใด
- (2) พยานหลักฐานที่อ้างอิงเกี่ยวข้องกับประเด็นตามข้อหาหรือข้อต่อสู้อย่างไร
- (3) พยานบุคคลใดที่เบิกความในเรื่องเดียวกัน
- (4) พยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงใดที่ประสงค์จะให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยอมรับ
- (5) พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ เช่น ผลการตรวจพิสูจน์หรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่จะนำสืบหรือไม่ และเกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีอย่างไร
- (6) มีพยานหลักฐานที่ต้องนำสืบไว้ก่อนหรือส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่นหรือไม่
- (7) ลำดับในการนำพยานบุคคลเข้าสืบก่อนหลัง
- (8) มีพยานที่เป็นเด็กหรือเยาวชนอายุไม่เกิน 18 ปี ซึ่งจะต้องสืบพยานตามมาตรา 172 ตรี หรือพยานที่ต้องใช้ลาม หรือไม่
- (9) พยานที่ต้องขอศาลออกหมายเรียกและวันที่พยานต้องมาศาล
- (10) จำนวนวันนัดที่คู่ความจำเป็นต้องใช้ในการสืบพยาน

ข้อสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้คู่ความกำหนดวันนัดตามจำนวนที่เหมาะสมกับพยานเสนอต่อศาล คือ การทำให้คู่ความเกิดความมั่นใจว่าหากคู่ความใช้เวลาสืบพยานแล้วไม่เพียงพอ ศาลจะกำหนดวันนัดเพิ่มเติมให้ในภายหลัง โดยจดให้ปรากฏในรายงานกระบวนการพิจารณา ว่า "...หากระยะที่กำหนดให้ไม่เพียงพอแก่การสืบพยาน ศาลจะกำหนดเพิ่มเติมอีกในภายหลัง..."

2.2 ศาลต้องถามคู่ความถึง

- (1) ความเกี่ยวข้องของพยานหลักฐานที่อ้างอิงกับประเด็นแห่งคดี
- (2) ความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิง และ
- (3) การยอมรับความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง

นอกจากนั้น ศาลอาจสอบถามคู่ความถึงปัญหาข้อขัดข้องเกี่ยวกับการนำพยานมาศาล หรือเหตุอื่นใดที่อาจทำให้ต้องเลื่อนคดี หรือทำให้การพิจารณาคดีล่าช้า ตลอดจนวิธีการป้องกันและแก้ไขเหตุบัดบัง เช่น คดีที่จำเลยได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ศาลอาจมีคำสั่งในรายงาน

กระบวนการพิจารณาให้เจ้าหน้าที่กำหนดวันนัดให้จำเลยมารายงานตัวต่อศาลก่อนวันนัดพยานพยาน เป็นระยะๆ เป็นต้น

2.3 การเลื่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐาน ในกรณีการตรวจพยานหลักฐานไม่แล้วเสร็จ ศาลอาจมีคำสั่งให้เลื่อนการตรวจพยานหลักฐานไปในวันอื่น กรณีเช่นว่านี้หากศาลเห็นว่า แม่บังไม่ได้มีการตรวจพยานหลักฐานที่เหลือก่อนสามารถสืบพยานไป ศาลอาจมีคำสั่งให้กำหนดวันนัดสืบพยานกับคู่ความก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จล้วนๆ ได้

2.4 กรณีที่คู่ความไม่มาศาลในวันตรวจพยานหลักฐาน

กรณีโจทก์ไม่มาศาล สั่งว่า

“พิเคราะห์แล้วเห็นว่า โจทก์ทราบกำหนดวันนัดตรวจพยานหลักฐานโดยชอบแล้ว แต่ไม่มาศาลโดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้ศาลทราบ อาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 166 ประกอบมาตรา 173/2 วรรคหนึ่ง จึงให้ยกฟ้อง”

กรณีจำเลยไม่มาศาล สั่งว่า

“พิเคราะห์แล้วเห็นว่า จำเลยทราบกำหนดวันนัดตรวจพยานหลักฐานโดยชอบแล้ว แต่ไม่มาศาลโดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้ศาลทราบ กรณีมีเหตุอันควรเชื่อว่าจำเลยจะพบหนี จึงให้ออกหมายจับจำเลย และปรับนายประกันเดือนสัญญา โดยให้นายประกันนำเงินค่าปรับมาชำระต่อศาลภายใน 15 วัน

ให้เลื่อนไปนัดตรวจพยานหลักฐานวันที่.....” (หรืออาจสั่งให้จำหน่ายคดีชั่วคราวก็ได้ หากศาลเห็นว่าไม่แน่ว่าจะจับจำเลยได้เมื่อใด)

2.5 การสืบพยานหลักฐาน ไว้ก่อนถึงกำหนดวันนัดสืบพยาน ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ถ้าปรากฏว่าพยานหลักฐานของโจทก์มีเหตุขัดข้องไม่อาจมาศาลได้ หรือเกรงว่าจะเป็นการยากที่จะนำพยานนั้นมาสืบตามที่ศาลมัตช์ไว้ ถือเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการต้องร้องขอต่อศาลให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ก่อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 55/1 และถึงแม้ว่าไม่มีคู่ความฝ่ายได้ร้องขอ ถ้ามีความจำเป็นศาลก็มีอำนาจสั่งให้ทำการสืบพยานหลักฐานนั้นไว้ก่อนได้ เช่น ในกรณีที่พยานเป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งอาจขาดความสามารถที่เกิดขึ้นได้ไม่นาน หรือในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ซึ่งไม่ควรให้ผู้เสียหายต้องอยู่กับความทรงจำต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนานเกินสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้ทำการสืบพยานเหล่านี้ไว้เป็นการล่วงหน้าก็ได้ ข้อเท็จจริงเหล่านี้ศาลอาจทราบหรือตรวจดูได้จากรายละเอียดคำร้องในชั้นฝากขัง คำฟ้อง คำให้การจำเลย บัญชีระบุพยานและคำแฉลงของคู่ความในระหว่างพิจารณา

3. การยื่นบัญชีระบุพยานและบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม ทำได้ 2 ระยะ คือ

(1) ก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น โดยทำเป็นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม

(2) ภายหลังการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น ต้องยื่นคำร้องแสดงเหตุผลอันสมควร ว่าไม่สามารถทราบถึงพยานหลักฐานนั้น หรือเป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือเพื่อให้โอกาสจำเลยในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

สั่งว่า

“สำเนาให้ออกฝ่ายรับ รวม.....อันดับ”

ในการยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมภายหลังการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น ตัวอย่างสั่งว่า

“สำเนาให้จำเลย พิเคราะห์แล้วพยานเอกสารที่ โจทก์ระบุเพิ่มเติม 1 อันดับ คือ 湿润บัตรของผู้เสียหายซึ่งถึงแก่ความตายในระหว่างพิจารณาคดี โจทก์ยื่นไม่อาจอ้างพยานหลักฐานดังกล่าวได้ก่อน จึงอนุญาตให้โจทก์ระบุพยานเพิ่มเติมได้ตามข้อ”

หมายเหตุ

1. คู่ความต้องยื่นบัญชีระบุพยานสำหรับพยานเอกสารหรือพยานวัตถุใดประสงค์จะอ้างอิง โดยระบุรายละเอียดให้ชัดเจนว่าเป็นพยานหลักฐานชิ้นใด จะอ้างโดยๆ ว่า “สารพเอกสารในสำนวนการสอบสวนทั้งหมด” มิได้ ศาลต้องสั่งไม่รับบัญชีระบุพยานในข้อดังกล่าว

2. การขอระบุพยานเพิ่มเติม ถ้าเป็นการยื่นก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 วรรคสอง ศาลต้องมีคำสั่งรับไว้ และหากมีพยานเอกสารหรือพยานวัตถุที่ต้องตรวจเพิ่มเติมก็ให้ดำเนินการตรวจพยานหลักฐานนั้นต่อไปจนกว่าจะเสร็จ แต่ถ้าเป็นการยื่นภายหลังการตรวจพยานหลักฐานเสร็จแล้ว ผู้ยื่นจะต้องแสดงให้เห็นว่าตนไม่สามารถทราบถึงพยานหลักฐานนั้นได้มาก่อน หรือเป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือเพื่อให้โอกาสจำเลยในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 วรรคสาม ซึ่งศาลอาจสั่งสำเนาให้คู่ความอีกฝ่ายและนัดไต่สวนคำร้องพร้อมตรวจพยานหลักฐานเพิ่มเติม (ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำร้อง) ก็ได้ อย่างไรก็ตามหากเป็นคำร้องขอยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมของจำเลย ศาลพึงระมัดระวังเพื่อให้โอกาสจำเลยในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

3. บันทึกคำให้การพยานบุคคล แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 วรรคหนึ่ง จะยกเว้นให้โจทก์ไม่ต้องสั่งต่อศาลในวันตรวจพยานหลักฐาน แต่ถ้าโจทก์ประสงค์จะใช้อ้างอิงเป็นพยานในคดี ก็ต้องยื่นบัญชีระบุพยานอ้างบันทึกคำให้การพยานบุคคลนั้น

เป็นพยานไว้ด้วย และไม่ตัดอำนาจศาลในการที่จะสอบถามโจทก์ถึงความเกี่ยวข้องพยานบุคคลดังกล่าวกับประเด็นแห่งคดี และความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานนั้น

4. ในกรณีที่จำเลยประสังค์จะอ้างอิงพยานหลักฐานที่อยู่ในสำนวนการสอบสวนของโจทก์ซึ่งเป็นคุณแก่จำเลย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 กำหนดให้ พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่สามารถพิสูจน์ให้เห็นถึงความความผิดหรือ ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา) แต่โจทก์ไม่อ้างพยานหลักฐานนั้น ในขั้นพิจารณา ถ้าจำเลยขอให้ศาลมายเรียกพยานดังกล่าวมาในวันตรวจพยานหลักฐาน และถ้าศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานนั้นมีความสำคัญต่อการพิสูจน์ความจริงและมิใช้บันทึกคำให้การพยานบุคคล ศาลจะออกหมายเรียกพยานหลักฐานดังกล่าวจากโจทก์ได้

5. เมื่อถึงวันตรวจพยานหลักฐาน ถ้ามีความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอมส่งพยาน เอกสาร หรือพยานวัตถุที่อ้างอิงซึ่งอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาล ศาลอาจปฏิเสธรับไม่ฟัง พยานหลักฐานนั้น โดยถือว่าเป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 86 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15

พยานเอกสารหรือพยานวัตถุบางประเภทไม่อยู่ในวิสัยที่จะนำส่งต่อศาลได้ เช่น ทรัพย์ที่ติดอยู่กับที่ดินหรืออาคาร หรือวัตถุอันตราย เป็นต้น ศาลอาจมีคำสั่งให้ไม่ต้องส่งต่อศาล และใช้วิธีออกไปเดินเพชญสืบก์ได้ หรือพยานหลักฐานบางประเภทแม้สามารถส่งได้ แต่มีกฎหมาย ให้เอกสารที่มีความคุ้มกันไว้ เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 231 ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นกรณีต้องตามบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว ศาลจะมีคำสั่งให้ไม่ต้องส่ง ต่อศาลได้เช่นกัน

ตัวอย่างรายงานกระบวนการพิจารณาในวันนัดตรวจอุปทานหลักฐาน

(๑๒)

รายงาน		
กระบวนการ		
พิจารณา		
คดีหมายเลขคดีที่.....		
คดีหมายเลขคดีที่.....		
ศาล.....		
วันที่..... เดือน..... พุทธศักราช.....		
ความ..... โจทก์.....		
ระหว่าง { จำเลย.....		
ผู้พิพากษาอุกนั่งพิจารณาคดีนี้เวลา..... นาฬิกา		
นัดตรวจอุปทานหลักฐานวันนี้..... มาศาล		
จำเลยแกลงว่าจะนำพยานหลักฐานเข้าสืบหักล้างว่า.....		
โจทก์แกลงว่ามีเฉพาะพยานเอกสารที่จะอ้าง รวม..... ฉบับ ได้แก่		
1.	ศาลหมายเลข.....	
2.	ศาลหมายเลข.....	
3.	ศาลหมายเลข.....	
4.	ศาลหมายเลข.....	
จำเลยแกลงว่ามีเฉพาะพยานเอกสารที่จะอ้างจำนวน ฉบับ ได้แก่		
..... ศาลหมายเลข.....		
ศาลให้คู่ความตรวจคูเอกสารที่คู่ความอีกฝ่ายอ้างแล้วให้แยกเก็บ สอบแล้ว คู่ความแกลงรับข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้		
1.		
2.		
3.		

สำหรับประเด็นที่ยังไม่รับกัน โจทก์แคลงว่าจะมีพยานเข้าสืบรวม.....ปาก เป็นพยานหมายโดยจะสืบให้แล้วเสร็จไม่เกิน.....นัด คือ

1.เกี่ยวข้องเป็น.....
2.เกี่ยวข้องเป็น.....
3.เกี่ยวข้องเป็น.....

จำเลยแคลงว่าจะมีพยานเข้าสืบรวม.....ปาก โดยพยานอันดับ.....เป็นพยานหมาย อกนั้นจำเลยจะนำมาสืบเองและจะสืบให้แล้วเสร็จไม่เกิน.....นัด คือ

1.เกี่ยวข้องเป็น.....
2.เกี่ยวข้องเป็น.....
3.เกี่ยวข้องเป็น.....

สอบโจทก์เพิ่มเติมแล้วแคลงว่า.....จำเป็นจะต้องนำมาสืบ

สอบจำเลยเพิ่มเติมแล้วแคลงว่า.....จำเป็นจะต้องนำมาสืบ

คู่ความทั้งสองฝ่ายแคลงว่า พยานบุคคลที่อ้างมีภูมิลำนา oy ในเขตศาลนี้ทุกปาก ไม่มี

พยานประเด็น พยานที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี พยานผู้เชี่ยวชาญ พยานที่ต้องใช้ล้ำ พยานที่ศาลต้องเดิน เพชรยสืบหรือสืบไว้ก่อน

ได้แจ้งให้คู่ความทราบแล้วว่า ศาลจะกำหนดวันนัดพิจารณาท่าที่จำเป็นแก่การสืบ พยานเท่านั้น และจะพิจารณาคดีต่อไปทุกวันทำการ โดยไม่เลื่อนคดี คู่ความต้องนำพยานมาสืบใน แต่ละนัดไม่น้อยกว่า 4 ปาก และเมื่อสืบพยานฝ่ายที่มีหน้าที่สืบก่อนเสร็จแล้ว ศาลจะทำการสืบ พยานอีกฝ่ายหนึ่งทันที และหากระยะเวลาที่กำหนดไม่เพียงพอแก่การสืบพยาน ศาลจะกำหนดเพิ่ม เดินอีกในภายหลัง

ให้เจ้าหน้าที่ศาลแจ้งกำหนดวันและเวลา�ดให้คู่ความทราบ

หมายเรียกพยานโจทก์ทั้ง.....ปาก มาศาลในวันนัดแรก และพยานจำเลยอันดับ.....

มาศาลในวันหลัง ให้คู่ความรับหมายเรียกจากศาลไปส่งในวันนี้

ให้จำเลยรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ศาลก่อนวันนัดสืบพยาน 2 ครั้ง แต่ละนัดห่างกัน

1 เดือน

อนุญาตให้คู่ความคัดถ่ายสำเนารายงานกระบวนการพิจารณาฉบับนี้และพยานเอกสารที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้าง./ อ่านแล้ว

.....ผู้พิพากษา บันทึก/อ่าน

.....โจทก์

.....จำเลย

.....นายจำเลย

.....นายประกัน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล
เกิด^๑
ประวัติการศึกษา
ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

นายคำปุน ภูธารคีรี
21 ตุลาคม 2519
จบการศึกษาปริญญาตรี คณะนิติศาสตร์ จامعةมหาวิทยาลัยราม
คำแหง เมื่อปี พ.ศ.2539
ผู้พิพากษาศาลแขวงสงขลา ศาลแขวงสงขลา จังหวัดสงขลา